

รายการอ้างอิง

- กรรภิรมย์ สุวรรณานนท์. "พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการสร้างชาติไทย"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.
- กำชัย ทองหล่อ. **หลักภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : บริษัทรวมสาส์น, ๒๕๓๗.
- โกมารกุลมนตรี, พระยา. **เสภาเรื่องพระร่วงสวรรคโลก**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ :
[ม.ป.ท.], ๒๕๐๑.
- คณะผู้ดำเนินงานโครงการคิริยางคศิลป์ไทย. **คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
วิวัฒนาการของเสภา**, ๒๕๓๒.
- กึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. **ขุนช้างขุนแผนฉบับอ่านใหม่**. กรุงเทพฯ : สยามรัฐ, ๒๕๓๒.
- จันทร์ฉาย ภักดีธิดา. "เสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร: ข้อคิดควรคำนึง" ในวารสารรามคำแหง ปีที่
๑๑ ฉบับพิเศษ, ๒๕๒๕.
- จตุพร สีม่วง, สัมภาษณ์วันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. และ **ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยา. เสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
เจริญทัศน์, ๒๕๓๔.
- เจือ สตะเวทิน. "เสภาเรื่องพระพี่นางเธอพระนเรศวรมหาราช". **วารสารวิทยากร ปีที่ ๕๒,**
ฉบับที่ ๑, มกราคม ๒๕๕๖.
- เจือ สตะเวทิน. "เสภาเรื่องพระพี่นางเธอพระนเรศวรมหาราช". **วารสารวิทยากร ปีที่ ๕๒,**
ฉบับที่ ๒, กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖.
- เจือ สตะเวทิน. "เสภาเรื่องพระพี่นางเธอพระนเรศวรมหาราช". **วารสารวิทยากร ปีที่ ๕๒,**
ฉบับที่ ๓, มีนาคม ๒๕๕๖.
- เจือ สตะเวทิน. "เสภาเรื่องพระพี่นางเธอพระนเรศวรมหาราช". **วารสารวิทยากร ปีที่ ๕๒,**
ฉบับที่ ๔, เมษายน ๒๕๕๖.
- เจือ สตะเวทิน. "เสภาเรื่องพระพี่นางเธอพระนเรศวรมหาราช". **วารสารวิทยากร ปีที่ ๕๒,**
ฉบับที่ ๖, มิถุนายน ๒๕๕๖.
- เจือ สตะเวทิน. "เสภาเรื่องพระพี่นางเธอพระนเรศวรมหาราช". **วารสารวิทยากร ปีที่ ๕๒,**
ฉบับที่ ๘, กันยายน ๒๕๕๖.

เจือ สตะเวทิน. "เสภาเรื่องพระที่นางเชอพระนเรศวรมหาราช". วารสารวิทยากร ปีที่ ๕๒,
ฉบับที่ ๑๐, กันยายน ๒๕๕๖.

แจ้ง คล้ายสีทอง. ศิววรรณกรรม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์, ๒๕๓๐.

ชลดา เรื่องรักย์ลิจิต. "คุมเดี่ยว:ความสัมพันธ์กับวรรณคดีไทย". วารสารภาษาและวรรณคดีไทย.
ปีที่ ๑๔, ธันวาคม ๒๕๔๐.

ชลดา เรื่องรักย์ลิจิต. "ลิลิตพระลอแต่งในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ : สนับสนุนข้อสันนิษฐาน
ของ ม.ร.ว.สุมนชาติ สวัสดิ์กุล" วารสารภาษาและวรรณคดีไทย. ปีที่ ๑๒, ฉบับที่ ๑-๒
มิถุนายนและธันวาคม ๒๕๓๘.

คำรณราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. "ตำนานเสภา" ในเสภาเรื่องขุนช้าง-
ขุนแผน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๑๓.

ถาวร ลิกขโกศล, ผู้ประสานงาน. เสภาชนะดุริยางค์ [เทปกลับ]. ๒๕๔๒.

ท้วม ประสิทธิ์กุล. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นางท้วม ประสิทธิ์กุล ณ เมรุวัด
เทพศิรินทราวาส กรุงเทพฯ วันพุธที่ ๒๒ มกราคม ๒๕๓๕. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
กรุ๊ป, ๒๕๓๕.

ธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด. "เสภาอวยพรสอนนกมวย" ในศิลปมวยไทย. การละเล่นพื้นบ้าน
ศูนย์วิจัยศิลป (๒๕๒๒-๒๕๒๔). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๕.

ธนาคารกรุงเทพฯ จำกัด. สิ่งควรรู้ก่อนดูรายการ "เสภา-ทาทิ". การละเล่นพื้นบ้าน
ศูนย์วิจัยศิลป (๒๕๒๒-๒๕๒๔). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๕.

ธรรมาภิวัฒน์ (ดีก), หลวง. รวบรวม. ประชุมอ่านประมวลคำรอกอนกานต์โคองฉันท. พระนคร :
คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์, ๒๕๑๔.

ธิดา จาตุประยูร. "บทบาทของไทยเกี่ยวกับเขมรในรัชกาลที่ ๓ และรัชกาลที่ ๔" วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๐.

ธิดา สารขวา. ตำนานและตำนานประวัติศาสตร์กับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๒๕.

ธีระเดช ชื่นประภาสุธรรม. "การวิเคราะห์บทบาทและค่านิยมในสื่อพื้นบ้าน "ละครเสภาขุนช้าง
ขุนแผน" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

นงนุช แสงทับทิม, และคนอื่น. ปัทมาธิ์ประชันวง. โครงการการสอนเพื่อเสริมประสบการณ์ คณะ
ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

นราธิปประพันธ์พงศ์ , พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. คำกลอนเรื่องฉันทิณีเสวีดาพและสมดาพตาม
 ธรรมชาติกับเรื่องอ่านเฒ่าชื่ออุกอินทร์แถบทะเลสาบว้าเรื่องอาอัสน์นั้น. [ม.ป.ท.],
 ๒๔๗๒.

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. บทละครเสดาเรื่องไกรทอง. พิมพ์เป็น
 อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ ม.ร.ว.หญิง สิริขากร ศิลปี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 ศิวพร, ๒๕๑๗.

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. บทละครเสดาเรื่องน้ำตาทราย. โดย
 "หมากพญา"(นามแฝง). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศุภการจำรูญ, ๒๔๕๕.

นริศรานูวัคคิงส์, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. วิจารณ์เรื่องตำนานเสดา. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๐๑.
 นันทา ชุนภักดี, บทและคำอธิบาย. เสนาะศัพท์ที่จัดทำของร้อยกรองไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท
 รุ่งเรืองการพิมพ์, ๒๕๓๕.

ประจักษ์ ประภาพิตยากร. ประเพณีและไวยากรณ์ในขุนช้างขุนแผน. กรุงเทพฯ : องค์การค้า
 ของคุรุสภา, ๒๕๒๕.

ประทีป วาทิกทินกร. วรรณกรรมพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓.

ประทีป สุขโสภณ. "แหล่ง เสภา เพลงขอมาน" ในการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการการอ่านทำนอง
 ร้อยกรองของอีสาน ๑๔-๑๖ พ.ค.๒๕๓๓ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,
 ๒๕๓๓.

ประเทือง คล้ายสุบรรณ. ร้อยกรองชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : สุทธิสารการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ปิ่น มาลากุล, ม.ล. บทละครเสดาเรื่องมาลาบัตเตอร์ฟลาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์,
 ๒๕๒๗.

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕.

พิทยาลงกรณ, พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น, และคนอื่น. เสดาเสดา. แต่งสำหรับพิมพ์ช่วยในงาน
 พระราชทานเพลิงศพ ม.ร.ว.แฉล้ม อุคมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ค.จ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณ
 พิพรรฒนากร, ๒๔๘๐.

พิธีเปิดงานดนตรีไทยอุคมศึกษาครั้งที่๑, รายการโทรทัศน์ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์
 กองทัพบกช่อง ๕. ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๒.

ไพศาล วงษ์ศิริ. "การศึกษาวิเคราะห์เรื่องเสดาเพื่อการเรียนการสอนวรรณคดีไทย". วิทยานิพนธ์
 ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 ๒๕๒๖.

ภิญโญ ศรีจำลอง. "เสภา(นอกเรื่อง)" ในกวีวิจารณ์ รัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
แสงรุ่ง, ๒๕๒๖.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. บทละครเรื่องเรื่องพระร่วง. รวมเรื่องพระร่วง.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. เสดาเรื่องพญาราชวังสันและเสดาธำมคคีเสวก.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๔๕๕.

มณี พยอมยงค์. ประวัติและวรรณคดีลานนา. กรุงเทพฯ : องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๒๕.

มนตรี ตราโมท. การละเล่นของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระจันทร์, ๒๔๕๑.

มนตรี ตราโมท. ม.ต.ปกิณณนิพนธ์. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พิมพ์พระราชทานเพลิงศพนายมนตรี ตราโมท.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

มนตรี ตราโมท. และวิเชียร กุลคินทร์. ทั้งและเข้าใจเพลงไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ไทยเกษม, ๒๕๒๓.

วัชร รมชะนั้นนท์. "ขุนช้างขุนแผนเริ่มแต่งในรัชกาลใด". วารสารภาษาและวรรณคดีไทย. ปีที่ ๑,
ฉบับที่ ๒.

วิจิตรมาตรา, ขุน. "ตำนานสักกรวา" ในอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพันเอกปลั่ง กิตติวรรณ.
กรุงเทพฯ : เทคนิคพรินท์, ๒๕๑๒.

วิเชียร กุลคินทร์. ประมวลบทร้องเพลงไทย. ขจร ปานะนนท์ พิมพ์แจกเป็นมิตรพาลีในงานทำบุญ
อายุครบ ๖ รอบ วันเสาร์ที่ ๒๔ ต.ค. ๒๕๑๓. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยเกษม, ๒๕๑๓.

ศิลป์ เทศะแพทย์. เทศะแพทย์คำฉันท์ของนายนราดิบาลและเสดาเรื่องพระยาภคพระยาพาน
(ตำนานเก่า). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่การช่าง, ๒๕๐๐.

ศิลป์ปากร, กรม. คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัด และพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับ
หลวงประเสริฐอักษรนิติ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๐๗.

ศิลป์ปากร, กรม. นิทานเรื่องพระร่วง. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร, ๒๕๐๗.

ศิลป์ปากร, กรม. เสดาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผนฉบับหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : ศิลปบรรณาการ,
๒๕๑๓.

ศิลป์ปากร, กรม. เสดาเรื่องศรีธนญไชยเชียงใหม่ แต่งตามนิทานในมณฑลอุดร. พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงพระศพ มหาอำมาตย์ตรี พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัฒนา. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๓.

- ศิลปากร, กรม. **เศดาเรื่องอาบู่หะซัน** แต่งโดยกระแสรบสิ่ง เมื่อในรัชกาลที่ ๕ .พิมพ์เป็นอนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพพันโทขบ นิลกุล ณ ฌาปนสถานกองทัพบก วัดโสมนัสวิหาร
วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๑๐. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๑๐.
- สมภพ จันทรประภา. **บทละครเรื่องสมเด็จพระสุริโยทัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้องภาพสุวรรณ,
๒๕๒๔.
- สายฟ้า สยาม. "เสภาอวยพรสอนนักรบ ในศิลปมวยไทย" ในการระเอนที่นบ้านศูนย์ดั่งคีตศิลป์
(พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๒๔). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๕.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ, บรรณาธิการ. **เสภาพระราชพงศาวดาร. ชุนทรภู์ อยุธยาและทะเลอันลมหัน**.
กรุงเทพฯ : มติชน , ๒๕๓๘.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. **ไพร่ขับเสภา**. กรุงเทพฯ : ศิลปวัฒนธรรม, ๒๕๒๘.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. **เศดาราชชคดี**. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๐.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. **เสภาไ้อ้วา-คลอง. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับพิเศษครบรอบ ๓ ปี. ฉบับที่ ๑๑.**
๔ กันยายน ๒๕๒๖.
- สุริรัตน์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา. "การควบคุมทางดั่งคมด้วยการให้รางวัลและการรอกโทษในเศดา
ชุนช้าง-ชุนแผน" วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,
๒๕๔๑.
- เสนีย์ วิลาวรรณ. **หนังสือเรียนภาษาไทยท.๑๓๑ประวัติวรรณคดี๑**. กรุงเทพฯ : วัฒนาพา
นิช, ๒๕๓๒.
- เศดาตลาด** เลขที่ ๘ ๕ ๑๑๕ สมบัติเดิมของหอสมุด
- เศदानายชื่อนายโชติ สมุดไทยคำ ตัวอักษรไทย เส้นคินสอ เลขที่ ๑ มัคที่ ๒๑ ๕ ๑๑๕ ๕/๒**
หอสมุดชื่อท่านโชติ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕
- เศดาอาบู่หะซัน (หลวงจักรปราชญ์ อุภุ์ แต่ง) สมุดไทยคำ ตัวอักษรไทย เส้นคินสอ เลขที่ ๑**
มัคที่ ๒๓ ๕ ๑๑๕ ๕/๒ สมบัติเดิมของหอสมุด ฯ ; หนังสือของสมเด็จพระ
พระราชบิดาฯ ให้หอพระสมุด ฯ วันที่ ๖ เดือนพ.ค. พ.ศ. ๒๔๗๔
- เศดาอาบู่หะซัน (หลวงจักรปราชญ์ อุภุ์ แต่ง) สมุดไทยคำ ตัวอักษรไทย เส้นคินสอ เลขที่ ๒**
มัคที่ ๒๓ ๕ ๑๑๕ ๕/๒ สมบัติเดิมของหอสมุด ฯ
- เสรี หวังในธรรม. **ถอดความเป็นบทละครพันทาง. ผู้ชนะสิบทิศ. เล่ม ๑**. กรุงเทพฯ : สมาคม
กริยาทหารเรือ, ๒๕๓๔.
- เสรี หวังในธรรม. **บทละครเรื่องกากี ในวิวัฒนาการของเศดา. คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์**
มหาวิทยาลัย , ๒๕๓๒.

เสรี หวังในธรรม. "สิ่งควรรู้ก่อนดูรายการเสภาพาที" ในการละเล่นที่บ้านศูนย์ดั่งกิดศิลป์
(พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๒๔). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๕.

เสาวลักษณ์ อนันตศานต์. วรรณกรรมเอกของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๒๕.

ไหว้ครูเขตต่าง ๆ เลขที่ ๖ คู่ ๑๑๕ พระยานครกพระราม (ม.ร.ว.เล็ก) ให้เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๕
อนุสรณ์ในการบรรจฐิติาพฒาจอมพล. พิบูลสงคราม ณ วัดพระศรีมหาธาตุ วันพฤหัสบดีที่ ๓๐
กรกฎาคม ๒๕๐๗. พระนคร : โอเดียนการพิมพ์, ๒๕๐๗.

อารดา กีระนันท์. การละครของไทย หน่วยที่ ๑๔. เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา
Thai Studies : อารยธรรม หน่วยที่ ๑๒-๑๕ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, ๒๕๓๐.

อุปกิตศิลป์สาร, พระยา. หักดาบไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๑.

อุราพร พาทยกุล. "บทละครเขมรา้งเรื่อง "ตามองอ่าย" วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต ภาควิชา
นาฏศิลป์ วิทยาลัยครูเพชรบุรี, ๒๕๒๔.

เอนก นาวิกมูล. เพลงนอกศตวรรษ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ , ๒๕๒๗.

ภาคผนวก

ไหว้ครูเขตต่าง ๆ

หมวดกรรมคดี หมุกลอนเสภา เลขที่ ๖ คู่ ๑๑๕

ประวัติ : พระยานครกทรงพระราม (ม.ร.ว.เล็ก) ให้เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๕

๑. ของพระราชมานู (ทองอยู่)

สิบนิ้วจะประนมเหนือเกษา
ทั้งพระสงฆ์ทรงศีลาข้าโดยจง
พระสุเมรุหลักโลกสูงระหงษ์
ดำรงอยู่จึงได้รอดมาเป็นกาย
ครูพักอักษรสิ้นทั้งหลาย
อันบรรทมอยู่ในสายสมุทไทย
หามีเหตุไม่แล้วหาตื่นไม่
วายุกลได้เสด็จเป็นพระราม

ไหว้พระพุทธรูปพระบรมล้าโลกา
คงคาขมนานอันเป็นเกษ
ดินน้ำลมไฟเป็นมันคง
ไหว้คุณบิดาและมารดร
เสร็จแล้วข้าจะไหว้พระนาราย
เอาพระยานคราขเป็นอาศน์แก้ว
ทรงสังข์จักรกฤษฤทธิไกร

๒. คัดมาจากบ้านฝักไ้

สิบนิ้วจะประนมก้มเกษา
ไหว้พระสงฆ์ทรงศีลา
คงคาขมนานอันเป็นเกษ
ดินน้ำลมไฟอันมันคง
ไหว้คุณบิดาแลมารดร
อนึ่งจะบังคมพระนารายณ์
เอาพระยานคราขเป็นอาศน์แก้ว
ทรงสังข์จักรกฤษฤทธิไกร
อนึ่งจะบังคมพระบรมวงษ์
ไหว้พระอิศวรเจ้าโลกา
ไหว้พระฤาษีทิศาทำวเสสุวรรณ
สถาปสรเครื่องเล่นในธานี

ไหว้พระพุทธรูป พระบรมล้าโลกา
ไหว้ครูแลอาจารย์โดยจง
เอาพระสุเมรุหลักโลกสูงระหง
ดำรงจึงได้รอดมาเป็นกาย
ครูพักอักษรสิ้นทั้งหลาย
อันสถิตย์อยู่เหนือสายสมุทไทย
หามีเหตุไม่แล้วหาตื่นไม่
วายุกลลงมาเป็นพระราม
ทรงหงษ์เหาะระเห็จพระเวหา
พระนาคายันนาริบัติ
องค์พระวิष्ณุกรมอันเรื่องศรี
ขอให้มิเกียรดิศปรากฎไป

๓. สิบนิ้วจะประนมบรมพงศ์

ไหว้พระอิศวรเจ้าโลกา
คงคาขมนานอันเป็นเกษ
ดินน้ำลมไฟเป็นมันคง

ทรงหงษ์ระเห็จเหาะบนเวหา
พระนารายณ์นราข้าโดยจง
พระสุเมรุหลักโลกสูงระโหง
จึงดำรงได้รอดมาเป็นกาย

เขาพระสุเมรุหลักโลกสูงระโห่ง
 จ้างนค์ถูกได้รอดตลอดมา
 ได้ร่ำเรียนเพียรมาจนเปรี๊ยะปราช
 ตะโพนกลองน้องรนาคที่มีมา
 พระมรินทร์พระมิโนยให้เวศนุกรรม
 ฝูงมนุษย์บุพชนคนได้ห้ำ

คืนฟ้าลมไฟได้บรรจง
 ไหว้พระครูผู้เฒ่าเหล่าเสภา
 ไหว้พระวิศนุกรรมครูพิณพาทย์
 เมื่อครั้งพระอินศวรรจะโสกันต์
 เนรมิตรลงไว้เป็นหนักหนา
 ได้ร่ำเรียนกันมาค่อๆไป ฯ

๑. หลวงธรรมาภิรมย์ได้มาจากพระพิณิจสารา(พิม) วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๕๕

สืบนีวประนมกัมภณี
 พระสงฆ์ทรงศีลโดยจง
 พระสุเมรุหลักโลกสูงระหง
 คำรงจึงได้รอดเป็นตัวมา
 นารายณ์ทรงจักรกฤษณ์ทั่วทิศา
 กับสิทธาสีตนพระมนต์ดี
 สถาพรขอให้รุ่งเจริญศรี
 ให้ภาคึกว่าจะดับชีวาไป
 ให้ปรากฏเรื่องความตามวิไสย์
 ขอให้งามหน้าสง่างาม

ไหว้พระพุทธรูปพระธรรมล้ำโลกีย์
 กงคาขมมาอันเปนเกณท์
 คืนน้ำลมไฟอันมั่นคง
 ทั้งจอมเจ้าทวินทร์แลอินทร์องค์
 เทพเจ้าอันเสวยขมมาผู้
 ชักไหว้ครูพักครูอักษร
 จงชนะศัตรูหมู่มุไฟรี
 ไหว้ครูเสร็จลับจะจับบพ
 ชักเข้ายังไม่เคยให้ขามใจ

๒. สืบนีวประนมกัมภณี
 เหนือเศียรสิโรโรจน์ชะโดยจง
 พระสุเมรุหลักโลกสูงระหง
 คำรงจึงได้รอดเป็นกายมา
 ครูพักอักษรทุกแหล่งหล้า
 ทั้งพระเจ้ารามาริบัติ
 ทั้งพระเพชุนุกรรมอันเรื่องศรี
 ขอให้มิเกียรดิยศปรากฏไป

ไหว้พระพุทธรูปพระธรรมเจ็ดกัมภีร์
 กงคาขมมาอันเปนเกณท์
 คืนน้ำลมไฟเปนมั่นคง
 ไหว้คุณบิดามารดร
 ไหว้ทั้งครูผู้เฒ่าเหล่าเสภา
 อินทร์พรหมชมเรศร์เวศสุวรรณ
 ได้สถาปสรรพ์เครื่องเล่นในปัดพี

๓. สืบนีวประนมกัมภณี
 เหนือเศียรสิโรโรจน์ชะโดยจง
 พระสุเมรุหลักโลกสูงระโห่ง
 คำรงจึงได้รอดเป็นกายมา

ไหว้พระพุทธรูปพระธรรมเจ็ดคำภีร์
 กงคาขมมาอันเปนเกณท์
 คืนน้ำลมไฟเปนมั่นคง
 ไหว้คุณบิดามารดร

ครูภักดีอักษรทุกแหล่งหล้า
ทั้งพระเจ้ารามาชินดี
ทั้งพระเพชฌุภรณ์อันเรืองศรี
ขอให้มิ่เกียรติยศปรากฏไป

ไหว้ทั้งครูผู้เฒ่าเหล่าเสภา
อินทร์พรหมชมเรศร์เวศสุวรรณ
ได้สาบสรรพเครื่องเล่นในปัดคดี

แม้นน้ำแห้งแล้วเห็นจะตายแน่
 นายมัจฉาเห็นมหัศจรรย์
 กราบบังทูลแถลงแจ้งการ
 บัดนี้มีมีมนุษย์ผิวเมืงมา
 ปลาน้อยใหญ่ในชลกังวลง
 ขอพระเศวตเศวตฝ่ามือ
 ทำวฤษขงค้องคว่าสุกรีนาค
 จะตัดโศกาให้เป็นสุขทุกหมู่ปลา
 ทรงโชมพิศรภาษา
 แหวกชโลธรถึงพระไทรพราย
 จึงทักถามกระทาชายสองผิวเมืง
 จะประสงค์สิ่งไรที่โนวน
 นายขึ้นแจ้งแห่งชื่อนาคินทร์ฉาม
 หวังจะวิคทาโกโคย
 ทำวฤษขงค้องการเฉลยเษ
 เจ้าจงเอาวิเชียรช่วงดวงจินดา
 ผิวเมืงกราบบาทาท้าวนาจี
 โยนขึ้นไปสามคราเนรมิต
 ผิวเมืงทั้งสองก็ขึ้นคี
 สร้างบ้านเรือนแก่งแพแลพิลิก
 ขจรชื่อลือชาปรากฏ
 ฝ่ายนางนั้นก็เป็นท่านผู้หญิงเมืง

จักกล่าวถึงกระทาชายชื่อนายโชติ
 ผู้สมภิมขร่วมกับภรรยา
 เมืงพิศพิศผลัดเปลี่ยน
 เพื่อนบ้านเขาชิงชังว่าจิงไร
 สุดถ่าบากยากแค้นนี้แสนเข็ญ
 ผัวก็คือเมืงก็ถือว่าคนคี

คราวนี้แลชีวาจะอาลัย
 จึงไปเฝ้าท้าวอนันตนาภา
 พระจอมนรินทร์ปิ่นบาดาลเจ้ามัจฉา
 วิคธาราหวังให้แห่งหาเงินทอง
 น้ำก็ขุ่นท่วมคสขคสของ
 ช่วยปกป้อมคับเข็ญเป็นประชา
 ทราบถ่าบากขุกเข็ญของมัจฉา
 ทำวนาคาจำแลงแปลงกาย
 พระหัตถ์กุมจินดาวิเชียรฉาย
 เห็นขิงชายผิวเมืงขึ้นวิคชล
 จะวิคน้ำให้แห่งเสียนี่เหตุผล
 ท่านสองคนบอกเราให้เข้าใจ
 จึงแจ้งความว่าฉนจมนเพียงตักขยับ
 พอจะได้เล็ขงกันภรรยา
 จะวิค โขชถสารเหนือขนกหนา
 โยนขึ้นไปสามคราแล้วขอได้เหมือนใจคิค
 นายขึ้นรับดวงมณีแล้วตั้งจิต
 อำนาจฤทธิแก้วก่อได้คังใจนิก
 สารพิคจะมั่งมีเสียนิก
 ขึ้นอยู่ตักเทียมเจ้าสัวไว้หัวเป็ย
 เกรงปจเจกขมบุญเรียกคุณคึย
 นาคเอาแก้วคินเสียนครรโลลา

เป็นคนโหดขกร้ายเสียนกหนา
 ผัวเจรจาเมืงขคทุกคำไป
 คังแต่เว็ขนทะเละกันหน้ำมันโส
 จนยากเข็ญเข็ญใจมิได้มี
 มิได้เว็ขนทะเละกันหน้ำนก่อหนึ
 ไม่เป็นฉนสามิภริยา

วันหนึ่งชายนาบโชติได้แจ้งข่าว
 เปน-มาจะเกาเลากา
 แแต่ก่อนเล่าเจ้าขึ้นเป็นเพื่อนรัก
 เดิมเล่าเจ้าเมียผัวก็ด้วงจน
 จำจะไปไต่ถามตามพุดจา
 กิดแล้วรีบปล้นทันที
 ครั้นแล้วก็ลงจากเคหา
 ไม่รู้จักเที่ยวกระเจอะเซอะชมชาน
 ที่คนรู้จักเขาก็บอกร
 เจ้านาบโชติฮึดฮัดจิตใจ
 วันนั้นฝ่ายนายขึ้นท่านเศรษฐี
 แลแต่ไกลอะใครเหมือนกลอดดู
 กลอดเราเชิญขึ้นบนเรือนเถิดเพื่อนรัก
 อยู่เป็นสุขฤว่าทุกข์ไม่สบาย

เจ้าโชติได้ขี้นวาทที่เศรษฐีเพื่อน
 เหมือนคราวขากมาแต่หลังครั้งก่อนเคย
 ก่อขบนบอบหมอบคลานขึ้นเคหา
 หยั้งเผยอถือเป็นเกลอเห็นไม่ดี
 ทรพลขึ้นแค้นและลำปาก
 ทราบว่าท่านเป็นเศรษฐีมิกว่าคน

นายขึ้นว่าถ้ากระนั้นมาอยู่ห่าง
 ทรื่องกระสาขากแก้วแวววาว
 ผัวเมียพุดซัดกันมันชั่วนัก
 เคาคลจิตคิดเลอะเซอะกระเซอ
 อยากจะมีอย่างเพื่อนเหมือนเช่นนั้น
 คิดแล้วจึงกล่าววาที
 ประทานโทษโปรดเล่าเนื้อความหลัง
 จนมั่งมีมาอยู่ตึกขึ้นคึกคัก

เหลือกล่าว่าเกลอมีดีนักหนา
 อยู่ตึกใหญ่ใกล้ชลาริมฝั่งชล
 ได้รู้จักทักทายกันหลายหน
 นี่เหตุผลสิ่งไรมาได้ดี
 จะขอขืมเงินตราเกลอเศรษฐี
 ในวันนี้เราจะไปให้ไ้การ
 เคนตามรธยาอย่างรุ่งง่าน
 เที่ยวถามเหล่าชาวบ้านเดินทางไป
 ไม่รู้จักชวนกันหลอกจนหลงไหล
 จนถึงตึกใหญ่มิได้รู้
 นั่งเค้าอี่เปิดหน้าต่างเขี่ยมอยู่
 พินิจดูจึงรู้จักได้ทักทาย
 เจียนจะแปลกไม่รู้จักเจิวสหาย
 นานมาหลายปีแล้วไม่พบเลย

เรียกขึ้นเรือนรักใคร่ไม่เมิดเฉย
 มิเสียบที่เจิวเพื่อนเอยที่มั่งมี
 ถึงมิตรเก่าเขาดิกว่ายศศักดิ์ศรี
 อัญชูลีเล่าแต่หลังครั้งคราวจน
 อดยากรวนระระหะหน
 จึงเลือกสนมาฟังบุญคุณอะคร้าว

ค่านอกขางพาลาขชายค้าข้าว
 ไปว่ากล่าวชวนเมียมาเที่ยวหนาเกลอ
 ทรลักษณ์ขึ้นในใจให้เผยอ
 บึงเกาะเกาะที่เขาให้ไม่ไยดี
 ให้ยศตัวเท่ากันเป็นเศรษฐี
 พระคุณท่านครั้งนี้ยังนัก
 เหตุแต่ยังจนแกลงแจ้งประจักษ์
 นายขึ้นฟังเพื่อนรักเขาถามมา

จึงเล่าแต่วิควนชลธี
 ประทานแก้ววิเชียรช่วงดวงจินดา
 เจ้าโชติหมอบขอบข้อมกระห่มจิต
 จะรีบกลับไปเรือนไม่เชื่อนแฉะ

ครั้นแล้วก็ลงจากตึก
 จนมาถึงเรือนพลันทันใด
 เดี่ยวนี้เข้าไปหาสหายขึ้น
 มิเสียทีใจเพื่อนดีจริงจริงจัง
 ยังมีทันจะเล่าเนื้อความหมด
 ถึงจะมีบุตรเป็นขุนนาง
 มานั่งชมคนมั่งมีอย่างนี้หนอ
 เจ้าศัวยุก็อบฮึดฮัดขัดใจ
 จะได้พูดปรึกษาหารือ
 ยังมีทันที่จะแจ้งแห่งร้ายดี
 เอลกลอเข้าเล่าให้รู้กับหูแล้ว
 โยนสามที่มีสมบัติอะผืนคัง
 นางเฉาฟังนั่งนิ่งชี้คร้านเถียง
 จะทำไมก็ตามใจเถิดเจ้าตา
 ศัวยุฟังบึ้งโกรธขึงเมีย
 ใจคอทระลักขณณ์อีขัณฑ์เคอะ

บอกให้เมียจัดแจงโภชนา
 ว่านสมรับร่อนห้องนทรี
 ครั้นถึงซึ่งฝั่งมหาสมุทร
 เมียชี้เก็ยเก็ยงให้ศัวยุวิธาไป

ฝูงมัจฉาเหล่าปลาในชลธาร
 บ้างทุกขร่อนผ่อนปรึกษาหารือ

จนนาคินทรว่าสุกรีเจ้ามัจฉา
 โยนสามคราก็มั่งมีขังนี้และ
 กงสมคิมมั่งมีคราวนี้แฉะ
 กระนั้นและคิดนลาท่านคลาไคล

เดินนี้กมั่งจิตคิดหมายได้
 แดลงไขเล่าความให้เมียฟัง
 บ้านช่องกรีกครั้นมั่งคั่ง
 พอเห็นข้าพาขึ้นนั่งบนหอกกลาง
 เมียไม่มั่งคุดจาศาความขวาง
 อยู่ตึกห่างก็มาเล่าเอาอะไร
 อร่อยคออิมห้องหรือโฉน
 ฎองให้ดับไหลเคี้ยวนี้
 น้อยหรือขวางต่อไม่พอที่
 ก็ออกตีขังกันคันตุรัง
 ไปวิคินน้ำมากให้แก้วได้สมหวัง
 บอกให้ฟังยังเข้าเล่ากับเรามา
 ป่วยการเสียงแหบเคเรือเบือบ่นบ้ำ
 จะเดินน้ำคำสุราก็ตามเถอะ
 ปากกล้าประคาเสียบุดออกเประอะ
 มีแต่งมชมเชอะทั้งดาปี

ศัวยุทระ โขงโลงโพงปุงก็
 พร้อมแล้วจรลิตลาไคล
 พากันขุดวิดคองคาชลาไหล
 ศัวยุขัดใจเบือว่าระอามี

เที่ยวเสือกสนอลหม่านอิงมี
 ประหลาดใจใครหรือกลับมา

วิชาการสาครซ่อนกระถอก
จึงพากันทูลแถลงแจ้งกิจจา
ว่ายังมีผิวเมียสองคน
แต่ทว่าซัดกันขยันดี

ทำวนากินทรัพย์ปีนบาดาลผ่านพิภพ
กรขวากว่าแก้วจระจรัล
ครั้นถึงจึงถามเจ้าสองคน
เจ้าผิวเฉลยเมียเอ๋ยชิงทูลไป
ทำวนันต์ครั้นแจ้งแถลงเล่า
โยนขึ้นไปได้คงใจทั้งสามที
เจ้าโชติกำค่านับจะรับแก้ว
ก็ซัดใจเต็มประดาอัปากรอ
เจ้าโชติควบดวงจินดานั้นมาได้
เป็นคำผรุสสุคแถลงแต่งสำเนา

เมื่อเจ้าโชติกำลังโกรธคว้าได้แก้ว
คูบินมาปรี้อ ๆ เหมือนต่อแดน
เจ้าโชติเสียใจจนกันกระแทก
นางเงาฟังนั่งหัวเราะเขาะไซไพ
คราวนี้โยนขึ้นไปว่าหาสาว ๆ
ลูกนี้ขอออกตัวกลัวใบบุญ
ประหลาดใจเจิวลีหนาหน้าบัคลี
แต่ตรงศรีกนีก่วนเวียนวน
แล้วคิดเห็นเป็นแน่คงแก้หมค
ร้องให้แขนหายพลันทันใด
นางเมียเห็นเป็นอัศจรรย์ยิ่ง
จนแลกลับไม่เห็นกลับร้องไห้งอ
เจ้าโชติว่าคราวนี้พี่ตายแน่
พี่นี้ต้นตระหนกตกตะลึง

เป็นระลอกชลธารมาดมา
แก่ภูซงค้องค่านาคาวาสูกรี
มาวิควลเหมือนแต่หลังครั้งก่อนนี้
ผู้จ้ทะเลาะเกาะเกาะกัน

ฟังจบทรงจับพระแสงขรรค์
หมายมั่นมายังฝั่งพระไทร
มาวิควลชลธีมีไฉน
ข้าอยากได้เงินทองห้องนที
เจ้าเอาดวงมณีศรี
คงมั่งมีสมหวังคงใจเจอ
นางเงาควบชิงเสียแล้วผิวแขนเก้อ
หมายเชื่อแรงแย่งเขี่ยเมียขมา
โยนขึ้นไปตามตรงที่ซ้อข่า
จะต้องจำเปลี่ยนอักษรฐนทรแทน

โยนไปแล้ว โกรธาชื่อว่าแขน
กิดสองแสนคิดตัวออกทั่วไป
กระนี่นี้มีอกแตกฤาไฉน
มิเสียทีมีเหลือใจเจิวพ้อคุณ
ลักแปดเก้าสิบโกฏิกี่พ้อคุณ
เจ้าโชติหุนโกรธาเข้าตาจน
มาเกิดแขนเช่นนี้ไม่เป็นผล
ลงบาบ่นฟ้าจึงง่าไป
โยนวิเชียรมรกตแสงไส
ทั้งแขนใหม่แขนเก่าก็หมดลงหคค
ตกใจวิ่งตามแขนแขนงยศ
ปลิดทิ้งเครือเหลือแต่ตอคือกค
เจ้าช่วยชีวิตที่พึ่ง
นางเงามิ่งเห็นผัวงอทำระบวน

เจ้าชิงเอาจินดาที่ค่าแล้ว
มันงามพระราชหน้าเป็นนวล

เจ้าผิวซัดใจเมืงคิดเสียด
จบศิรชะละขึ้นโชนเหนือนภางค์
ขอแต่แขนของเก่าเข้ามาติด
นาคก็กลับจับดวงจินดาคลา
ผิวเมืงเจรจาดักกันนั้นเช่นนี้
จนได้แก้วแล้วยังไม่ได้การ
คำลิตคิดเลขาเขียนจารึก
นิพนธ์กลอนพรเฉลิมเพิ่มปัญญา

จงโชนแวสมคะเนน่าเสสรวล
จะมากวนกันให้เหน้อยเมื่อขลุกลาง

หีบจินดาเนรมิตคูสว่าง
ว่าแขนอื่น ๆ พื้นต่าง ๆ อย่ากลับมา
อำนาจฤทธิ์แก้วก็สมปรากฏหน้า
ยังมีมหาสมุทรไทได้บาดาล
ไม่พอที่ร่วมรักสมักรรมาน
แขนเดิมไปก็ได้มาบานเป็นตำรา
จำให้หมดจดด้วยหมึกไว้ภายนอกหน้า
ซักรู้มีดีก็ว่าไว้ทิ้งกรองฯ

เสภาอาบุญพะชัน (หลวงจักรปราณี อุภย์ แต่ง)

หมวคควรรณคดี หมุกกลอนเสภา เลขที่ ๑ มัคที่ ๒๓ คู่ ๑๑๕ ชั้น ๕/๒

ประวัติ : สมบัติเดิมของหอสมุด ฯ ; หนังสือของสมเด็จพระราชปิตุลา ฯ ให้หอพระสมุด ฯ
วันที่ ๖ เดือนพ.ศ. พ.ศ. ๒๔๗๔

เนื้อความ : ตอนพระนมไปดูว่าใครตายแน่ อาบุญพะชันตายหรือเมียตาย เลียงกันไม่ตกลง จน
พระนางโงมิเค และสวามีต้องพากันไปดู

ครานั้นพระนมชื่นชมหนัก
ว่าฝ่ายตายวายชีวีแสนปริดา
ด้วยหวังใจจะได้ลาภนางทราบเหตุ
เดินคังสาวก้าวย่างทางเป็นทิว
พอถึงวังสิ้นกำลังแทบสลบ
เหนือบอบหอบหวอนอยู่รวนเร
ต่อเหนือบอบกลายกลาจึงมานะ
ว่าชายตายฝ่ายสุคาขังอาดูร

ครานั้นนั่งลักษณะพระภักตร์แผ้ว
มีสียที่ที่ใช้ให้โคลกลา
ชะพระองค์ทรงธรรมห่างหันหวน
ถึงแม่เหานเป็นพยานกงค้ำนดิง
แต่หลัง ๆ ยังว่าประดาเสีย
ไม่ผ่อนผันปัญญาใคร่คราดู
กระนั้นแน่นแม่นมช่วยสมเคราะห์
อ้ายทษาหน้าค้ำมันทำกล

ครานั้นมิศเรอหนึ่งเถื่อนหน้า
ไม่มีสุขทุกข์ร้อนถอนฤทัย
เราทูลความตามจริงเชอกริ่งจิตร
ซ้ากริ้วกราดคาคั่นพันทวิ

ด้วยประจักษ์จริงจังไม่กังขา
คังโจรพาหะเห็นออกเดินปลิว
คงกริ้วเมศเรอมันเป็นวันฉิว
จนหนือยหิวโมโหออกโซเซ
ตรงเข้าพบนางพระยาทำหน้าเหย
จะทูลเทวีนันไม่ทันทูล
ทูลกับพระมโหีปคีสุรย์
ตามแก้ มูลเหมียนหนึ่งเช่นได้เห็นมา

ครั้นทราบแล้วเลขชมแม่นมจำ
อุสาห์สืบทราบทั่วที่ตัวจริง
มิบังควรขันสู้เราผู้หญิง
จะประวิงว่ากระไรยังไม่รู้
กลับว่ามีขเหมือนหนึ่งว่านาคดู
ไปเชิดชูเชื่อว่าเข้ากับคน
ทูลจำเพาะพระภักตร์อีกสักหน
โกหกกลั่นเหลือหาจะว่ากระไร

ฟังวาจาจอมนาฏให้หวาดไหว
เออ โฉนมาเป็นไปเช่นนี้
ว่าปกปิดไปปิดคอบทศรี
ไม่มีดีค้ำว่าสารพัน

ข้าร้ายขายพระนมทูลถมทับ
 พระโคมของหลงเหลือช่างเชื่อมัน
 พุกเปล้า ๆ เอาหน้าหาแต่ลาก
 มันหมาขนำชีวาเรววางวาย
 เมื่ออนุอยู่คีตะก็หามา
 พระมิ่งเมืองเคื่องพระทัษคังไฟโพลง
 จะต่อว่าหน้าที่นั่งกำลังนี้
 ต้องอมต้องกลืนทั้งขึ้นแก่น
 จะตบซ้ายป่ายขวาให้สาจร
 ยิงหุ่นหันหมันไล่คันไม้มือ
 พอนางตรัสตัดพ้อให้ต่อว่า
 พอยายเฒ่าเล่าคำเสร็จสำนวน
 เอาไหนมาว่าหะชั้นนั้นสิ้นชีพ
 ฟันก็หักผมหักงอกคังคอกเลา
 เมื่อขอซาอาสัญหะชั้นชบ
 เราได้ปลอบขอบถามกันตามเคย
 ได้ขิ้นคำน้ำใจอะไรหนอ
 ช่างโกหกยกคนหันกำลัง
 พระนางใช้ให้ฎไปดูสอ
 ไปจับเท็จเม็ดไพรจนได้ตัว
 ยังจะขิ้นขิ้นคำน้ำจุ่น ๆ
 ไม่เกรงราชอาณาฝ่ายคล
 ละขายกลับจับปากมาลากถาง
 เอาที่ไหนใครเล่าปดเจ้านาย
 หมายจะปลิดชีวิตเขาอยู่หล่น
 ทูลขยงทงตัวไม่กลัวเกรง
 ถึงตัวเราเจ้าก็ใช้ให้ไปหมา
 ยังพุกกลับทับถมออกชมเชอะ

เอาเท็จกลับเป็นจริงทุกสิ่งสรรพ
 นำนิกรมันไล่แสนแก่นอียา
 ไม่กลัวบาปเบียดริบอิฉิบหาย
 คีร้ายเราไม่แพ้ได้แก่โง
 มันกลับว่าอควายขายคายโง
 มันขึงตะโพงพุกเล่นปดเป็นแดน
 เกรงอาญาบารมีนั้นสุดแสน
 มาตรแมนมีแต่มัน ไม่ครั้นครือ
 ให้มันบิดปากคางครางทื่อ ๆ
 เอาเถิดฤอรังยังไม่ควร
 ขายนมมาเหมือนกะคิค ไม่ผิดผวน
 จึงได้สวนเสียงว่าขายบ้าเมา
 ช่างเร็วรีบร้องบอกหลวงหลอกเขา
 จะเอาจริงคำไหนมิได้เลย
 อยู่กับศพ โศกานิจจาเอ๋ย
 ยังได้เอ๋ยโอรุ้เล่าให้เราฟัง
 เจ้าหน้ากล้อกลับว่าเราบ้าหลัง
 ไม่หยุดขังขูเจ้าให้เฒ่ามัว
 เห็นเมียนอนนั่งนบกับสบตัว
 เจ้าชาติชั่วช่างไม่มีกูสึกคน
 ทำให้วุ่นวายเล่นไม่เป็นผล
 โทหกจนจับได้ยังไม่อาย
 ไม่อางขนางหน้อยจะว่าให้หน้าหงาย
 คือว่าขายหน้าสคแก่ปดเอง
 ยกแต่คนเหนื่อลมมาข่มเหง
 ทำโจงจงเชือนแซตอแหลลอะ
 ได้เห็นมาเมื่อสักครู่อเอาเถอะ
 แก่งะเงอะงมถือแต่คือคิง

ชายเฒ่าเกาหัวอยู่หยิก ๆ
ต่างส่งเสียงเถียงกันคับคบึง

ครานั้นพระพุทธรูปได้ขึ้นเสียง
เมศเรอเออ โจนช่าง ไอ้โต
เราได้ทาบถึงว่าชายไปคู่นั้น
ถ้าทรงธรรมเชื่อมันเสมือน

ครานั้นพระองค์ทรงยศ
ความเรื่องเคี้ยวเจี้ยว โจนมาไหล่เพลง
คนนั้นมาว่ากระนี้เป็นที่มัน
ต่างจ้างต่างจัดต่างขัดคอ
ตริกลางทางทางสนองพระน้องรัก
ความเรื่องนี้มีแค่แรครัด
ปดหนึ่งพีที่ตองพระน้องปด
ที่สิ้นมสมมติมาปดตาม
เห็นผิดคำธรรมคาเหมือนว่าเล่น
เมื่อคิดมาก็เป็นน้าอัครราชย์
เราทั้งสี่นี้ไซ้ร่ต้องไปหนา
เขออย่าช้าเวลาจะจวนเข็น
ตริสเสร์จพระเสด็จบุรชาตริ
เมศเรอนำเขอจรัส
ซึ่งทรงพระกรุณาปริชาณะนี้
ดับกังขาข้าบาทให้เบาบาง
เป็นคราวเคราะห์เพราะพระนางวางอุรา
แก่หลงละเมอเพื่อเข้าไปตาเคียว
ชายนมแก่แลดูก็รู้เท่า
เขาแลดูรู้เช่นทำเป็นเชิง

ชะช่างพลิกแพลงผู้กูรู้ถึง
เสียงหาหืออ้ออิงเอ็ดคะโร

ต่างท่อมเถียงอิกกทิกนิกโมโ
มาพาไลแลว่าชายลมาขเลมอ
กงก้านดิงจริงของฉันกระนั้นเหนอ
เมศเรอจะหัวร่อเล่นพอแรง

สดับหมคมมิได้สิ้นที่กินแห่ง
ใครไปเขือนเหมือนจะแกล้งมากล่าวลือ
คนนี้มีว่ากระนั้นขันจริงหนอ
จำจะรอร้งคูให้รู้ชัด
เจ้าผิวภักตร์ผุดผ่องไม่ต้องผัด
สารพัดที่พิเคราะห์ไม่เหมาะความ
เมศเรอเออสด ๆ ปดที่สาม
ทั้งสิ่งงามคหมคปดทั้งนั้น
ไม่เคยเห็นก็ได้เห็นเหตุมหันต์
สี่คนขัน ๆ หมคล้วนปดเป็น
สลิปปากว่าก็ไม่เท่าตาเราเห็น
ไปคูเล่นหลากเจี้ยวบัดเด็ชวินี่
กับนวนลนาฏนางในสคไสศรี
เข้าเคียงที่บาทมูลแล้วทูลพลา
เป็นหมคที่โทมนัสไม่ขัดขวาง
ได้กระจ่างใจจริงทุกสิ่งเจี้ยว
ให้แต่พระนมจูงไปคูประเคี้ยว
ไม่เฉลียวหลังเป็นหน้าพูดว่าเวิง
ชะมันเข้าเคียงข้างวางจนเหลิง
ยังละเลิงหลงละเมอเผอขุข

มันมุสากลับว่าเราเชื่อเซอะ
 แม้นไปถึงจริงจะว่าเจ้าหน้าทูล
 ฝ่ายเทวีเสาวนีย์จะเสด็จ
 ถ้าเราไปได้จริงทุกสิ่งอัน
 ฝ่ายข้าหลวงปวงเหล่านั้นนางสาวสวรรค์
 ออยากตามเสด็จดูได้รู้ณะ
 ล้วนข้าขาวสาวสวณวยโนนาค
 สาระแนแ่งอนคูอ่อนโยน
 พระนางเสร็จก็เสด็จดำเนินหงษ์
 พระนมช้านำเสด็จเสร็จครวไร

ครานั้นหะชันมองตามช่องซัด
 สะกิดเข็ยเม็ยตัวอย่ามัวเพื่อ
 ฝ่ายเม็ยนั้นพรันตัวฟังผ้าบอก
 เห็นทรมวยท้าวไทเสด็จมา
 ไ้อักรานี้อนิจามาสลด
 เธอจับได้จะให้ล้างเราวางวาย
 เพราะท่านใช้ฉันจึงได้ไปทูลบาท
 ล้อญพิษไหนดชีวิตจะขวยขึ้น
 อานูชอบปลอบนางแล้วพลงว่า
 ที่เล่าให้ไว้แต่หลังไม่บังควร
 พระเสด็จเสร็จมาในครานี้
 วาสนามาจำเพาะสิ้นเคราะห์กรรม
 ที่ผันแปรแก้ไขไว้ในอก
 ผิดนั้นเห็นจะเป็นชอบประกอบการ
 จงเสื่อมหาคลาขวิโยคอย่าไศกนักร
 จงโถมงามตามใจที่ใคร่ตรง
 ที่กับสมรจะทำอนนึ่งสงบ
 พระทรงธรรม์กล้าบาจะมาเขียน

ทูลออกเลอะเหลือมมนุษย์นำทูลดู
 แล้วจะกู่ ๆ เล่นได้เห็นกัน
 ไปจับเท็จทำเล่นให้เห็นช้น
 คูหน้ามันเมศรเอได้แก้ลละ
 ฝูงก้านลนิกขิมอ้มอูระ
 ไม่เคยพะพบเห็นทูลเล่นโตน
 มารยาทศอย่างเหมือนนางโขน
 ทั้งคน โน้นคนนี่ต่างดีใจ
 ฝูงอนงค์นางงามตามไสว
 ไปทันไทท้าววิเบศร์กับเมศรเอ

แลเขม้นเห็นถนัดแน่แล้วหนอ
 พระนางเรือท้าวไทท่านไคลคลา
 ไม่อาจออกแอบมองตามช่องผ้า
 นางโศกาอกคฝัวด้วยกลัวตาย
 ได้ทูลปลัดไว้กับปากนั้นมากหลาย
 ฉ้นกับนายไหนดจะรอดตลอดคืน
 ไม่เกรงราชอาณาจักรฝ่าฝืน
 สงสารนางพลงสะอื้นสะอึกครวญ
 เปล่าดอกหนาเนื้อละมุนอย่าขุนหวน
 ทรมสงวนงามปลื้มมาลื้มคำ
 ดั่งเทพดารามีมาอุปถัมภ์
 ลากจะเกิดเลิกล้ำเหลือประมาณ
 อย่าวิตกเลขนะนุชสุดสงสาร
 คงยกโทษโปรดประทานทั้งเงินทอง
 เสียดายพัศตร์ผ่องนวลไม่ควรหมอง
 เราจะต้องต่อคิดให้มิคเม็ย
 ชักผ้าปิดมิคสมตลอดเศียร
 พอจะเขียนจะใจหาขลลลายเลื่อน

เพราะผ้าทองประทานมานั้นนำหลง
สองคลุมผ้าไสยาอยู่ในเรือน

ครานั้นนฤเบศร์กับเมศร
ถึงเคหาอาบอุชากู้อระคาย
เห็นเรือนเปล่าเหงาเงียบเชียบสงัด
คนทั้งมวลชวนกันผินผันแปร
สองกษัตริย์ทัศนาน่าอนาถ
เมศรเสนอหน้าให้อาวรณ์
ตกตะลึงทึ่งเทิดดูเถิดหนา
อยู่หลัก ๆ ฤมาซัดให้แคล
ขี้ขี้ไชมิเดมเหมี
มาบรรลไ้ไปทั้งคูไม่รู้เลข
มีทันไรฤาโจนมาหนีเร้น
เมศรพลาถเสนอพระนระชาย
ได้ยินขยขมายมันทั้งปิ่นปาก
เออโจนไชมาไม่พาทิ

ครานั้นพระนมนั่งสมเพช
ที่หมายไว้ไม่เหมือนกลับเลื่อนลอย

ครานั้นพระยุพินนั่งผินผัน
หมายได้เล่นเห็นกันมาพันเอิบ
จึงทูลองค์ทรงฤทธิ์ด้วยคิดแค้น
เขาเคืองขัดนักหมายทำลายล้าง
ครานั้นพระองค์ทรงสดับ
แต่หลัง ๆ ฟังน้องพี่ตรงตาม
ต่อภายหลังผัวตั้งแต่โศกขบ
เจ้ากับพี่นี้ประสกับนมาย

คงไม่สงสัยเพราะว่าเหมาะสม
ที่ข้างผ้าหน้าเพื่อนคูเหมือนตาย

พระนางเรอทั้งพระนมสนมหลาย
บ้างผันผายเผยทวารละลานแล
สองกษัตริย์เสด็จพลาถไม่ห่างแห
ได้เห็นแต่ศพลองในห้องนอน
พระมมาภูนางในฤทัยถอน
ต่างนั่งอ่อนอ้อดูราอยู่ช้านาน
โยสองราร่วมรับดับสังขาร
ต่างสงสารเสียใจไม่เสวย
แสนทวิโทษว่านิจาเอ๋ย
ทั้งสองเคยเคียงเฝ้าทุกเพราราย
ไอ้เคยเห็นมิได้เห็นนำใจหาย
ใครจะตายก่อนหลังเล่าดังนี้
ว่าจะถากถางฉันให้ขวัญหนี
ฤาถูกที่ทุกขร้อนอ่อนสำออย

ได้ฟังเมศรว่าทำหน้าที่
ทำขม้อยเหมือนไม่ชินนั่งผินเมิน

คราวนี้มันเมศรไม่ก่อเงิน
จะเหลือเกินก็ไม่ได้ต้องไว้วาง
หม่อมฉันแสนเสียดายไม่วายหมาง
ทั้งสองข้างคิดโจนจะได้ความ
พลาถขี้มรับขอครกอย่าพักถาม
ก็เห็นงามเสีย ๆ ข้างเมียดาย
จนสลบเลขดับไปลับหาย
อีกทั้งนายเมศรเออแก้ด้วยกัน

เดิมคิดมาว่าจะดูให้รู้แน่
แต่ข้อที่พี่กับนางต่างพินัน
เมศรอรับไปดูได้รู้ทั่ว
คำหนักจันทร์ขวัญดาอย่าอวรณ์

ครานั้นพระนางพลางข้มเขี้ยว
เคี้ยวนี้เหนอเออ โฉนพระทัยเบา
ที่จริงนะหะชั้นอาลัยก่อน
เมื่อผิวเสียบมีโยทวิโยททรวง
เมื่อนมไปได้ตามได้ห้ามหวง
ขังคิดเห็นเป็นหม้ายละอายนัก
เพราะฉะนั้นกระหม่อมฉันชนะแน่
อุทานที่สถานสถิตย์ทรง

ครานั้นพระองค์ผู้ทรงภูษ
ให้ตรองศรีกนิกฉงนจนปัญญา
จะสืบถามความจริงที่สิ่งนี้
ที่ทุกขร้อนผ่อนผันคิดฉันใด
ประกาศดังครั้งนี้เป็นที่สุด
ใครรู้บ้างสังหรณ์บ่หอมแล้ว
ให้รู้หนว่าใครบรรลักษ์ก่อน
ถ้าอีกที่ผีบอกอย่าหลอกกัน

ครานั้นฝ่ายหะชั้นทำเหมือนศพ
ว่าเงินทองของประทานจะงานเจือ
จึงแหศำทำที่เหมือนผีบอก
จงเวทนาข้าน้อยกลอยทุกข์

ฝ่ายพระองค์ทรงฟังไม่ซึ้งได้
มุ่งสุดาหน้าสลคกระถกพลง

ก็มาแปรปรวนผิดคิด ๆ ขัน
ที่จริงนั้นนุชแม่พี่แน่นอน
ยังพบผิวพูดบอกละหลอกหลอน
ของสมรมิ่งมิตรเป็นสิทธิ์ไท

พระช่างเฉลยเลียมเลียบเอาเปรียบเขา
หลงเชื่อว่าบ้ำบอกลังหลอกหลวง
นอชาตอนคกใจเป็นใหญ่หลวง
คิดจะลวงลับตามด้วยความรัก
ยังซ่อนทรวงแสนวิตกเพียงอกหัก
นางนงลักษณ์เหลือจะคิดจนปลิดปลง
จะยอมแพ้ภูวน้อย่างไหลหลง
ต้องประสงค์สิทธิ์กะฉันเหมือนสัญญา

ฟังพระนุชเสาวนิตินักหนา
จะต้องรับอัปราเจิวธาไร
ก็หมดที่ธรรมดาจะหาไหน
จะดับไฟฟอนปลดให้หมดเปลว
เหลือมนุษย์นั้นจะตรีกลือกกว่าหว
บอกเร็ว ๆ เรากะนางจะรางวัล
ทองพันก้อนแก่น้ำจะทำขวัญ
ถึงหมูหันจะหาเช่นให้เป็นเบือ

ได้ฟังจบแจ่มใสดีใจเหลือ
คงสมเนื่อน้ำจิตที่คิดไว้
ก็ไม่หลอกหลวงพระองค์อย่าสงสัย
ผู้บรรลักษ์ล้มขอนลงก่อนนาง

คกพระทัยเต็มทีกลัวผีสาง
นั่งแอบข้างเข้าสูมเป็นกลุ่มเคียง

ครานั้นอนงค์นารถให้หวาดไหว
 เห็นฝูงนางนั่งล้อมเข้าพร้อมเพรียง
 ครานั้นจักรพงษ์ให้สงสัย
 ไข้ฟลอกทรอกน้องอย่าหมองมัว
 เขาเห็นเราฝ่าเถียงกันเสียงหลง
 จึงบอกความตามจริงทั้งนี้จนอน
 ครานั้นนวลละม่อมพระจอมมิ่ง
 จึงกราบทูลทูลกระหม่อมพระจอมเมือง
 ถ้ากระนั้นที่พินันไว้ไวก่อน
 จอมกษัตริย์อัคอันหมคปัญญา
 ครานั้นพระนมทำสมเพช
 เมื่อก็เยาะเคาะกุกี้รู้แกล
 เมศรเออเอฉันนึ่งอันอัค
 ไม่เหมือนขยาหมาขลอคมาสอคแซม

ครานั้นนอชาพูพาพัคคร
 จึงร้องว่าฝ่าละอองอย่าหมองกัน
 ครานั้นยูพยทรงสดับ
 เกิดวิบัติอัศจรรย์มาบันดาล
 สาวสุรางค์นางในล้วนใจขาด
 พระโณมขงทูลองค์สวามี
 ครานั้นพระสควับพลางรับขวัญ
 ฝีม่ออกบอกความกับทราชมเชย
 ฝ่าขสุคว่าจะชนะพี่
 อวดคบบ่าวเข้ากับน้องร้องคัง ๆ
 นี้ชะพระองค์ช่างทรงโปรด
 เมื่อกรับอปราณันดาเคียว
 ฝือาญบอกอยู่เมื่อตะกี้
 พระเชื้อคีฝือว่ามาประวิง

ตกพระทัยแทบจะร้องจนก้องเสียง
 ก็พอเพียงผ่อนหายเสื่อมกลายกลัว
 แข็งพระทัยท่ากริมครัสขิมหัว
 ฝินั้นตัวกตัญญูผู้วิงวอน
 ไม่ตกลงเลยว่ใครบรรลักษ์ก่อน
 ช่วยดับร้อนเราหาขระคาบเคือง
 ก็เห็นจริงใจเพราะรู้กับหูเนื่อง
 ฝิมาเปลื้องปลคพะวงสิ้นสงกา
 หม่อมต้องหย่อนขอมแพ้ฉันแนหนา
 ตามสุคาจะเอ็นดูสุดอยู่แล้ว
 สงสารเมศรเออเข้าดาแหว ๆ
 โขมาแน่วนัวไม่กะโอกแอม
 เห็นท้าวครัสเกรงนกว่าหลักแหลม
 ขาขอย่าเข้มขอบจะให้เห็นโรฟัน

ได้ซ้อมซักเสร็จทั่วกับผัวขวัญ
 ข้าบาทบรรลักษ์ก่อนนอนอนุ่บนาน
 วะวาววิบหวาดพระองค์น่าสงสาร
 ไม่เคยพานพบเห็นเลขเช่นนี้
 กลัวปีศาจเสียดจริง ๆ เจียนวิงหนี
 ปีศาจผีพูดได้ฉัน ไม่เคย
 ไม่กระนั้นภักคินี้เข้าพี่เอ่ย
 อย่างกลัวเลขที่จะเล่าให้เจ้าฟัง
 เคียวนี้ฝิผัวตายต่อภายหลัง
 ไม่ปิดบังบอกแพ้พี่แม่เจียว
 ออกพระโอบรู้เอาแต่ได้ไม่เฉลียว
 กลับมาเลี้ยวลคไปมิได้จริง
 นอชาฝิพูดบอกเข้าหลอกถึง
 ใครจะบินขอมเชอเสมอกัน

พระทรงฟังพระนางว่านำพิลึก
เอาช่างไหนก็ไม่จริงสักสิ่งอัน
แต่ตั้งเดิมเริ่มแรกก็แปลกผิด
ทั้งคนผีก็มีได้ลงใจพร้อม
ครานั้นฝ่ายหะซันเห็นสมคิด
เปลื้องผ้าทองของประธานแล้วคลานตรง
อ้วคค์คูรูที่มีได้ซ้ำ
เข้ากอดเบื้องบาทบงส้องศุภินทร์
พวกผู้หญิงวังซุลมุนฉาว
จะช่วยนางต่างขยาดไม่อาจเคียง
พระพักตร์เฟื่อนเบือนหลังไม่สังเกต
นอชายุคนางนุคพระบาทา

ฝ่ายนอชายุคอรุทูลสนอง
ผินพระภักตร์ทักข้าอย่าโรย
กระหม่อมคิดผิดพลั้งไปครั้งนี้
ให้พระหลงงงววยวาม้วยมรณ
นางฟังคำจำเสียงสำเนียงได้
รู้ว่าเป็นเห็นไม่บรรลัษลาญ
ครานั้นกษัตราเห็นอาบุญ
นึ่งพินิจพิศหน้าก็อาลัย
ถึงผิดพลั้งก็ขังนี้ขินคีด้วย
ทรงพระสรวลคว่นถามเนื้อความพลัน
ครานั้นนายหะซันนั่งชบหน้า
พระกรูณาข้านี้ขอกลอบอุททัย

ช่างร่วมนึกเรื่องนี้ดีขยัน
ทั้งช่างนั้นช่างนี้ไม่มีขอม
จะฝันคิดคงเป็นบ้าพาให้ผอม
แต่คอคอมอัยคยก็ไม่ตกลง
ด้วยจะปลิดปลคพระทัยที่ไหลหลง
เข้ากอดบงกชบาทนารณรินทร์
รับถลาลูกกลานลาญฉวีล
นางแคคั้นโคคร้องก้องวังเวียง
ออกเกรียวกราวกราดกริควะหวีคเสียง
พระนางเพียงพ่างจะพับคับชีวา
ปิดพระเนตรนึกว่าผีจะหนีหน้า
ร้องเรียกหาสาวใช้ไปไหนไว

พระอ่ำหมองหมางหม่นกระหนไทย
ข้าไม่ตายหมายจะโคะเสด็จจร
ทำเป็นผีพาชั่วเชื่อผัวสอน
ขอพระพรอกับไทยได้โปรดปราน
แข็งพระทัยทัศนเหมือนกล้าหาญ
นางเคียดคาลคังจะว่าให้สาใจ
กอดบาทอยู่ขึงพะวงให้หลงไหล
ดีพระทัยที่ยังเป็นได้เห็นกัน
เหมือนเทพช่วยชุบชีวาจากอัสญ
เอ็งทำขันคิดจะนี่ดีขังไร
กับบาทาทูลแจ้งแผลงใจ
—————ต้นฉบับมีเพียงเท่านี้—————

เสดาอาบู่หะซัน (หลวงจักรปราณี อุภย์ แห่ง)

หมวควรรณคดี หมุกกลอนเสภา เลขที่ ๒ มัคที่ ๒๓ คู่ ๑๑๕ ชั้น ๕/๒

ประวัติ : สมบัติเดิมของหอสมุด ฯ

เนื้อความ : ตอนอาบู่หะซันหลงว่าตัวเป็นพระเจ้ากาหลิบ จนถึงพระเจ้ากาหลิบให้ทาสคนสนิทเอาอาบู่หะซันมาส่งบ้านของอาบู่หะซัน

สรรเอขมาจะเฉย.....

จะเปิด ไปไรแดงเขาแดงโครม
เราตรวจเห็นเช่นหัวรอดตอระกะ
ดั่งรำปนอมโอชโภชนา
ยังลุ่ม ๆ คอน ๆ สุนทรสาร
ประเดี้ยวขาวประเดี้ยวดำค่าไม่ขึ้น
อย่ามั่งง่ายเก็ยจกร้านทำการหยาบ
สรรสนั่นอยู่แต่ซัดไปลง ฯ

.....

เจ้าจะโทรมทมนันศ้อคดูรา
ยังคลุกกละสูงต่ำคำภาษา
จะโภชาเก็ยงากขยากกลืน
ที่ไขขาน ไม่สู้ซัดก็จัดขึ้น
ตกในพื้นที่ชั่วกั้วระคน
ให้เรียบราบควรประเทืองเป็นเครื่องคัน
ปะที่คนรอบคอบ ไม่ชอบเอข

ครานัน้อาบู่ขยาตร

เห็นเจ็ดนางอย่างสาวดาวคิงส์
นั่งพับเพียบเรียบร้อยชมวิขม้วย
รำแพนพัชนีกรีธา
พิศวงวงพักตรลักษณะ
อาบู่ตั้งตาขลวิมลมาลัย
เหลือจะงคอดปากพูดฝากรัก
แต่เพียงหวังนั่งไกลี่ขึ้นใจดี
มาเถิดมาแม่มาขอดขยาหิ
พักแต่เด็ขว โดยร้อนก็ผ่อนจาง
เนื่อนกแพะเป๊ะชะมัสมัน
กินด้วยกันกระนั้นกระนี้พิริพิไร

ไปนั่งอาคนแก้วเบญจรงค์ท่าทางจึง

แลตะลิ่งลิมพริบขยิบตา
ประจ่ารายอยู่งานขนามห้ำ
เหมือนเดือนดาขายให้อาลัยลาญ
ประหนึ่งจะเจ็ยนหลงในสงสาร
เสน่ห์สร้านเส็ขวในฤทัยทวี
เจ็ดเจ้าจักพักเหนือขไม่พอที่
จะพาที่เข็นเหลือด้วยเนื่อนาง
มานั่งนี้หกน้องอย่าหมองหมาง
มาเค็ขงข้างร่วมเสวขสว่างใจ
อีกทอคมันเป็คแพนงแกงไก่
จะพาให้อร่อยเมี้ยนเมี้ยนผจง

ทั้งหกนางต่างฟังต่างขี้หูด
 ลูกขยับแล้วกลับทรุดนั่งลง
 สตรีเคียงข้างละซ้ายขวา
 นางหม่อมหม่อมม้วยคังชวนราช
 อ่าสะท้านสะทกเลขหกน้อง
 ที่จะขอนอนแอบอุราเพลิน
 เป็นความจริงรักเจ้าทำชีวิต
 ที่ถามเพื่อมิจะนางห่างที่ไป

ครานั้นกัญญาบรรดานั่ง
 น้อมประนคบทูลทุกความ
 คนนี้ชื่อสุริเยศประเวศสว่าง
 คนนั้นนามพิงเนตรพอใจ
 คนโน้นชื่อศิลาคังดวงหยก
 อ่อนชื่ออ้อยกลอยใจล้วนสัจจ
 สมรูปนามงามสมค้มค้อน
 จะเสาะสอรูปหาทั้งคตรี
 ที่ขอฝากฝังใจไว้ในนุช
 แม้ชีวิตที่ชายมิวายวาง
 อ้อมโขนโขนรู้อ้อมอ้อมจิตร
 กลดั่งไก่แก้วก็พอการ
 ทั้งเจ็ดนางเห็นหะชั้นเสพย์แล้ว
 จะไปห้องสองสามตามเคบ
 คมเศคั้งขังน้ำดอกไม้สด
 อีกทั้งผ้าเช็ดพระหัตถ์จคัประจง
 ครั้นสำเร็จเสร็จแล้วเมศรเอ
 เชิญเสด็จพระองค์ผู้ทรงธรรม
 ครั้นถึงผลักพระทวารบานเปิด
 เสียงคนตรีตีประคังฟังเพลิน

อดสูสุดสุดจะตามความประสงค์
 หะชั้นกงกำเดือนต้องเคลื่อนกลาย
 พอสบตาหะชั้นเลิศลคคสาย
 ฌียงม่ายเมินหนีที่สะเทิน
 เชิญแม่ลคงเสพกกระขาเถลคอย่าเงิน
 จะเจริญรสอันพักตร์ขี้มโย
 เจ็ดคนนิษฐไฉนงามนามไฉน
 ที่จะได้นี้กชื่อต่างโฉมนางงาม

พอได้ฟังอาภูหะชั้นถาม
 หม่อมฉันทนามโฉมจันทรอันอำไพ
 นั้นชื่อนางชื่นจิตพิศมัย
 คนนี้ไชริชื่อช่อปะการัง
 คนที่ขกไว้อยู่งานพคณั่ง
 ฉลาชั่งชื่อเหมาะเสนาะคิ
 เสี่ยงมงอนงามจริงทุกสิ่งศรี
 ไม่มีเหมือนสิ้นวังทั้งเจ็ดนาง
 เพราะแสนสุคเสนห้สนิทไม่คิคหมาง
 ก็ไม่ห่างเสน่หาอุพาพาน
 คะนองคิคใจเห้มเหิมหาญ
 ปีกกรานกริครายไม่วายเลย
 จวนจะแคล้วจากห้องที่เสวย
 ไม่เฉยเฉยเรียกอย่างทองที่รองทรง
 พิมเสนรสรินโรยโดยประสงค์
 สองอนงค์น้อมถวายนายหะชั้น
 ทูลเสนอว่าพระจอมกระหม่อมฉัน
 แล้วนำหน้าพารัลริบเดิน
 แลเถลคโล่งหะชั้นนิกสรรเสริญ
 นำเจริญใจนักหนานำชม

ห้องใหม่ใหญ่กว้างเหมือนอย่างก่อน
 แต่ผนังเขียนไม้ไทรพนม
 ราชสีห์สิงโคโคกวาง
 กระรอกกระแตกระต่ายคู่ตามพนัส
 น้ำพุพุ่งพลุ่งพล่านสร้านใส
 แลโล่งพิลึกแสงแฉงค่า
 บ้างเป็นตอบ้างเป็นต้นผลเค่น
 บ้างเป็นกอช่อชูดุ
 นกแก้วจับไม้กอไม้พุ่ม
 สาลิกาดังท่าถาบิน
 รูปหญิงชายหลายอย่างต่างประเทศ
 อังกฤษเยอรมันฮอลันดา
 เป็นที่โสมนัสทัศนาศนา
 ม่านไหมคเทศเลือกทองรองใน
 ผูกประจําพระแกลแลสะอาด
 เขียวขาบขนานขาวพราวพริ้ง
 เป็นที่สถิตย์เมื่ออาทิตย์ยามเที่ยง
 อาจเย็นใจผ่อนที่ร้อนรน
 ภาชนะน้อยใหญ่ตั้งในตู้
 เครื่องใช้หลายอย่างต่างต่างกัน
 ท่ามกลางวางโต๊ะทองกลม
 แห่หลายอย่างนับระดับประดา
 แจ็คที่ตั้งกลางโต๊ะกลม
 พิณพาทย์แจ้ดวงอนงค์ใน
 ประจําวงแจ้คนสำหรับ
 อีกองคค์องในแจ้คนาง
 มรกตสดสีขจีจัก
 ระคนแต่เพชรเม็ดเล็กข้อมขึงขง
 ล้วนเรียบร้อยกิริยาโสภาทักตร์
 หอมขจรกรกุ่มพัศชู

เครื่องแต่งท่อนหน้าอย่างประม
 รูปสัตว์สมคจีเป็นเหนซัด
 เสือช้างม้าลาหน้าอัด
 เป็นขันคเขาชะโงกชะง่อนง้า
 เริงไสลห้วยหุบเหวถ้ำ
 ช่างทำเทียมไม้บรรดามี
 บ้างก็เป็นเครื่องเสียดลับศรี
 นกไนรีจับกิ่งพิกุกิน
 อีลุ่มจับตะโกจะโผผิน
 นกขมิ้นเหลืองอ่อนร้อนรา
 ฝรั่งเศสขั้วเขมรอมูพม่า
 แยกชวาจีนลาวทั้งชาวไทย
 สีนํ้าขายอย่างสดลูกใส
 พื้นเขียวใส่พู่คำข่างจริง
 พื้นล่างลาดศิลาหลายสิ่ง
 แชมสีโศกสวาดขึงขั้วขด
 ถึงแสงวุ้งอุ่นลุ่มเยี่ยงพยับฝน
 โสภณรุจิรเขนอนอนันต์
 เป็นคู่คู่พานขุดเขียนขัน
 ละอันสุวรรณวาววามอร่ามตา
 ถาดถมใส่ผลพฤษยา
 คังเจดีย์ที่ท่าแดนไทย
 นำชมชวนพิศผ่องใส
 นับได้สี่สิบเก้าสาวสุรางค์
 งามสรรพสารพัดไม้ขัดขวาง
 ทรงเครื่องอย่างเดิวกันช่างบรรจง
 ไร่รัตนอันแสงแสงส่ง
 ทองคำคงเป็นเรือนเดือนดาตุ
 นงลักษณ์ห้องก่อนบ่อนสู
 เห็นอาบชวนกันหมอบชะม้อยเมียง

สะทกสะเทินเมืงม่ายชาชคา
 กระซ้อขกระชคประนคน้อมอยู่พร้อมเพริช อามูเม็ขมาเห็นเข็อกเข็นใจ
 หยุคขั้งคั้งหน้าคาศิต
 เป็นบุญแท้อุปถัมภ์ทำไว้
 ธิมพลางพลางอย่างซ้ำซ้ำ
 นั้งไค้ะกลางพลางเรียกนาริน
 นาริเรียงเรียบล้อมพร้อมนั้ง
 หะซันร่าเร็งสำรวลเชิงชวนเชช
 นवलละมวนควรรคิตพิศวาส
 พี่ขอถามนามของน้องทั้งปวง
 แม้นชินชื่อคือเหมือนแนบน้ำแข็ง
 อย่างสลัดคักรักหักกระเด็น

ทั้งปวงนางต่างนอบนบสนอง
 มิทูลความขามพระราชาชญา
 รูปก็งามนามก็เพราะเสนาะโสตร
 เช่นวังนี้เหมือนทาสไม่อาจใจ

ไอ้ทราม ไวยโยกล่าวคำแก้ง
 ในอกจักทองพังแล้วครั้งนี้

ทั้งเจ็ดนางต่างสกิดเพื่อนกัน
 ใ้ทุลก่อนลิจันจ่านรรจา

อามูนั้งฟังเถียงเสียงฉอเลาะ
 จึงเอื่อนอรรณมัฐรสห้ามปราม
 อย่างปดบังฟังที่คึกกว่า
 นามชนี้น้อขถาน้องนั้งนาน
 พलगหขิบผลมะเดื่อน้อขนำรัก
 สร้อยจิตจิตแจ้งนามอนงค์

ไว้สง่างามเงือนสงัดเสียง
 งามคินนัยนาจะหาไหน
 มาประสบพบคังได้วิมานอินทร์
 เสน่หาหวนให้อาลัยวิล
 บุพาพินเชิญมานือข่าวีเลช
 คอยฟังการมกัมเฉย
 เจ้าที่เอ็ขนำอุ้มแอบพุ่มพวง
 มารขาทข็องอย่างสุรางค์สรวง
 แต่พอทรวงสร่างร้อนได้ผ่อนเย็น
 ที่ใหญ่แห่งเข็นสขาขวยเข็ญ
 พอได้เป็นขวัญใจเมื่อไกลดา

เพราะพร้องก็แต่นามไม่งามหน้า
 อาชนิกหนาไม่เหมือนนางอยู่ปรางใน
 ควรจะโปรคใช้ชิตพิสมข
 จะเค็ขงไกล้บาทาฝ่าฐลึ

เสแสรงปีคบังถาขังพี
 เส็ขแรงที่รักคังแก้วเววดา

กรวีครันทุลก่อนฉิดเหล่อนจำ
 ใครอยู่หน้าจ่าทุลประมุคความ

แสนเสนาะในจิตหุดหวิดหวน
 ไฉนงามวังเก็ขกันไม่ต้องการ
 นางกั่มหน้าทุลทุกนามตามขนาน
 เสนาะปานเพลงพินของอินทร์องค์
 ทาขทักสร้อยจิตใจประสงค
 ฤกหลงสร้อยจิตที่คึดใจ

แสนปลื้มสุดจะปลดสร้อยปลิด
 ผ่อนรักหนักสร้อยแบ่งไป
 พวงพู่รุ่งเรืองประพาหรัศนี
 ไม่ขี้มเขื่อนเอื้อนเฉลยเลขพฐ
 แม่ทราวมรักรับที่ปราณีมถิด
 แต่พอเศร้าทรวงสร้างเพราะนางงาม
 ราชนามถามถวิลทุกนวลเนื้อ
 หยอกขวนสรวลขี้มอยู่พริ้มเพรา
 คอบต่อข้อคำล้วนขำข้อ
 ที่รักเจ้าเท่าเทียมชีวิต
 แต่พอชื่นจิตหนอยถิดกลอยจิต
 ถึงลอยฟ้ามาใหม่ไม่นิคม

พอเวลาบ่ายได้สี่โมงเศษ
 แล้วนำหน้าอาบูกทจร
 งามจริงยิ่งกว่าสองห้องนั้น
 ฝาผนังมั่งมั่งมั่งอ้าไฟ
 สีแดงแสงพร่างพริ้วพราย
 ล้วนลัดดาเครือเลื้อยลำของ
 รุ่งเป็นต้นเป็นดอกออกผล
 มิได้สลับสนวนเวียน
 สีเขียวขาวแดงแสงคูดทับทิม
 ฝั่งสลักับมั่งมั่งหมอกดำ
 สดคสีขิดลายเหลืองแก่
 คุจรบาชครามงามระจี
 ภายในพื้นคาสลาดศิลา
 ประสานแนบแนวสนิทธิพิศไป
 เหลือข้วยแลขวานขี้ดาคว่าง
 ภาชนะน้อยใหญ่ทุกอย่างมี

สร้อยจิดรับมะเคื่อเพื่อให้ได้
 เพราะสร้อยรับรักได้เอ็นดู
 เศร้าจิตที่เศร้าจิด โศกสู
 จำเป็นอยู่เขียงเศร้าเสมอนาม
 งามเลิศอาจลปในภพสาม
 ประสงค์ชีพขินยามโศกบันเทา
 ทราบส่งผลมะเคื่อที่เผื่อเจ้า
 ขั้วเข้าสรวลระริกชกชี
 หนอแม่หนอแม่หนูเอ็นดูที่
 นั้นนี่อะไรหนอพี่ขอชม
 คุ้มชีวิตหวังไว้พึ่งได้สม
 เจ็ดนางกัมหนาม้วนสงวนงอน

จึงเมศเรอทุลคั้งครั้งก่อน
 กราบกรเขื่องย่างเข้าปรางใน
 เลิศล้วนล้วนพิศพ่องใส
 ประดับไปด้วยโมราเรืองรอง
 ฝั่งลวดลายเป็นหลั่นชั้นช่อง
 พาดพองพันเสาผนังเนียน
 งามล้วนสลัปลายเล่ห์เขียน
 แลเลี่ยนควรรภาฝีมือทำ
 ทรภูริมเชิงเชิงผนังช่างชำ
 ท่วงทีดีล้ำเลิศเหลือดี
 หลากแท้ผ่านสลัหลายสี
 หะชั้นเห็นเป็นที่พึงใจ
 สีโลहितโสภาแผ่นใหญ่
 กลคั้งแผ่นเคียวได้โดยมี
 เบื้องบนหนกลางต่างสี
 ส่วนทองถมคั้งที่แท่นสุวรรณ

เมื่อเวลาขุรชาศรยามเย็น
 แสงทองส่องรับสุริยัน
 ริมผนังคั้งไฉะน้อยน้อย
 บนโศ๊ะคั้งกระถางถั่วลงขา
 โกสนคันกลีขวเส้าไม้
 นากจีบบอนกระประดี
 กุหลาบเลื้อยมลิลาสาวหุด
 บ้างผลิดอกออกช่ออรชร
 มโหรีเจ็ดวงคงถ้วน
 เริงชำนานูขานขับจับได้
 ไฉะกลางวางพานสุวรรณรัตน์
 ไล่ขนมรสต่างวางจำเพาะ
 อีگونهก้งนางเจ็ดนับ
 ถ้วนประพาพแกมเก็ดเพ็ชระ
 คุแฉงแสงคังควงอาทิตย์
 นำพิศวงวงพักตร์ผิพรรณ
 หุดชะงักพักปิ่นชื่นชม
 หะชันตรงไปนั่งไฉะกลาง
 เหล่าพวกมโหรีดีคี่ชรัอง
 แก้วเจ็อบเรือบรับจำเรียง
 ครันเห็นอาณูนั่งขังที่
 อาณูหะชันข้มพริ้มพราย
 นื่องรักรักนื่องที่ปองรัก
 ชักถามนามทราบขึงขินคี่
 แสนเสนาะเหมาะรูปร่างนื่อง
 ตาเป็นมันขวัญจิตนั่งชิดเชย
 ขนมหวานปานขังก่าอ้อย
 เห็น...รักประจักษ์ใจ
 ทั้งหวานตาหวานโสดโอรุ่หวาน
 หวานชิดหวานชุ่มหวานชม

แลเห็นทราวพริ้งทุกสิ่งสรรพ
 คังกลางวันวาวสว่างกระจ่างตา
 เรียบร้อยเรียงรายทั้งซ้ายขวา
 นานาปลูกไม้บรรคามี่
 กริกระประดาหลายคี่
 ราวคี่นงคราญเครือขจร
 ขี่ถ้วนพุดซ้อนขับสลบสลอน
 เกษรหอมอบตระหลบไป
 วงหนึ่งเจ็ดนางถ้วนผ่องใส
 ฝ่มือคี่คี่ไชรัศุดเพราะ
 เรือนกุคั่นสรรจคักหัดเหบายะ
 หมคเหมาะเจ็ดคี่มีระยะ
 ประดับสารพางคักกระจ่างจะ
 ปีทระมาระรับเรือนสุวรรณ
 โฉมขนิษฐขึงอย่างนางสุวรรณคี่
 อาณูผันผ่านมาพบประสบนาง
 ตาคมแบบคาศขม้ายหมายง
 ขวนนางนั่งล้อมอยู่พร้อมเพรียง
 บ้างก็ร้องบำเรอเสนอเสียง
 สำเนียงเสนาะจับใจขาย
 มโหรีหุดเจ็บบเชยขหาย
 จึงภิปรายปราสขฝักไมตรี
 เหลือจะหักห้ามในใจคี่
 ชื่อขี่ขึ้นใจกระไรเลย
 นำประคองเนื่อนอนร่วมขนข
 บุญคี่เคยเคียงข้างเจ็ดนางใน
 เชิญแม่รับกินหน่อขหนึ่งให้
 เพียงคี่ได้เสวยสุวรรณคี่ขันพรหม
 หวานสร้านทรวงจริงขึงขนม
 เป็นบรมสุขใจโอพา

ทั้งเจ็ดสาวฟังเสียงเธอเกลี้ยกล่อม
ให้ขวยเงินหมั้นขอบกาษา

ครานั้นทรงธรรม์กาฬิยราช
เสด็จล้อมตามคูอาบจร
เห็นคลีบกตอพะนอพลอคอดผู้หญิง
พระองค์ทรงเคหเมตตา

ครานั้นอาบเจ้าชู้ชาติ
สติผลอเพื่อพูดไม่ขาดคำ
จนตราบกาลเวลานาที่
เมศเรอกรมวังกระทั้งไ้อ
เชิญเสด็จพระองค์ผู้ทรงภพ
แล้วนำค่านินเดินมา
ครั้นถึงพระทวารบานซิค
คนตรีมีก้องกังวาน
พนักงานเป่าแตรอย่างอังกฤษ
สรรเสริญบารมีขึ้นพร้อมกัน
ทายทักทุกพนักงานคนตรี
लगมลักขำเลื่องหลบสบตา
ดูขุนนางในไกรลาส
ให้ทรงฟังวังวงเพลงครวญ
วงหนึ่งมีเจ็ดนางนั่งล้อม
วงละวงฝึกสอนซึกซ้อมมา
ชมพลาฟกลางเดินโดยลำดับ
ล้วนสุวรรณสรระแกมแก้วระคน
แผ่ทองคำทำเป็นพื้นผั่ง
แลลาญก้านขจรจนา
ล้วนรัตนมณีศรีสลับ
ดูดวงเด่นเห็นนูนพุลพู

ล้วนเรื่องราวรำรึกนั้นหนักหนา
ทำซาบตาแข็งตามด้วยความอน

บรมนารถบพิตรอดิศร
ภูธรฟังแผ่งทุกแห่งมา
ได้แจ้งจริงจิตหะชั้นทรงพระรมา
ยิ่งกว่าก่อนเพราะที่ท่วงที่ท่า

สถิตย์อาศน์พระเก้าอี้ท่วงที่ท่า
ชื่นน้ำใจจริงทุกสิ่งไป
พระสุริยศรีลับเหลี่ยมไสล
ขอเคหะพระได้กรุณา
เลิศลบบสามโลกย์หลักหน้า
ตามเฉลียงริมชลาหน้าพระลาน
สาวใช้ซิดเปิดรับเสียงขับขาน
มโหรีเรื่อยประสานโอดพัน
แต่เพลงคิดตามถนัดช่างจัดสรร
หะชั้นฟังเพลินค่านินมา
ช่างเพราะจับใจที่ไม่แกสั่งว่า
กิริยาเบี่ยงบิดเบือนกระบวณ
บำเรอบาทธิบคินทร์อินศวร
นวลละนวนลนารักลักขณา
เจ็ดวงคองพร้อมสะพรั่งหน้า
บรรดาศดับปลื้มลิ้มสุคนธ์
ดูห้องหับได้มาเห็นเป็นกุศล
ช่างโสภณพิศพิงพอดา
เงาดังกระจกทาบฉายหน้า
ได้วงชดช้อยทั่วที่ดู
ประคิษฐ์ประดับเป็นกุดันกันคู่
ฝ่มือครูแท้อย่างช่างท่า

ราชเมตตาพิชิตนรณรงค์
 มรดกกับบุศราคม
 ระดับเป็นคอกควงพวงราช
 โภเมนกับเพทาทลายแชน
 ถ้วนถึมีครบนพรัตน์
 เม็ดผู้ใดได้อู่ขลุ่ยสำราญ
 พ่างเพดานกาญจน์แกมแก้วเกิด
 ประดับเป็นคองเดือนคารา
 ประคองดวงจันทร์บนอากาศ
 พื้นปูพรมทองของใย
 เป็นลวดลายลอลิศจิตดอก
 ม่านทั้งสองไปไปไปแนม
 ดิดพู่ประดับเพชรเรือนทอง
 หว่างซุ้มห้อยพุ่มพวงผกา
 ปักเทียนจุดเพลิงเจดิงแสง
 แสงแก้วแววแข่งกับแสงไฟ
 จัดโต๊ะตั้งหว่างกลางวิจิตร
 พื้นทองทอเป็นลายลัดดา
 พานทองสองชั้นสรตั้ง
 พานล่างใหญ่ใบยอดข้อมมี
 ลีศิระระฆะผันลีทิด
 ข้างเขี้ยวแก้วแววรัตน์ชัชวาล
 ตลอดหัวหัวหางกลางเกล็ด
 สว่างแข่งคังแสงจันทร์เพ็ญ
 ชั้นบนไล่ขนมอุมรส
 แต่ล้วนแห่งแห่งผล ไม่มี
 วางซ่อมซ้อนซ้อนผ้าเช็ดโอษฐ์
 น้ำใสใส่น้ำแข็งชนกัน
 มีพู่ทองรองเรื่องเพื่องห้อย
 เป็นแสงรุ่งพุ่งแสงไฟรับ

ลีพุ่งทับทิมแดงแสงกำ
 มณีน้าม่วงเมฆนิลแนม
 หลากหลายลีตลับรับแอร่ม
 ไพฑูรย์แจ่มเจ็ดเด่นเป็นสังวาลย์
 เรื่องจรัสรุ่งแรงแสงประสาน
 มงคลการเกิดประกอบภษา
 พลอยเพชรต่างต่างกระจ่างจ้า
 ลีละดวงดูน่าเจริญใจ
 ดาวคาบประดับพิศดังปลิดไล่
 ทอไหมเบญจพรรณสรระแชน
 ชิงควงม่วงหมอกดอกแจ่ม
 อร่ามแอร่มโคมพัตรพอดา
 ประจำช่องพระบัณชโรอ้อ่า
 โคมระย้าแก้วก่องแกมอุไร
 สว่างแจ่มจับห้องผ่องใส
 แวมไววะวิบวาบปลาบดา
 ภูมิศุขุขำขำนักหนา
 เลือกรอบผืนสง่างามดี
 มณีฝังจำหลักลายระบาศลี
 นาคีขดคาคประคองพาน
 นัยน์ตาดิดเพชรเพ่งเปล่งฉาน
 แผ่พังพานท่าพ่นชลดังเป็น
 พลอยเม็ดสีต่างต่างเด่น
 แลเห็นเรื่องอร่ามรูจี
 ชั้นลดพานล่างวางลิ้นจี
 เจ็ดที่หอมฟุ้งจรุงจันทน์
 ถ้วยแก้วเก็จเพชรโชติช่างสรร
 เรียงรันพระเก้าอี้ที่ประทับ
 ระย้าข้อยแนมมณีลีตลับ
 ประดับรูปฝรั่งเรียงเคียงมี

นาฬิกาปารีสเรือนทอง
พอน้องคำข่ากำหนดควาที่
หีบคนตรีมีโกไข่แล้ว
ตรงดั่งฝรั่งไทยโพล่เพลง

ริมผนังนั้นตั้งโต๊ะศิลา
อรุ่นแท้แท้ทุกอย่างวางไว้
ถ้าเข้าสายบ่ายเข็นแล้วเป็นห้าม
ศิลาทองทำประกวดขวดสุรา
ถ้วยโมราเรื่องรองทองเพ้า
จัดไว้เสร็จเจ็ดที่สี่พราย
สารพัดพรรณพื้นทองแกม
สอดส่องต้องแสงอัคนี
ดูงามล้ำงามเหลืองามเลิศ
งามช่างวางแบบแนบเนียน
งามควรสรรเสริญงามเพลินจิต
งามแท้งามเทียบเปรียบความ
ชมเพลินกลางนั่งยังเก้าอี้
เจ็ดนางต่างค่านับตามธรรมเนียม
งามเหมือนหนึ่งจะเดือนนักษัตราคิด
งามแก้มเข้มข้มอู่พุ่มไพร
งามโอษฐ์ดั่งจะเอื้อนเอื้อนทัก
งามแท้แม่คุณควรชม
งามที่แล้วเลขมาว่างาม
งามแต่เท่าถึงผมแม่นมพวง
งามภูษิตสอดปลายเลื้อยกนก
งามเว้นไว้ว่างหว่างอุรา
งามนักลักษณะอุณหิศ
งามห้องพิศไหนไม่ทราม

กันน้องบานใหญ่ไล่ที่
เลียงศิริระนังฟังวังเวง
แจ้วแจ้วจะถึงโง้งโห่งแห่ง
ตรงตรงด้อยคาริดคิดไป

ขวดสุราเบียร์รับรันสรรไล่
ถ้วยแบบในคณินั้นมีมา
ครั้นถึงขามคำไปแล้วไม่ว่า
มีฝากกลเม็ดเพชรราย
ประดับเพชรเม็ดควาวสว่างฉาย
มากมายนักหนาบรคามี
พลอยเพชรเม็ดแจ่มกระจ่างสี
ช่วงโชติชัคที่พระมณเฑียร
งามประเสริฐทุกสิ่งยิ่งเขียน
งามเขียนหลับแล้วไม่ลืมงาม
งามพิศเปล่งปลาบหวาบหวาม
งามสามโลกขไม่มีเทียม
เห็นนารูปคังหล่อละออเอี่ยม
ดูเรียมเรียมน่ารักพักตร์ประไพ
งามติดตาต้องผ่องใส
งานนักษัตรค้อนคังศรคม
งามพักตร์เพ็ชงแขแกลสม
งามผงามพุ่มกระเพื่อมทรวง
งามทรามสู้ไม่ได้งามใหญ่หลวง
งามห้วงงามที่กรีธา
งามปกบาทมิดสนิทหนักหนา
งามล้วนเหลือสง่างงาม
งามพิศเพชรเรือนหิรัญอร่าม
งามสามห้องสู้ไม่คู่ควร

งามกรรมแก้วกมลพลพริ้ว
 งามสอดสร้อยคอละออเนวล
 งามแก้วทองกรสมรมิ่ง
 งามวงแหวนเพชรเม็ดคราย
 งามล้วนกระบวนเพชรเม็ดผ่อง
 งามทรงส่งแสงรุจี
 งามคมสมเป็นนาฏนางกำนัล
 งามเฉลียวฉลาดลึกลับไป
 แม้นจะเสาะ โดยประสงค์คงประสบ
 นางทิพย์สองเท่าจะเอามา
 แสนรักสุครรักหนักอก
 โคมขึ้นดั่งจะกลิ้งไว้กลางใจ
 พรั่งพร้อมล้อมเก้าอี้ที่เสวย
 แลสพลบหน้ามันต์ดาคม
 จึงโบทให้ให้สังคดุริยางค์
 จงวางพิศเสียดิถีเข้าชื่นใจ
 มาเถิดมาแม่มามะมานี้
 พलगุมหัดขันนิษฐาพาเดิน
 หยิบขนมยื่นให้แล้วไถ่ถาม
 ได้ทราบชื่อขึ้นน้ำสำเนียง

ครานั้นจึงโฉมนางสาวน้อย
 หม้อยเหมือนเป็อนข้มแบบคาบ
 อ้นนานหม่อมฉันคือชื่อพวงไข่มุก
 ควรมิคควรม้วนเมินสะเทินที่

ครานั้นอาบุฟังฟังข้ม
 แสนเสนาะเหมาะรูปนามเคียดข
 ผู้ให้นามหล่อนแท้เมธี
 แม่งามคมสมนามนำเชย

งามน้อยไปฤงามทรมสงวน
 งามล้วนงามเลิศงามเพริศพราย
 งามพริ้งเพราเพริศเจ็ดแบาย
 งามหลายงามหลากงามมากมี
 งามส่องไฟลึบโฉมศรี
 งามที่พูดห้องงามพอใจ
 งามสรรมาแต่ฟ้าก็ว่าได้
 งามใหญ่อย่างมณีมีราคา
 แต่งามครบเช่นนี้เชื่อเหลือหา
 แลกสุคาเคียวดวงยังห่วงใย
 เหลือชกซาบช่านคังขาวไหล
 ดูไม่เปลืองตาเตือนชม
 นำเชยชวนชิตสนิทสนม
 เหลืออารมณ์ที่จะรอรักไว้
 พิศพลางพูดจาปราศรัย
 มานั่งใกล้จะยินดีพาที่เพลิน
 มารศรีเมื่อย่าหมางระคางเงิน
 ชี้เชิญนำที่เก้าอี้เคียง
 แม่น้องนามเป็น โฉมเนื้อเกลี้ยง
 พอที่เพียงจิตชำระกำกลาย

สดับถ้อยท่านอคสูไม่รู้หาย
 ฝืนซังดาขทุลความไปตามมี
 ไม่สดสุขจงทราบบทศรี
 ขวนขยับอกายขมายเมียง

นึกกระหุ้มหวานฉ่ำในน้ำเสียง
 จะหาเคียงชื่อคู่ไม่สู้เลย
 เหลือดีเพราะพร้อมนักน้องเอ๊ย
 เมื่อพิเปรบปราศรัยเห็นไรฟัน

งามจริงจริงยิ่งกว่าไข่มุก
 ตลอดโลกขแห่งหล้าทำประชัน
 บัดนี้ที่จจะวานน้องหน้อย
 ส่งพี่ที่แม่เมื่อละมาน
 ว่าพลาทางสะกิดก้อยเดือน
 นางนีกขวยเงินค่านินไป
 เช็ดด้วยแก้วแผ้วผงผงริน
 น้อมถวายราชช้อยหม้อยดา
 พี่จักค้มปล้มใจจงเจริญ
 นางค่านับกลับไปรินกลั่นระบือ
 บุษบาเบิกบานตระการกลั่น
 นารีแรกรุ่งนพอบรร
 บุษบาบเลือกเหล่าภมร
 ผิวค้อยคำคิคค้องจิตรกรรม

มิเสียที่นิฉาช่างเสนาะ
 เพียงพาดังคืดใจอาลัยลาญ
 ฟังเสนาะเพราะอะไรนั้นไม่เทียบ
 ทั้งโลกขหล้าหาสูไม่คู่ค่า
 พระข...พระเจ้าประธานที่
 พลาขยับจับค้องประลองเลียม
 นางสะบัดเบือนค้อนช่อนพักคร
 จึงว่าพี่มือพาดพลาค ไปพอ
 นางข้างโน้นจมานีหาพี่หน้อย
 พลาขกุมหัตถ์มาให้นั่งที่บังคร
 นางเอียงอาบฝ้ายหะชันขิงชำซัก
 หะชันเข้าชำซีพิริพีไร
 หม่อมฉันฉาชื่อว่าดาวพระสุกร
 มิสมควรรชวนนั่งอ้งอิง

ลีสุขสวยสมทั้งคมขัน
 ไม่เทิบมทันงามแพ้แต่แม่คุณ
 โคมช้อยเมคฉินรินอรุ่น
 จักค้มจากมือฉุนชื่นใจ
 ข้มเขื่อนพชค้วยรักใคร่
 รับรินอรุ่นใส่ด้วยโมรา
 อุ่นกลั่นปรากฏรสกล้า
 สบอาบรับแล้วจับมือ
 ขอเชิญน้องค้มค้วยไม่ได้ฤ
 ด้วยถือกล่าวถ้อยสุนทรกลอน
 ภูมรินรุมเสพขเกษตร
 ราชกระฉ่อนหาช้องจักปองชม
 สตรีองงามบง่าขหมายสม
 ค้อบรมจักรพรรดิจึงพบพาน

คังจะกลิ้งหลับเพราะคำหวาน
 นงคราญช่างพร้อมคังร้องลำ
 เปรบเปริบการมทั้งคมข่า
 ฉลาดล้าก็ค่น้องของเรียม
 โคมศรีหรือข่าระคาขอาบเหนิม
 ล้อเล่นเห็นเรียมรูปละออ
 ขิงชำรักร้อนใจคังไฟจ้อ
 อ่าถือโทษเลขที่ขอภัยพร
 ขอดสร้อยขุดงามทรามสงวน
 ข้วขวนหขอกถามน้องนามโค
 ประเคคประคคมิใครบออกออกมาได้
 จึงแจ้งใจทูลนามไปตามจริง
 ขะมอมขมุกไม่งามทรามทุกสิ่ง
 ถ้าเพราะพรังรูปนามก็ตามที

นิจามาใจไปเข้าเฝ้าแต่เลื่อง
 อย่าตัดพ้อขอรักภักดี
 ความยิ่งดวงคิดเรกซึ่งเรียกชื่อ
 เจ้าจงปราณีพี่ยา
 จักค้ำเป็นขอาอาชวณะ
 น้ามีอนุชสุดศิษชีวิต
 ไม่เห็นห่างร้างรักแต่สักทุ่ม
 จงเห็นใจไมตรีที่รำพัน
 รินสุรามายืนยื่นค้ำนบ
 ยิ่งเมามีนหน้าบ้ำใจ
 ไหนจะเมามัวละเมอเห่อเกล้า
 ณาเหลือเมาเมากว่าเหล่าเคขเมามา
 กระแอมออกโอบรู้ชมว่าสมรส
 ยิ่งชอบชื่นชุ่มน้ำหน้าใจ
 ครั้นถึงสุดาควงพวงไข่มุก
 ฅบข้อมือรื้อว่าอย่างระคาง
 อยากใคร่แหวะควักล้วงดวงชีวิต
 ว่ารักน้องปองรักภักคินี
 นี่จนจิตจิตยังหวังสวาท
 แม่เนื้อเย็นเห็นความเถิดทรามวัย
 พलगเขยิบขยับจับกุม
 นางหน้านิ้วพลิวไพล่ขอไม่ละ
 สำรวลพलगทางว่าถ้ากระนั้น
 อิกสักด้วยด้วยขังปล้ม ไม่ลิมเลย
 ของงสิ้นทุกข์เป็นสุขเถิด
 อาชุนหมื่นปีร่วมที่นอน
 นางค้ำนบรับสั่งหลังสุรา
 คิดข้อขำทำขากกระดากกระเด็น
 พอสบเนตรอาชุนไม่รู้เล่ห์
 รีบรับจับถือด้วยสุรา

สมควรเคียงคู่กิดชีวิตพี่
 เมื่อตะก็แลพบน้องหลบตา
 คมคือศรเสียบเนตรเชษฐา
 รินสุราให้สักด้วยด้วยพี่คิด
 ไม่แก่ปวชว้วยหละเพระประสิทธิ์
 จะนั่งชิดชมชื่นทุกคืนวัน
 แม่ทุ่มพวงผกากระยาหัง
 นางผันพักตรสะเทิ้นเดินไป
 หะชันรับค้ำหมคทางคไม่
 ณาใหญ่ขศสมบัคิขคคยา
 ทั้งเมาเหล่าเมาเล่ห์เสนาหา
 เหมานักหนาเมานักกะอ๊กกะไอ
 นางประชคเชิงอนค้อนให้
 เรียกนางในชวนขั้วท้วทุกนาง
 ก็ผุคลูกลิมน้องทั้งสองข้าง
 พี่รักอย่างขังกว่าทุกนารี
 ให้ขนิษฐเห็นในหัวใจพี่
 ความเท่านี้แลจะล้วงเอาดวงใจ
 จึงไม่อาจควักล้วงดวงจิตได้
 พวงไข่มุกปราณีพี่เถิดนะ
 น้มนุ่มหักเนื้อแม่เหลือหละ
 เถอะเพคะขังไม่ควรจะคว่นเขย
 จอมขวัญรินสุรามาสเวข
 น้องเอ๊ยพี่ตั้งใจให้พร
 อยารู้เกิดอันตราขสาขสมร
 กับที่ขาวววยร้อนอารมณ์ขืน
 เอาแปงขาผงใสมีให้เห็น
 จำเป็นจำถวขขขค
 ขังเสนาห์สนิทขนิษฐา
 นางว่าขำบาทขงพระทรงขธรรม

ขอขับคำโคลงถวายพร
ก่อนพระองค์ทรงเสวยสว่างกรรม

อ้าพระองค์ทรงธรรมทศพิช
แผ่จรัลอ่อนผ่องผดุงกรุงไกร
ทั้งสิบสองภาษานาประเทศ
คู่พระโพธิสมภารไม่หาญรอน
มวลมุขมาตยาประชาราษฎร์
ล้วนตั้งจิตจงรักภักดี
น้อมกายถวายพรถาวรสวัสดิ์
ให้พระยิ่งปัญญาปรีชาชาญ
เชิญพระองค์ทรงเสวยสว่างจักร
สพประสงค์จงเป็นสุขขึ้นทุกวัน
มโหรีก็บำเรอเรือรบ
ขกยศยิ่งใหญ่ฤทัยบาน
หมดด้วยพลันหันหน้าไปหาน้อง
ไม่ทันพูดก็พ้อซาฮาอินทรีย์
ด้วยที่มือถือง่าท่าจะส่ง
ทั้งเจ็ดนางต่างข้อมอยู่พร้อมพราย

ครานั้นอธิษฐานขึ้นประเทศ
จึงเสด็จขาดราออกมาพลัน
สมประสงค์ทรงพระโสมนัส
ได้ทรงคว่ำแบบแลแอบฟัง
แลหอบอกห้ามห้ามเธอเสมอไว้
พระนั่งนึกคิดจวนควรเวลา
ครั้นจะให้ใครอื่นอุ้มไปส่ง
จึงให้หาทาสผู้รู้คดี
ออเจ้าจงแบกอาบู่ไปสู่เหย้า
ค่อยค่อยข่องเบาเบาเข้าไป

ให้ภูธรปรีเปรมเกษมสันต์
ด้วยหม่อมฉันทินคิมีนน้ำใจ

ประกอบกิจราชการน้อยใหญ่
อีกทั้งในศาสนาเสถียร
เกรงพระเดชบุญฤทธิหรือศิคร
ดั่งทินกรส่องหล้าไม่ราศี
สนมนาถน้อมประนคบทศรี
มิได้มีใจเคียดรังเกียจการ
สืบกษัตริย์เสพสุขทุกสถาน
พระขมมานยาวยืนดั่งหมื่นพัน
สิ่งที่คิดไว้ในพระทัยมัน
อีกโรคนครายแคล้วอย่าแผ้วพาน
หะชันสดับข้อคำดั่งน้ำหวาน
รินตำราญคืบสุราที่ขามี
คิดจักพร้องพร่ำว่าแก้วดาพี
หลับอยู่ที่ได้ะกลางเหมือนวางวาย
จึงอนงค์รับไว้เหมือนใจหาย
บ้าน้ำลายหนอหล่อนหนอห้วงร้อกัน

ทอดพระเนตรอาบูนึกดูขัน
ถึงหะชันทรงพระสรวลสำรวลดั่ง
แต่เริ่มจัดการจนเสร็จสำเร็จห้อง
หะชันสั่งราชกิจที่คิดมา
ถูกพระทัยทรงศกดิ์หนักหนา
ให้เปลี่ยนผ้าเสื้อหะชันเสร็จทันที
เกลือกจะหลงทางทิศผิดที่
ภูมีสั่งความตามพระทัย
วางดั่งเกาธำอีกทีกได้
เสร็จแล้วให้รีบกลับอย่าหับทวาร

ครานี้แน่นอนเขาคำทั้งลำใหญ่
 อุ้มอายุขึ้นบ่าพาทะยาน
 เป็นการคว่นควยไม่ให้ใครรู้
 คุ่มคุ่มเคินมาละล้าละลึง
 มองเขม้นแลเห็นประตูเปิด
 ค้อมคอดขึ้นบันไดข่องไปคู
 ยังไม่ไว้ใจตัวกลัวจะฉาว
 ขยับขกตัวหะชันวางทันที
 ลงบันไดจรดลพื้นบ้านแล้ว
 เสร็จอาสาหน้าบานปานเดือน
 ครั้นถึงจึงสถามทุกความเหตุ
 คังรับสั่งสำเร็จเสร็จสำนวน

รับใส่เกศด้วยเกล้าหาญ
 ลนลานรีบออกมานอกวัง
 เหลียวดูซ้ายขวาหน้าหลัง
 พอกระทั่งถึงบ้านนาขอายุ
 นึกก็เกิดสงสัยเอ๊ะ ใครอยู่
 ไม่เห็นผู้คนเงิบสงคี
 ค่อยค่อยก้าวเข้าไปถึงในที่
 รีบรีเร็วออกมานอกเรือน
 ดั่งได้แก้วดีใจใครจะเหมือน
 ไม่ช้าเรือนรีบไปหายใจรวน
 เป็นไปรเวศข้อคดีถี่ถ้วน
 ควรมิควรแล้วแต่จะกรุณา

เสภาตถาด

หมวควรรณคดี หมุกกลอนเสภา เลขที่ ๘ ผู้ ๑๑๕

ประวัติ: สมบัติเดิมของหอสมุด

ลิขิตถ้อยจะน้อยมาก
 คณิ่งน้อยก็ต้องเขียน
 ผิวาชีวะขังเปน
 จะรักมันมิพลันเผย
 ะเลงไว้มิให้เชื่อน
 มิเคยพบก็พบพา
 พิโรขเรื่องและเคื่องข้อง
 ผวาตื่นตีแล้วพลัน
 ฉนี้หนาจะสาทก
 ประโยชน์เพื่อจะสอนใจ
 ผเคิมรักก็อย่าให้
 ถลารักประจักษ์ลง
 บูราณว่าก็น่าฟัง
 ถล่ต้องนะซักง่าย
 กระจวิชาติฉลาดพร้อม
 ไซ้ข้าจะอวคูรู้

ชูลิกรประนมกัมไหว
 อิกทวยเทพเทวันทุกชั้นฟ้า
 ทั้งบิครมารดาของข้าเจ้า
 อิกคุณครูผู้เคยได้ปราณี
 ของงเมตตาแก่ข้าด้วย
 มือข้าบอนอยากเขียนกลอนซึ่งเสภา
 แม้ผคิดปลั่งอย่างไรจงได้โปรด
 ออยากเขียนก็เขียน ไปตามเพลง

ผเเสนอขากก็พากเพียร
 บ ทนหมองนะน้อยเอ๋ย
 มิวายเว้นคณิ่งเลย
 ะเพยรสสะโรยรา
 จะได้เดือนอุราข้า
 ฤทัยตรงสมองค้น
 รำลึกครองก็เหมือนฝัน
 ละลายสิ้นและสูญไป
 จะขกซื้อรำพรรณไข
 ครอบหมุ่มคนององค์
 ถลไปถไลหลง
 จะโศกเศร้ามีรู้หาย
 คติตั้งรวิงกาย
 ถล่ใจจะอดดู
 ประมวณูครองกมลดู
 ลิขิตข้อเพราะมือกัน

องค์พระรัตนไตรยเหนือเกศา
 พระรามาริพคินทรปิ่นธานี
 ผู้เกิดเกล้าชูไว้เหนือเกศี
 เมตดาชี้ช่องให้ได้เวียนมา
 โปรดช่วยแนะบั้งทางศึกษา
 ตามภาษาจิตรใจของตนเอง
 อภัยโทษเถิดหนาไซ้ว่าแก่
 โดงแดงแต่งค่อพอสำราญ

ปางเมื่อพระองค์ผู้ทรงเดช
บ้านเมืองเรืองรุ่งแสนสำราญ
ได้เวลาพระองค์ผู้ทรงชั้น
พร้อมหมู่เสนาข้าสุลี
ใครทำชอบหมั่นประกอบราชกิจ
ชคคักดิ์พร้อมพรมิเว็นคน

ครอบครองนครเขษราชธานี
ประชาชนชื่นบานสวัสดิ
เสด็จออกพระโรงคัลเฉลิมศรี
เฝ้าประจำตามทีตำแหน่งคน
พระทรงฤทธิ์แต่งตั้งให้เห็นผล
ภูคคเสด็จขึ้นตำหนักจันทร์

ครานั้นนายน้อยหมู่หมื่นขึ้นระรินจิต
เป็นข้าบาทพลองราชกิจกรัน
อุส่าห์เพียรเรียนกระทำราชกิจ
บุญประคองได้ฉลองพระคุณไป
พระทรงเดชโปรดเกศประทานยศ
ชื่นชมพระเมตตาทรงปรานี
ทอบรรจบครบปีที่จะบวช
ออกพรรษาลาเพศพรหมจรรย์

ฝากกายถวายชีวิตร์พระทรงชั้น
พระทรงธรรมเมตตาอย่างข้าไท
กุศลส่งทรงฤทธิ์ประทานให้
จนบัลลัขขอเป็นข้าสุลี
ให้ปรากฏมีศักดิ์เฉลิมศรี
ญาติวงศ์น้องพี่ยินดีกรัน
ก็ผนวชโดยกำหนดทุกสิ่งสรรพ
เกษมสันต์แบ่งกุศลมิขะเลแกลน

จะกล่าวกลับจับเรื่อง โคชกำหนด
เป็นบทกลอนเสภาว่าตามแกน
จะว่าเนื่องตามเรื่องนิยายนี้
จะมีคนเอาทรัพย์มานับวาง

เป็นบาทบทแบบอย่างขุนแผน
ถึงไม่เหมือนก็แม่นๆเป็นพันซ์ทาง
ใครได้ฟังเป็นสุขขีไปทุกอย่าง
ให้เปล่าๆแก้ชั่งตำลึงทอง

จะกล่าวถึงหนุ่มน้อยผู้กลอยจิตร์
เกษมสุขสำราญใจฤทัยปอง
พระภูมินทร์ปั้นปั้นนักเรศ
ทรงแต่งตั้งให้ดีจนมียศ
เวลานี้ก็อยู่เดี่ยวให้เปลี่ยวจิตร์
คริตรองมองดูเห็นอ้างว้าง
คิดจะใคร่ปลุกฝังเป็นฝั่งฝ้า
เมื่อแก่เฒ่าลงถ้าจะสบาย

เสร็จเข้าเฝ้าทรงฤทธิ์แล้วกลับห้อง
คริตรองถึงเบื่องน่อนาคค
โปรดเกศกรุณาทั่วทั้งหมค
ปรากฏมีตำแหน่งเป็นขุนนาง
วังคิดข้องใจไปรอบข้าง
จะแคว้งคว้างเช่นเรือไม่มีหาบ
ไปภายน่าจะสมอารมณ์หมาย
ให้เป็นโล้เป็นนายเสียดักที

ครั้นตกลงปลงใจเช่นนี้แล้ว
ได้เวลาหาห้องจรัล

คุณข้าใหญ่ได้ฟังคำหลานว่า
อยากให้เห็นเสียบเมื่อชีวิตยัง
ก่อนคุณเถิดหนาซ้ำๆก่อน
รูปก็สวยทรัพย์ก็รวยเขาบอกไว้
เขาเป็นลูกผู้คิมี่ตระกูล
ที่เขวนักชกจะพาให้เสียบคน
หรือเจ้าได้พบเห็นไว้ที่ไหน
เปล่าเลขขาหลานขาไม่พบนวล
แต่นี้ไปหลานจะได้เที่ยวควบบ้าง
อย่าเลขอย่าขู่ขังสิ่งอย่างนี้

คุณช่างเลือกให้สมคู่
ถ้าเจ้าหาหาได้ไปตามเพลง
พูดเท่านั้นพลันลาหาเข้าไม่
เหล่าน้องที่ก็มีแต่ชื่นบาน

ครั้นเมื่อสนทนินทร
ได้คู่ครองต้องจิตร์ชัชฌิม
ผวาตื่นพื้นคัวยังละเหย
รุ่งรางสว่างแสงทินกร
ฝูงปีกขาร่าร้องแล้วไผผิน
นกขุนทองเร่งร้องเหมือนเสียงคน
ค่อยย่างเท้าก้าวลงจากเตียง
ต้องนั่งรอนแจ่มแสงอุทัย
ล้างภักตร์ซัดสีนวิผ่อง
จัดแจงแต่งกายแล้วผายผัน
ขึ้นรถไฟหมาบตามพระภูมิ

ค่อยผ่องแผ้วปริปรวมเกษมศรี
เรียกน้องที่ญาติผู้ใหญ่เล่าให้ฟัง

ข้าก็ปราถนาเป็นผาผึ้ง
มีตายแล้วจนกระทั่งได้ตายไป
อย่าเคียดรื้อนเลขอย่าจะหาให้
ฟังเขาได้เต็มตัวอย่าแล้วจน
จะเพิ่มพูนยศศักดิ์เป็นมรรคผล
ประกอบตนกอบกิจแต่การควร
เป็นลูกเด้าเหล่าใครสมสงวน
ที่จะชวนเริ่มรักเลขสักที
เผื่อจะพบนวลนางสาวองศรี
ข้าขอที่เป็นธุระของข้าเอง

อย่าผู้รู้ต้องเชื่อว่าข้าคู่ง
คนเขงหยามให้ไม่เป็นการ
กราบไหว้คุณข่ามิว่าขาน
คืนเข้าสถานสำราญรมย์

ฝันว่าเทวมาอุ้มสม
และงูร้ายรัดกลมตลอดคร
จัวเสียบใจ กหงับไปกับ-หมอน
เหลือองอันทอแสงหิรัญปน
ข้างที่ขวบินแสวงหาผลาผล
กาไก่ขันระคนจนตกใจ
มามองเมียงจะเห็นคนก็หาไม่
เขาจึงเอาน้ำมาให้ได้ล้างหน้า
นวลลอลองผัดแป้งแต่งเกศา
จรจัดไปตามทางร่างวิถึ
จรัลเสด็จยังบางปอน

ครั้นถึงขังซึ่งวังสถาน
 เพราะพระองค์ผู้ทรงชนรินทร์
 ข้าพระบาทเหล่าราชเสวี
 มากมวลด่วนคิดจิตร์จำนง
 ครั้นเมื่อกิจการงานเสด็จ
 ได้พักผ่อนหย่อนกายหลายเวลา

มาจะกล่าวถึงนางขานเข้า
 ใบหน้าอ่อนแสมงอนนี่กระไร
 ศิวเก่าๆนั้นก็เห็นห่าง
 ลูกเต้าเผ่าพันธุ์นั้นดีๆ
 ครั้งหนึ่งถึงทีจะมีเหตุ
 ยอยากปลีกศิวหาศิวอีกสักคน
 แต่ลับๆล่อๆระเริงเล่น
 ส่วนศิวจะรู้ศิวระแคะระคาย
 แสนสงสารกัลยาเจ้าหน้าอ่อน
 แข็งขืนฝืนจิตร์ไม่แฆเชือน
 มาเช่าห้องเคหาราคาน้อย
 ระวังคนเกรงคนจะรังแก

จะกล่าวถึงนางเชิงระเริงจิตร์
 ศิวก็กลั่นเมียบก๊กล้ำค่าใจ
 พอรู้ข่าวแม่ขานเข้าถูกศิวไล่
 สนทนาปรานีที่ปรองดอง
 นางขานเข้ากล่าวว่าแม่เชิงจำ
 มีลูกศิวฟังขากลับปากครัน
 อันเกิดมาเป็นหญิงสิ่งที่ขาก
 ฉันทมีศิวเลือกมาสืบห่าปี
 คิดจะงดเลิกหมคเรื่องลูกศิว
 นางเชิงปลอบตอบว่าก็ชอบกล

ชื่นชมสำราญสมถวิล
 ประทับถื่นนี้รื่นสำราญองค์
 ตามเสด็จพระภูมิโคขประสงค์
 อาสาองค์ปิ่นกษัตริย์ขัตติยา
 สำเร็จเรียบร้อยลงมิช้า
 เปนที่ผาสูกเรือขตลอดไป

รูปเจ้างดงามหาน้อยไม่
 หล่อนพอใจเลือกหาแต่สามี
 ที่อย่าร้างทิ้งขว้างบ้างเปนผี
 ต่างชนกร่วมชนนินดูพิกล
 ให้อาภทรอ่อนใจไม่เปนผล
 สारवलเลือกคู่แต่ผู้ชาย
 เปนเชิงเช่นซ่อนขุมมีรู้หาบ
 จึงขับไล่โคมฉะเสียบจากเรือน
 ศิวเจ้าหล่อนขับไล่ไม่มีเพื่อน
 ลงจาก เรือนคัลไล ไม่เหลือขผล
 เหมือนหิ้งห้อยขบังแสงไม่แฆแฆ
 ทั้งคุณแม่คอยป้อองระวังภัย

มีคู่ขิดก็วิวาทหาขาดไม่
 จึงมิได้ค้อยอยู่เปนคู่ครอง
 จึงถไลมาเยี่ยมจนถึงห้อง
 ฤทัยต้องถูกจิตร์สนิทกัน
 เวลานี้ทุกข์ท่วมฤทัยฉันท
 ต้องเหหันรอนเร่อขู่เอก็
 แม่ศิวพรากแค้นขัดให้บัคสิ
 ไม่เคยได้ศิวดีเลขสักคน
 มันช่วยตัวเราไม่ได้ไม่เปนผล
 ศิวไม่ดีพาจนเสียบขวนคาย

แม่เชิงจำเวลานี้ฉันอยู่เดี่ยว
 ถ้าอยู่เป็นเพื่อนกันฉันค่อยคลาย
 ถ้าเช่นนั้นตัวฉันจะอยู่ด้วย
 อย่าทำเหลวเลขหนาฉันว่าลวง
 ครั้นตกลงปลง ใจกันสำเร็จ
 ต่างผ่อนผันปันแรงค่อยแบ่งเบา

จะกล่าวถึงนายเดิมเฉลิมศรี
 รู้จักกับแม่เชิงมาเวลานาน
 ควันบ่ายชายแสงลงอ่อนๆ
 จึงแวะมาหาแม่เชิงซึ่งชอบกัน
 แม่บ้านเข้าสังเกตเค้าคุณเดิม
 รูปส่ารวปร่างสวยช่างถูกใจ
 ค่อยรำเลื่องหางตาทีละน้อย
 ต่างถ้อยทีดีสนิทติดพัน
 ฝ่ายนางเชิงแน่ตระหนักประจักษ์จิตร
 สกิดเข้าเฝ้าขาบอกราคม
 ยิ้มลไมในหน้าแล้วพาที
 เหมือนหนึ่งได้แหวนก้อยเรือนงาม
 อันตัวฉันนั้นมาจะหาเพื่อน
 เชิญเถิดเชิญคุณทุกเวลา
 ขอบใจแท้ใจขวแม่บ้านเข้าจำ
 ไมตรีพันตัวฉันมิละเลข
 พุค โลมเส้นเอาใจไว้สวาท
 ลม โขบโรยช่วยตลอดวัน
 จะขอตัดตัดเรื่องลงเลียบหน่อ
 คุณเดิมเชอมมีข้อจรัส

กรานั้นจึงโหมแม่บ้านเข้า
 ธุระถูกราวไฟข้างในร้อน

ตัวคนเดียวคิดไปแล้วใจหาย
 พอให้หายเจ็บเหงาที่เศร้าทรวง
 จะได้ช่วยชี้ช่องให้หายห่วง
 คนทั้งปวงจะไม่ฉินนิทาเรา
 เข้าของขนเสรีจมาอยู่เข้า
 พอบันเทิงความสุขทุกข์สุขส่ารว

รูปร่างเข้าที่น้ำใจหาญ
 เปนเพื่อนบ้านที่ผูกนิสภัยกัน
 ค่อยสันจรเที่ยวไปในเขตร์จันทร์
 สนทนาสารพันส่ารวใจ
 ดูท่าทางเข้าที่หาน้อยไม่
 กิดอาไลยจอดจิตรสนิทพัน
 เลขม้อยเมียงอาบใจกระคลบ์
 เริงขันถูกทำจึงนำชม
 นั่งพิศที่ท่าอารมณ์สม
 คุณเดิมรู้อารมณ์ก็ทำตาม
 เปนบุญฉันวันนี้ประเสริฐสาม
 ในเมื่อยามขาดนี้ว ไม่มีมา
 จึงแวะเขียนเขียนบ้างอย่ากังขา
 มิได้ว่าหรือรังเกียจอย่างไรเลย
 กรุณาจ่อจิตรมิดิเคเฉย
 บุญเราเคยได้ประสบจึงพบกัน
 เหมือนเค็ดคอกพุทธชาติขามวสันต์
 กลิ่นสุคันธจะติดไปนั้นไม่มี
 เพื่อให้ฉันน้อยจะขี้คขาวไม่พอที่
 คามเสด็จพระภูมิคัล ไจร

มีแต่เศร้าคิดไปฤทัยถอน
 เหมือนหนึ่งค้อนตีที่บอยู่กับทรวง

หวนคิดจิตรระห้อยน้อยใจนัก
 เรามาชวนกันคัดไล ไปยังถิ่น
 แม้ขึ้นซ้ำเหมือนว่าจะละเลย
 ถ้าเช่นนั้นคัดไลอย่าได้ซ้ำ
 ถึงบางปิ่นเร็วราเวลางวน
 ครั้นเมื่อได้พบคุณเดิมแล้ว
 ครั้นแล้วจึงคัดไล ไปยัง
 ค่อยเขี้ยวข่อยข่อยกายเข้าไปหา
 สบายดีหรือเจ้าขาน่าชื่นใจ
 คิฉันทาแม่บ้านเข้าแถมาเที่ยว
 นานแล้วมิได้เปนกังวล
 คิฉันทามีเรื่องราวข่าวสำคัญ
 ชื่อแม่แอบรูปร่างเขาพอใช้
 อันหลักฐานบ้านช่องของแม่พ่อ
 ใครดีดีต่อคิ้วทั้งนั้น
 จะดูทางน้ำใจให้ลึกซึ้ง
 ลงได้ชอบชอบกันจนวันตาย
 ที่คิฉันทกล่ากล่าวซึ่งข่าวนี้
 ถ้าแม่นได้ก็จะมีคนนิยม

ครานั้นโฉมเจ้าหนุ่มน้อย
 แม่เชิงจำฉันทนามเวลานี้
 ฉันทอยู่เคียวเปลี่ยววอกอนาจิต
 ขามเจ็บไข้จะได้ใครมาเยือน
 ขามคัดไลต้องไปเสียดจากถิ่น
 ถ้ามีคนไว้ใจจะได้วาน
 ข้างคุณขาก็ว่าจะหาให้
 จะมาบังคับหัวใจฉันทไม่เคย
 แม้จะเป็นเสรรฐมีทรัพย์มาก
 หัวเมียบที่จะอยู่คู่บัลลังก์

พอหายห่วงได้หน้อยค้อยเสวย
 บางปิ่นเถิดหนอย่าเชื่อนเฉย
 จำต้องเผยปากบ้างจึงจะควร
 ได้เวลาขึ้นรถไฟไปโดยด่วน
 ทั้งสองชวนกันไปเข้าในวัง
 ค่อยผ่องแผ้วดังจิตที่คิดหวัง
 ห้องคุณหลวงเขอนั่งอยู่ไรไร
 ขกมือวันทาแล้วถามไถ่
 บ่าวอาศัยพึ่งบุญด้วยสักคน
 ไซ้ลดเลี้ยวเหลวไหลไม่เปนผล
 จึงวะเยียมคุณพอรุ่งใจ
 หมายมันจิตจงมาส่งให้
 ถ้าคุณได้คิฉันทชมว่าสมกัน
 นับว่ามีพื้นเปนแม่นมัน
 ถ้าถูกใจให้ปิ่นไม่เสียดขาย
 นับว่าหนึ่งหาเปรียบมิใช่ง่าย
 ไม่เหมือนคนทั้งหลายจึงควรชม
 เพราะเห็นคิฉิงอหากจะอุ้มสม
 สุขจะนับทับถมอุดมดี

ฟังข่าวค้อยปรีเปรมเกษมศรี
 คิคจะมีหลักฐานเปนบ้านเรือน
 คิคคิคตรอมใจไม่มีเพื่อน
 ที่เปนเพื่อนอุส่าห์พขบาล
 เข้าของทั้งสิ้นจนรกบ้าน
 เปนแก่นสารสักหนวยค้อยเสวย
 แต่ฉันทนี้จิตใจมันเฉยๆ
 ไม่รักเลขจะแต่งงานกันอย่างไร
 แต่ก็ยากที่จะผ่อนหัวใจได้
 ต้องรักใคร่แน่จิตคิคอุรา

จึงเป็นการยากลำบากหัวใจแท้
 จึงรีๆรอๆขอครีครา
 ทำไฉนจะ ได้พบประสบหน้า
 เพื่อจะเป็นคู่สร้างของเราไซ้
 ถ้าฉันว่างราชกิจไม่บิดผัน
 ไปก็ไปเถิดหนออย่ารอช้า
 จะขอลัดคัคความเสียดักหน้อย
 จะขีคขวาก้าวกายจนเกินกลอน

ครานั้นจึง โฉมแม่แอบสำอางศรี
 จะว่าสรวกก็ไม่สรวจนเกินไป
 เจ้าเอวบางร่างโปร่งกระหัดรัค
 ฉวีผ่องหมคหมอง ไม่มีมีมัว
 ได้เวลาคราไคลไปโรงหน้ง
 เร่งรีนชื่นใจในฤค

คุณหลวงหนุ่มกรุ้มกริมกระหข้มจิต
 เทพเจ้าคลใจให้เห็นงาม
 โฉมงามทรามสุดสวาทแล้ว
 งามเกษเส้นละเอียคตลอดตา
 งามเนตร์เนตร์คังมณีล้ำ
 งามพร้อมจับจิตไม่จืดจาง
 ตั้งแต่วันนั้นมาธูราวีว
 พระเพื่อนแพงแรงรักไม่ผันแปร
 ทำไฉนแก้วตาขุพาพัคคร์
 เทพเจ้าจงนำข่าวไปพิเปรย
 แต่ครีตรองข้งหมองกรรมลพมาง

ที่จะแก้จิตใจให้คุณข่า
 แม่เชิงมาชีทางค้อยว่างใจ
 ฉนอยากเห็นกัลยาให้จงได้
 จึงคลใจให้แม่เชิงค้องรีบมา
 จะจรจัดตามไปเหมือนเช่นว่า
 พอเวลาว่างแล้วคัลโลจร
 จับเมื่อพบน้องน้อยควงสมร
 คัวลครก็จะเหน้อยกันเกินไป

ถ้าทางเข้าที่หาน้อยไม่
 ทรามไวขำคมพอสมคัว
 ถ้าแม่ผัดผิวหน้อยค้อยข้งขัว
 งามทัวสารบางค้ข่างพอดี
 พร้อมพรั่งมารดาเกษมศรี
 มิได้มีข้อแหงระแวงความ

นั่งพิศภักคร์ค้องฤคหวิวาม
 ก็ค้องตามควงจิตที่คึดมา
 พรหนึ่งแก้วนิลมณีอันมีค่า
 ภักครางามรับกับผมนาง
 หวามน้าสุกใสไม่มีหมาง
 รมพलगเพลินใจอาลัยแล
 คังพระลอได้ข่าวแม่ควงแข
 ก็ไม่แพ้ความรักพระลอเลย
 จะคระหนกกว่าพีมิเชือนเฉย
 ช่วยเฉลยบอกเจ้าเขาวมาลย์
 จะหาทางพอที่เป็นแก่นสาร
 ---คันฉบบับจบเพียงแค่นี้---

เสภาพระพี่นางพระนรศวรรมหาราช - เจือ ตะเวทิน

ตอนที่ ๑ นำเรื่อง

นมัสการ ไตรรัตน์นิรันดร์ชัย
จะแต่งบทเสภาว่าทำนอง
ขอไหว้ครูเสภาวิชาฉลาด
ครูคนตรีครูกลอนแต่ก่อนไร

ครั้นไหว้ครูเสร็จสรรพขอจับบท
สืบประวัติพระสุวรรณเทวี
เฉลิมขวัญกัลยาให้ปรากฏ
สละรักอาลัยให้อุชชา
พระชนม์นางเป็นตัวอย่างชีวิตหญิง
เกิดเป็นหญิงขากจริงจริงนั้นฉันใด

แต่ปางหลังครั้งอุชชาลับ
นุเรงนองครองประเทศเคียงระคาง
สมเด็จพระมหินทร์สิ้นพระเดช
น้ำตาไทยไหลนองต้องตรอมตรม
วิญญานไทยเซาเซบสงเบียบ
หมคฝ่มือที่เคยลือชื่อว่าไทย
อุชชาพม่าซัดฮัดฮัดเหิม
ก้มหน้ารับชะตาไปตามที

ปางนุเรงนองครองสยาม
ประเพณีกันตรีย์ขัดติขวงศ์
เราหรือปราบได้ไปทุกทิศ
ทั่วไปก็ถวาชมัญญนาม
ว่าพระเจ้าชนะสิบทิศ
สมอารมณ์สมพระยศปรากฏชัย

ทั้งเทพไทเรื่องเดชถ้วนทั้งผอง
ขอพระคุณปกป้องคุ้มครองภัย
ครูพิณพาทย์โบราณขอขานไซ
ทำเสภาขอให้สวัสดิ์

ที่ปรากฏเรื่องราวแต่ก่อนก็
คือพระพี่นรศวรรควรรปริดา
ว่าโฉมของทรงพระยศศรีสง่า
รักชาติกว่าคนรักหักทพ
มีหลายสิ่งต้องประจัญตามวิสัย
จะเห็นได้จากพระชนม์พระพี่นาง

ต้องดกอับแพ้พม่านำหมองหมาง
ไทยหมดทางแก้ถอนร้อนระงม
ไม่สามารถกู้ประเทศไว้ศักดิ์สม
พม่าข่มขวัญผ่อระย่อไป
เพราะพม่าเข้ามาเหยียบบนครได้
ถึงยามไร้ต้องเป็นทาสขาดเสรี
ไทยสิ้นทิมเกลียดกลัวทั่วกรุงศรี
ถึงขั้นคือคกัถ์อย่างมั่นคง

คำริความการเมืองเรื่องประสงค์
ย่อมจำนงเกียรติชัยในสงคราม
ปัจจามิตรขำเบงล้วนเกรงขาม
อันต้องตามเดชอิทธิฤทธิ์ไกร
กระบือฤทธิ์ลือชาจะหาไหน
บัดนี้เรายังได้อุชชา

จะครองไทยเสียดวงกริ่งเกรงจิต
 ขนแต่ทรัพย์สมบัติเป็นอตรา
 ฤทธาครว้อพยพชาวนคร
 ส่วนอุชขาราชธานี
 สมเด็จพระมหาธรรมราชา
 เคยช่วยเหลือพันผูกถูกทำนอง
 จะเสกให้ดำรงเสวตฉัตร
 ขึ้นแก่เราฝ่าฝิ่งคังบัญชา
 ครีพลางพระหรรษาแสนปราโมทย์
 ให้ประกาศราชคำริทุกประเค็น
 เจ้าหน้าทีทุกตำแหน่งแต่งสถาน
 ทั้งโหรพราหมณ์ทำตามหน้าที่มี

จำจะทำผูกมิตรไว้ดีกว่า
 ไปบำรุงหงสาเห็นเข้าที
 กวาดค้อนไปสู่บุรีศรี
 ตั้งเจ้านายที่ศิขรินครอบครอง
 จะดีกว่าองค์ใดไทยทั้งผอง
 จะสนองความดีให้ปรีดา
 ถวัลย์รัชชสยามรัฐมีศฐาน์
 ชาวพม่ากับไทยได้ร่วมเย็น
 ออกพระโอรสรุ่งสั่งความตามทรงเห็น
 พนักงานวังเด่นเตรียมพิธี
 สำหรับงานเตรียมกันขมันขมิ
 ไทยพม่าอึงมีส่วนลานลน

ตอนที่ ๒ สุวรรณเทวีกำศรวล

ลำดับความขามเวลาอุษาโขก
 น้ำค้างพราวหนาวเยือกเย็นสกันธ
 เสียดะไร ไม่เศร้าเท่าเสียดักดี
 หมคทางเรียกร้องปองฉันใด
 อนาถเอ๋ยเคยรุ่งเป็นกรุงแก้ว
 แลทางไหนให้สะทกอกระกำ

ขณะนั้นพระสุวรรณเทวี
 ตื่นบรรทมจากพระที่มีอาวรณ์
 เผยพระแกลแลออกนอกตำหนัก
 ใ้อัวเราอยู่ในไทยธานี
 เสียดแผ่นดินสิ้นเอกราชย่อย
 พระเนตรลอบกล้อยเคลิ้มผิดเคิมไป

อุชขาระหว่างโศกเจ็บทุกหน
 ทั้งผู้คนหลับนอนอ่อนอกใจ
 อิศราภาพแสนรักสิ้นกษัย
 ทอดอาลัยฐานะชลากรรม
 สิ้นศรีแล้วอุชขาคราดค้ำ
 ล้วนหมองกล้าขุ่นมัวทวันคร

ราชธิดาภูมิมหิศวร
 เพราะขุ่นก้อนในพระทัยไม่เปรมปรีดิ์
 สะคั่งฮักคิดไปให้บัคดี
 แต่ไม่มีอิสระชลอใจ
 คิดแล้วน้อยใจนักหักไม่ไหว
 อรทัยพิงพระแกลแลเหม่อเมิน

โหมขององค์ราชธิดาเอก
 พระชันษาแรกรุ่งเริ่มจำเริญ
 สลวยเกศกำจายกำยอัสสา
 นัยนาดังนิลเจียรนัย
 พระโอบรู้รื้อน้อยอ้อยเอื้อนเอื้อนเฉลย
 พระทนต์เรียบเพ็ชรรัตนชัชวาล
 ขามประทับที่พระแกลดแลเห็น
 พलगพระนางรำพันซึ่งความใน

ไอ้ว่าอนิจจาช่างอาภัพ
 เสียบแผ่นดินสิ้นศักดิ์คือรกรกระบวร
 มีความรักหวังไว้จักได้ถนอม
 ไอ้บัดนี้พระพี่คู่อาลัย
 จะเป็นตายร้ายดีมีวิบัติ
 ก็มีคหมคมมีระกาฏเห็นหนทาง
 น้อยยังจำคำพระพี่ที่สัญญา
 ผู้สัตบุรุษนกรอนประจัญ
 ก็การบูช้สุดสิ้นทุกถันแล้ว
 หรือพระพี่สุณชนม์น้อยขนพอง
 เคยทำบาปหยาบข้ามาชาติก่อน
 เคยพรากนภกกลสัตว์พลัดกันไป
 เคยทำบุญร่วมกันกระนั้นหรือ
 หรือทำบาปร่วมไว้ใหญ่เมื่อขบง
 พระพี่นางคำนึงด้วยตรึงจิต
 ชลนัยน์ไหลนองพระพักตรเพรา
 จนเรื่องแรงเห็นแสงอรุณส่อง
 กลับพระที่บรรทมอารมณ์ครวญ

พระโหมแจกดวงจันทร์นำสรรเสริญ
 ไครพิศเพลินชมบุญอุ้นอ้อมใจ
 งามพาทาผ่องผิวพิศมัย
 นาสาได้รูปทรงโก่งตระการ
 พระสุรเสียงขามเอ่ยช่างแสนหวาน
 พระทรวงปานบัวจำกำบังใบ
 พระทรวงเดินขึ้นลงแลไหว ๆ
 แผพระทัยเทวีที่อาดูร

มาข่อยยับเสียดซึ่งทุกสิ่งสูญ
 ล้วนแต่พูนความวิบัติอึดอันใจ
 มาสูญพร้อมกับสิ่งอื่นหาคืนไม่
 อยู่หนใดน้องมิแจ้งให้แคลงกลาง
 ต้องเซซัดไปทางไหนใครแจ้งบ้าง
 หัวอกห่างเพียงจะพั่งน้องกังวล
 ไปอาสานำทัพเข้าสับสน
 เมื่อผ่านพันบุคเข็ญจะกินครอง
 น้องมิได้วิแววให้เสรำหมอง
 นี้ตัวน้องเคยทำกรรมอันใด
 กรรมนั้นปล้นมารอนหรือไฉน
 หรือจึงได้รับกรรมอันซ้ำทรวง
 จึงสัดซ์ชื้อรักกันพันเป็นห่วง
 บาปจึงล่วงเข้ามาล้างทางรักเรา
 พระทรวงโทรมเพียงพินพระเพลิงเผา
 กันแสงเสรำสุดฝันไม่ขึ้นชวน
 พระประคองร่างน้อยละห้อยหวล
 ทรงป่นป่วนสะอื้นอึ้งตะลึงไป

ตอนที่ ๓ พระมหาชรรมราชาทรงปรารภ

กรานันพระมหาชรรมราชา
 พระเจ้าบุเรงนองต้องพระทัย
 แทนพระมหินทร์สิ้นไอศูรย์
 พระพินิจคิดความตามอัชฌา
 เพื่อจะได้แก้ไขเหตุการณ์ร้าย
 บัดนี้อยุธยาชะตาขยับ
 ต้องใจเย็นหาช่องมองทางออก
 คั่งสตรียอบกอบปรี่ชื่อตรง
 ฐานะอยุธยาเพียงลูกไก่
 จะบีบตายกลางขรอดไม่มอดมรณ์
 อันไทยเราเวลานี้ตกที่ขาก
 ถ้ำรักษาตัวดีมีทางเรียบ
 ต้องอาศัยกาลเวลาชะตาด้วย
 ถึงต้องขึ้นหงสาชะตาคง
 จะต้องใช้น้ำเย็นเล่นเข้าลูบ
 เอนน้ำใสไว้ในอกน้ำขุ่นใน
 พระคเนียงถึงอาณาประชาราษฎร์
 เขาจะทารุณร้ายหลายประเด็น
 ฉะนั้นเป็นวิสัยในไตรภพ
 เอาขันตีเข้าตั้งขังอารมณ์
 เมื่อพระได้ไอศูรย์ถลัลลขรัย
 ถึงบุเรงนองบีบกันเป็นมันคง
 ทำใจดีสู้เสือไว้เชื่อชาติ
 เขาเห็นศกครึกซ้อซัดถึอมา
 พระจะใช้ไหวพริบอุบายบท
 จะต้องทำหวานอมหรือขมกลืน
 จะผูกใจผู้พิชิตให้คิดห่อน
 เราก็มีริคาเอกเฉลิมวงศ์

ชาติเขาเรื่องขศกำหนดไซ
 จะโปรดให้เป็นกษัตริย์อยุธยา
 คำรงราชประยูรสมยศฐานัน
 เห็นควรว่าจะต้องสนองรับ
 ให้ก่อขกลายศิขินได้เสร็จสรรพ
 เหมือนเขาจับหนูได้อยู่ในกรง
 กัดข้อนขอกแก้ได้ดังประสงค์
 เพื่อเผ่าพงศ์คนไทยไม่เดือดร้อน
 เขากำไว้ในมือถิว่อน
 ประชากรต้องสงบเหมือนรบเงียบ
 ระหว่างขวกหนามป้องกันจะเสียบ
 อาจเอาเปรียบเขาได้ตั้งใจจง
 เฉลนบุญคุณพระช่วยคังประสงค์
 ไม่ถึงสูญสิ้นพงศ์สกุลไทย
 ถึงคราวสุบยอมให้สุบต้องทนได้
 สำรวมใจรับกรรมไปตามเกณฑ์
 จะหวั่นหวาดคมอญพม่าประดาเห็น
 ถึงคราวเข็ญก็ต้องขึ้นไม่ขึ้นชม
 ใครแพ้รบก็ต้องร้อนรนขม
 ความระทมจะบรรเทาคลายเศร้าลง
 จะคิดปิดป้องภัยไม่ไหลหลง
 แข็งใจส่งบรรณาการตามบัญชา
 เขาเห็นใจไม่บังอาจหมิ่นนำหน้า
 เราก็มหน้าชั่วคราวไว้ชวยขิน
 จะให้ลดทารุณอันขมขิน
 ทำหีบขื่นบรรณาถ้าจาง
 จนคลายร้อนได้บ้างคังประสงค์
 อันโฉมขงจำเริญลักขณา

จะถวายพระเจ้าชนะสิบทิศ
 กลายร้อนทั่วไปไทยประชา

ทรงฤทธิ์จะได้ผ่อนหย่อนโทษา
 พระเปรมปรามณฉวีลด้วยยินดี

ตอนที่ ๔ พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษาพระวิสุทธิกษัตริย์

ครีพลางพระก็ข้างบูรพาตร
 สมเด็จพระวิสุทธิกษัตริย์
 เทวีดีพระทัยเห็นภูวนาถ
 พระประทับอาสน์เอี่ยมสำอาง
 พี่มาหาขุนนางด้วยมาคหมาย
 ความสำคัญขวัญชีวีช่วยพี่ยา
 พระวิสุทธิกษัตริย์ศรีสยาม
 เรื่องโคหนอขององค์พระทรงฤทธิ์
 ภูบาลขานคำนาสนอง
 พี่จะยกสุวรรณเทวีทรมวย
 เพื่อเป็นบาทบริจารมาราช
 ประชาไทยจะได้อยู่ร่มเย็น

ยังปรากฏมาคมีมิตรมเหสี
 ภูมิแค้นสรวลเห็นนวลนาง
 อภิวัตพร่มพรายไม่ขัดขวาง
 คำรัสพลางแหขุบลสนทนา
 มาชวนสายสุดสวาทร่วมปรึกษา
 พิจารณาความขำสุขุมคิด
 สคัลความยังมีแจ่มเกลือบแคลงจิต
 แดลงกิจจาน้องหายข้องใจ
 นี้แน่น้องกลอยจิตพิศมัย
 ถวายไทยนงนองต้องจำเป็น
 สนองชาติยามร้อนหวังผ่อนเชษฐ
 น้องจะเห็นอย่างไรพี่ใครฟัง

สคัลคำบพิตรกิดอนาถ
 ผงะหงายจันงทรงจั้งจั้ง
 อนิจจาพี่พระพี่เห็นศิโยน
 พระลูกเราเจ้าแห่งรุ่นเจริญงาม
 จะยกให้ไทชิราชนงนอง
 รวกับชัษกับมารพาลโลมเลียม
 สุวรรณเทวีถูกน้อยไร้เคียงสา
 วิสุทธิคูจเพชรใสไร้ราคิน
 เสียดไปหนึ่งแล้วมิหน่าจะซ้ำสอง
 ครั้งไชยเชษฐาเจ้าเวียงชัย
 ทัพกษัตริย์มีเลือดพระแม่เจ้า
 ธิคาสุริโยทัยไปกลางทาง

ดั่งฟ้าฟาดโถมโดยตรงข้างหลัง
 อุดสำหัดั่งสติใหม่ภิปราชความ
 พระคำรินันไชรีน้องใคร่ถาม
 ถึงหญิงสามภพไชรีไม่ทักเทียม
 ผู้เข้าครองเมืองไทยใจโหดเหี้ยม
 น้องนี้เตรียมครอมใจพอได้ขึ้น
 ชนมาขูยังน้อยค้อยฉวีล
 จะกระทบหินแตกร้าวน้องเศร้าใจ
 พระที่ต้องจำความแต่ก่อนได้
 ศรีสัตนาใครได้พระน้องนาง
 เพื่อสืบเผ่าวีรชนสืบเลศอย่าง
 นงนองให้มาขวางชิงนางจร

เทพกษัตริย์เป็นพระน้องต้องวิโยค
 สุวรรณเทวีลูกน้อยจะพลอยร้อน
 สงสารเจ้าเขาจะอมถนอมหรือ
 จะต้องกินแต่น้ำตาเป็นอาจิม
 นื่องอนาถวาสนาชะตาถูก
 ไฉนเขาจะยกช่องประคองเซบ
 ลูกสุวรรณเสีเจ้าอ่อนไปทุกอย่าง
 บุเรงนองล้วนสนมกรมใน

พระทรงธรรมอ้างอิงตะลึงเหตุ
 เจ้าตรัสความตามจริงทุกสิ่งอัน
 แต่น้องเอ๋ยขามเข้าตาจนนั้น
 อูชบาพินาศหวาดประวิง
 บุเรงนองถึงกระด้างตั้งใจเค็ด
 ถึงปราบได้ไครภพจบปลถพี
 แต่ความแกร่งแข็งขันกระนั้นหนา
 ความอ่อนอิสตรีมีคุณจริง
 อันจอมทัพบัญชาปกาสติ
 แต่สตรีมีอำนาจประหลาดแรง
 เหมือนเหล็กแข็งแกร่งกล้าไม่น่าเหลว
 ข้อมละลาขที่ละน้อยได้ฉันท
 สุวรรณเทวีลูกรักมีรักพร้อม
 อีกอ่อน โขนอ่อนหวานขามขานคำ
 เอาความอ่อนของพระลูกเข้าผูกมัด
 ให้อ่อนตามลูกประสงค์จำนงปอง
 สุวรรณเทวีคนเดีวแก่เกลียวซาก
 ขอพระน้องของที่คู่ชีวิตัน
 สุวรรณเทวีคือชีวิตที่แสนรัก
 มาเสี้ยก้าเอกอบชอบร่องรอย

ครั้งนี้โศกจะประดังกว่าครั้งก่อน
 ทั้งน้ำหลานคนจะค่อนทั้งแผ่นดิน
 เขาจะถือแต่อำนาจบาตรใหญ่สิ้น
 เขาจะหมิ่นตราหน้าว่าลูกเซบ
 เขาจะปลุกฝังดีหรือเพื่อ
 เกรงจะเอ่ยแต่คำที่ซ้ำใจ
 จะทนหยาบทนกระด้างที่ไหนไหว
 ลูกจะได้แต่ทุกข์ไม่เว้นวัน

ก็สมเทพพระน้องประคองขวัญ
 สารพันที่xonับรับว่าจริง
 ต้องผ่อนผันคึกความให้งามขิ่ง
 ดั่งใช้หญิงแก้ไขให้คืนดี
 เป็นนักรบใจเพชรแข็งเต็มที
 เทียวรวีหัวโบ้ใจแข็งขิ่ง
 ไม่ชารณาความอ่อนของผู้หญิง
 ขอบอดมิ่งพิงที่จะชี้แจง
 คุมทหารผลาญชีวิตใจเข้มแข็ง
 สามารถแปลงใจนั้นปล้นอ่อนไป
 ครั้นเอาเปลวไฟลนทนมไม่ไหว
 เป็นวิสัยอยู่เช่นนี้มีประจำ
 ทั้งอ่อนนุ่มอ่อนนวยวิไลข่า
 ข้อมอาจกำพระทัยบุเรงนอง
 รัศพระทัยจอมกษัตริย์ผู้ผอง
 ชาติไทยก็ไม่ต้องถูกบีบคั้น
 ให้คนไทยคลายลำบากได้แมนมั่น
 จงพร้อมกันเสียดสะพระลูกน้อย
 ยังไม่แมนรักชาติมิอาจปล่อย
 ชาติจะค่อยผาสุกคลายทุกข์ร้อน

ขอพระน้องครองจิตคิด ให้ลึก
ความลำบากยากเข็ญประชากร

พระวิสุทธิกษัตริย์นารีรัตน์
บังคมพระภูมิที่พระเพลา
เสียดสะลูกสุวรรณขวัญพ่อแม่
ให้พระเจ้าชนะสิบทิศ
น้องรักลูกผูกใจาลับเหลือ
เหมือนมัทรีสละกัณหาชาติไป
แต่ น้องยังกริ่งใจสงสัยอยู่
เขาจะหาว่าเราทรนทราย
ทอดสนิทคิดประจบบุญเรือนอง
แทนที่ จะรู้คุณกรุณาแทนทด
เราทำดีอะไรเขาไม่รู้
อันปิดทองหลังพระสุระระอา
น้องจึงเห็นควร ได้ให้เขาแจ้ง
ประชาชนจึงจะชอบขอบคุณมี

พระทรงฟังมเหสีมีสติ
สมเป็นคู่ร่วมครองสองชีวิต
ซึ่งพระน้องจะให้บอกประชาชน
ถ้าบอกเสียดศรัทธา
บุญเรือนองหรือจะมองเราอย่างมิตร
อันอุบายจะขยายผิดทำนอง
อันการเมืองเรื่องลึกลับให้หนัก
ต้องหลอกล่อใจเข้เล่นหน้าตา
ต้องรู้จักยึดธรรมล้ำไสภค
เช่นรู้กาละเทศะเป็นประมาณ
อันตัวที่นี้ก็มีอยู่เต็มจิต
เขาหาว่าที่เข้ากับไพร่

มาใช้ลูกแก้ศึกเข้าที่ถนอน
เสมือนรอนพิษไข้ให้บรรเทา

แจ้งคำรัสกลายสงสยไม่สร้อยเศร้า
น้องค่อยเข้าใจดีมีความคิด
ไปคิดแก้ทุกข์ภัยอุบายสนิท
กลายอำมหิตโหดร้ายแก่ฝ่ายไทย
แต่ว่าเพื่อชาติแล้วสละให้
เวสสันดร ได้ทำทานขานนิยาย
ประชาชนเขาไม่รู้ความมุ่งหมาย
ขกลูกสาวขึ้นถวายนามลาภศ
เพื่อหวังครองความเป็นใหญ่ให้ปรากฏ
เขากลับหมคนับถืออื้อนินทา
เขาจะดูความดีไม่มีค่า
ปิดข้างหน้าคนจึงเห็นเป็นความดี
ความจริงที่แฝงอุบายนี้
ความซื่อนี้ น้องถวายเป็นให้ทรงคิด

ช่วยคำรียอบคอบช่วยกอบกิจ
ทั้งชอบผิดช่วยกันหมั่นภิปราย
ถึงแบบขลที่เรามุ่งผูกหมาย
เรื่องทั้งหลายจะไม่สมอารมณ์ใคร่
เขาจะคิดสงสัยไปทุกช่อง
ขอพระน้องจงแจ้งแห่งกิจจา
ต้องตีหน้าทำขกได้หลายท่า
รู้รักษาท่วงที่มีตามกาล
ชื่อสัปบุริสธรรมเจ็ดสถาน
ทั้งรู้ทำนรู้คนเหตุผลดี
ประชาชนเห็นผิดไปทุกที่
หวังจะมีอำนาจราชบัลลังก์

เห็นแก่ตัวมัวหลงละลืมชาติ
 ไม่สู้รบปรบมือให้ชื้อขง
 ตัวเป็นไทยเอาใจไปไฝเทศ
 เขาว่าพี่ทรยศหมดคดี
 แต่คนเราเจ้าคิดมักคิดแบบ
 ไม่นึกถึงเหตุการณ์ทั้งการกล
 ตัดสินไปอย่างไรยุติธรรม
 เขาชอบแต่ไม้แรงแสดงฤทธิ์
 พิจารณาเหตุการณ์แลกำลัง
 ก็รีบรุกบุกบ้ำเข้าคร่าเอา
 ทำใจเช่นเห็นใจไปเข้าเขา
 แต่หมดทางที่จะวางอย่างปังปัง
 อันตัวที่มีชื่อ โชคนขลาด
 เคยชนะเคยแพ้แซ่กรียวกราว
 เมื่อเข้าที่คับขันหวนแก่ชาติ
 ไซ้ไม่รักพรรคพ้องต้องร้าวราน
 มือแรกเสด็จพ่อคือผู้ศัตรูนั้น
 น้องมหินทร์เห็นผิดคิดมีรู้
 พอกับน้องเป็นศัตรูอยู่ข้างหนึ่ง
 เผื่อพื่อน้องแพ้แก่ศัตรู
 แต่เหตุการณ์พันพิ้วสับสนไก่อ
 เลขหน้ายแห่งแคลงใจไม่รู้กล
 เหลือทางแก้แต่สุวรรณแหวิ
 กลอุบายสตรีมีเจื่อนงำ

อนงค์น้องครองความตามคำรัส
 ให้ลูกไปทำคุณประชากร
 จึงพูดว่าถ้ากระนั้นพลันแจ้งเหตุ
 พระทรงฟังนางทราบข้อประเด็น

เอาใจวิรามมาแต่หลัง
 เป็นกำลังให้ศัตรูอยู่ก็มี
 ทั้งนำศึกเข้าเขตนำบัลสี
 ก็นำที่เขาจะคิดสิทธิ์ของคน
 เขาคิดแคบจึงอ่อนห่อนเหตุผล
 สักแต่ขลตั้น ๆ แล้วขึ้นคิด
 แล้วก็ฆ่าโทษเล่นเห็นเป็นผิด
 สนิทสนิมที่จะได้ใช้ไม้เบา
 ถ้าเราล้งแข็งจะชนะเขา
 แต่ถ้าเรายังอ่อนต้องห่อนตั้ง
 ความจริงเราแสนจะแค้นจึง
 ฉะนี้จึงต้องขอมน้อมบางคราว
 เคยทำงานกู้ชาติไซ้ตาขาว
 โฉนชาวไทยไม่ใช่วิจารณ์
 ถึงวงศ์ญาติก็ตอ้งตัดประหัดประหาร
 ไซ้พี่พาลแต่ที่พรางทางศัตรู
 ไซ้พี่หันหน้าหนีมีต่อผู้
 มัวแต่ดูหมิ่นอำนาจพม่ามอญ
 ที่เห็นทางต้องพึงจึงถอยถอน
 ให้เหลือที่กู้นครไว้สักคน
 ต่างก็ไม่เข้าใจกันสักหน
 อูษุขยจึงไม่พันชะตากรรม
 ขอพระน้องเห็นกับที่เถอะงามขำ
 ต้องคอยทำค้อยไปโยอาวรณ์

ก็เห็นชัดในอุบายจะถ้ายถอน
 ความเคียดร้อนใจได้คลายกลายร่มเย็น
 สุวรรณแหวิรู้เลศได้เล็งเห็น
 ก็ยิ่งเอ็นดูนางช่างน่ารัก

เหวบก่านล่อข้าเข้ามา
ขึ้นมาหาเราไปอย่าช้านัก

ครานั้นนางกานัลขม้นขมิ
นวนนาคขาดกรายไปถึงปราง

ตอนที่ ๕ พระสุวรรณเทวีเข้าเฝ้า

ครานั้นโคมพระธิดา
คำรัสสั่งเข้าเฝ้าเข้าวันนี้
จึงจัดแจงแต่งองค์บรรจงจีบ
เสกาศเรียบร้อยค้อยเก็บไร
ผัดพระพักตร์พ่องนวลสนิทผิว
สมบูรณ์โคมเสมือนโคมกลางนภา
แต่งองค์เสร็จพระเสด็จบุรชาตร
สู่สำนักพระมารดาลีลาพลาถ

ครานั้นพระมหาชรรมราชา
ทั้งพระวิสุทธิกษัตริย์ศรีอองศ์
กำลังรุ่มกำลังค้ออัน
นี่จะต้องกำจัดจากให้พรากไป
สะคุ้งองค์แล้วก็ทรงกุมสติ
ทั้งพ่อแม่คิดถึงจึงนั่งคอย

โคมราชบุตรศรีสวัสดิ์
พระโอรสพี่พี่มัยพรายสขาขครัน
กิริยาร่าเริงบันเทิงนัก
ทูลถามพระบิดาไปทันที
จะช่วงใช้ลูกน้อยคอยสนอง
มเหสีมัยพรายฟังสาขใจ

ไปเชิญสุวรรณเทวีที่ตำหนัก
ถูกปรึกษากิจงานาง

บังคมภูมิแล้วเบื้องข้าง
นบนิ้วพลาถเพ็ดทูลมุลคดี

ทราบพระราชบัญชาบดีศรี
คงจะมีเรื่องร้อนไม่ม่อนใจ
ทรงภูษาอำกลีบคอกไสว
ทรงสะไบสีทองผ่องผุดตา
ปราศจากรอยริ้วและไผ่ฝ้า
เทพทั้งฟ้าก็ต้องชมโคมพระนาง
นวนนาคละมุนละไมไม่ขัดขวาง
ครั้นถึงปรางก็กราบพระบาททั้งสององค์

ทอดพระเนตรราชธิดานวลหงส์
เห็นโคมขมุนน้อยผู้กลอยใจ
ควรถนอมจอมขวัญให้แจ่มใส
ทั้งสององค์อาลัยพระลูกน้อย
นั่งลงชิลูกสุวรรณนั่งนันทนอย
มาเถอะค้อยเจรจาปรึกษากัน

ประทับถัดชนนิเกษมสันต์
เป็นมิ่งขวัญแห่งชนกมลชนนี
เพ็ญพระพักตร์พริ้งพร้อมถนอมศรี
เสด็จพ่อทรงมีกิจอันใด
รับฉลองพระบาททุกสิ่งได้
ภูวนัยโสมนัสตรัสภิปราย

นี่แน่แม่สุวรรณ्हันมานี่
เจ้ารักชาติไทยใหม่ไหนบรยาย

ไอ้พระพ่อลูกขอสนองถ้อย
ลูกเกิดร่วมชนผองพี่น้องไทย
รูปละม้ายคล้ายคลึงถึงน้ำจิต
ประเพณีชีวิตสนิทพัน
ร่วมประมุขร่วมพุทธศาสนา
รวมเป็นชาติเดียวกันเป็นขวัญใจ

เจ้ารู้ไหมชาติไทยขณะนี้
ประชาชนเดือดร้อนระคายเคือง

อันความเมืองเรื่องนี้ลูกก็แจ้ง
ลูกพม่าข่มขี้มีแต่ภัย
เพราะเสียดูรเสียดอกราชสัน
ไทยเป็นทาสอนาถอำนาจประวิง
ปลดแอกพม่าหาอิสระ
เมื่อเสด็จพ่อได้แผ่นดินลูกยินดี
คิดรวมกำลังเข้าต่อต้าน
ช่วยกันฟื้นอิสระประชาไทย
จนได้ชัยชนะแก่ข้าศึก
รบเท่านั้นจึงจะได้ชัยเสรี

พระบิดาพึงชิดาประสาเขาวัว
สืบสายพระเจ้าบายอย่างสมบูรณ์
แต่ว่าเจ้ายังเขาวัวสุขุมอยู่
กำลังเขามากกว่าเราเข้าสมทบ
น้ำน้อยกว่าไฟไหนจะสาด
พ่อคิดทางสันติบริบรเทา

พ่อแม่มีเรื่องจะแจ้งแก่โฉมฉาย
ให้พ่อคลายพิศวงจงว่าไป

อันลูกน้อยรักชาติเป็นข้อใหญ่
มีอะไรร่วมสนิทไม่ผิดกัน
จะพูดคิดทำอะไรไม่ແผกผัน
ภาษานั้นหรือก็ร่วมภาษาไทย
ร่วมอาณาจักรจากเหนือใต้
ฉะนั้นไชร้ลูกจึงรักชาติบ้านเมือง

ตกอยู่ที่คับขันไปทุกเรื่อง
จะคิดเปลื้องปลดทุกข์ได้ฉันใด

ไทยทุกแขวงเดือดร้อนระลอกไหว
นอนก็ไม่ตาหลับอาภัพจริง
มีแผ่นดินขนาดสิทธิ์เสียทุกสิ่ง
ลูกเป็นหญิงก็ยังคิดปลิดไฟรี
มูมานะกู้ชาติตามหน้าที่
คงจะมีทางแก้ลูกแน่ใจ
ช่วยกันผลาญศัตรูกงสุไหว
ร่วมจับไล่พม่ามอดุดอนตามดี
จะสมนึกกลับเป็นไทได้เต็มที่
ตัวลูกมีความเห็นเช่นที่พูด

ว่าเลือดเจ้ากล้าหาญมีผ่านสุญ
สุริโยทัยขอดประชวรเลือดคนกรบ
พ่อคิดสู้ศัตรูทางสงบ
คิดนอนบรบเขาไว้ก่อนคงผ่อนเบา
แมงเม่าหรือจะปราดให้ไฟเผา
ก็อดคิดเอาน้ำเย็นเป็นเครื่องมือ

ลูกจะได้ใครหนอมาคอด้าน
 แพ้สงครามใหม่ ๆ ไหนจะฮือ
 ชั่งเกลียดกลัวข้าศึกทั้งเสียดขวัญ
 จะทำศึกอย่างไรใจระอา
 พ่อเห็นแต่ลูกน้อยกลอยสวาท
 คนอื่นหนอพ้อไม่เห็นว่าเป็นหน้าไค

โหมพระธิดามารศรี
 จึงทูลถามความไปในประเด็น
 ลูกเป็นหญิงอายุเพียงเท่านี้
 โปรดบอกความตามจริงทุกสิ่งไป

ครานั้นพระวิสุทธรักษ์ตรี
 ขันอาสาไม่มีท่าจะกลัวเกลน
 ให้ลูกรักรู้เลศในเหตุผล
 จะได้ทราบนุสนธิ์ทั้งด้นปลาย

ครานั้นทรงธรรม์หวันผวา
 พ่อแม่รักเจ้าเท่าชีวิต
 จงมาช่วยพ่อแก้ปัญหาหนัก
 พ่อจะยกเจ้าถวายภูวนัย
 ให้ไปเป็นมเหสีมีพระยศ
 ลูกจะเห็นอย่างไร ไชววา

โหมพระธิดาอุราหवाद
 ประทับนั่งกริ่งในพระทัยลอย
 แล้วชบพัครลงกับเพลาพระเจ้าแม่
 พระแม่เจ้าเฝ้าสงสารยอดดวงตา
 สุวรรณเทวีเขยพัครสลักจิต
 พระแม่เจ้าเฝ้าปลอบทรมวีย

ก็คนไทยแตกชานมิรู้หรือ
 ลูกขึ้นถืออาวุธเข้าบุทพนา
 มีแต่หันหนีไกลไม่เข้าหน้า
 ไม่เห็นทำได้ทีจะมีชัย
 จะช่วยชาติประชาชนได้
 จะแก้ไขความร้อนให้ผ่อนเย็น

ฟังวาทีพระบิดาอุราเด็น
 เสด็จพ่อทรงเห็นเป็นอย่างไร
 จะมีดีแก่ศึกอย่างไร
 มีอย่างไหนลูกจะรับดับทุกข์แทน

ฟังสุวรรณเทวีช่างคิดแสน
 เชิญพระแจ้งแผนการกลอุบาย
 ปราศจากมิดมมนร์กลชชราย
 เรื่องทั้งหลายจะได้สมอารมณ์คิด

จึงตรัสว่าลูกรักพ่อหนักจิต
 อ่าเห็นผิดว่าพ่อซังแต่อย่างใด
 สุวรรณเทวีลูกรักพ่อจะไข
 บูเรงนองฤทธิไกรเรื่องเฉชา
 เกียรติปรากฏลือไกลไปทั่วหล้า
 พ่อแม่คอยทำฟังลูกน้อ

เป็นพระพัครมโอาจสนองถ้อย
 เนตรขม้อยแลสถานพระมารดา
 ได้แต่อดอันขวัญผวา
 ลูบเกศาเบา ๆ เพื่อเอาใจ
 นางยังคิดอันใดมิใคร่ได้
 แล้วปราศรัยเล่าโลมโหมธิดา

แม่รู้ใจเจ้าจริงลูกหญิงเอ๋ย
แต่ภายหลังเห็นงามตามปัญญา
ถ้าลูกรักชาติไทยใจจริงแล้ว
เสียดสละเข้าปะทะกะประเด็น
จงรื้อคำพระบิดาว่าเถอะลูก
จงหักห้ามความตระหนกตกใจ

ครานั้นพระบิดาปราณีนัก
ทรงปลอบขวัญก็ลยาพะงางาม
ที่จะยกเจ้าถวายนูเรงนอง
เป็นอุปนายการเมืองเครื่องกำบัง
เวลานี้บ้านเมืองต้องขึ้นเขา
นูเรงนองบีบคั้นอันตราย
จะบังคับบัญชาปากาลิต
จะแข็งขัดเขาจะเห็นเป็นศัตรู
เจ้าเป็นหญิงยิ่งขอดขัดคิยะ
ยอมสละอื่นใดเข้าไปเป็น
บำเรอองค์ทรงฤทธิ์จิตถวิล
เอาความดีของเจ้าเข้าประคอง
เขาจะทำกรรมใดแก่ไทยผอง
เขาจะบีบคั้นใดไทยประชา
อันตัวเจ้าเล่าเป็นราชนารี
ลักษณะอำโฉมวิไลวรรณ
คอยขลุกลนปลดเปลื้องเรื่องร้ายร้าย
ไทยจะได้ไม่ต้องนำตานอง
ตรองดูเถิดลูกเอ๋ยประเพณี
อันความเมืองเคืองขุ่นวุ่นฉั่นใด
อิทธิพลสตรีนี้ประหลาด
สองแผ่นดินสงบได้ไม่วุ่นวาย

แม่ก็เคยค้านขัดเป็นหนักหนา
แก้วตาแม่จงฟังความจำเป็น
ลูกแก้วคงจะแน่นิ่งแลเห็น
เข้าคืบเข็ญแก้ร่อนนิกรไทย
แม่เห็นถูกจึงมีก้านพันสงสัย
แล้วขอให้เสด็จพ่อต่อเนื้อความ

สงสารพระลูกรักก็หักห้าม
สุวรรณทวีนงรามเจ้าจงฟัง
ก็เพราะตรงเห็นดีมีความหวัง
ขอร้อยชั่งเรือพ่อต่ออุปนาย
ถ้าได้เจ้าเข้าแก้ร่อนคงหาย
ทำแก่ฝ่ายไทยเราเจ้าคอยดู
ฐานเป็นผู้พิชิตเมืองเราอยู่
เราต้องกู้ชาติไทยด้วยใจเย็น
พ่อจึงกะให้เจ้าเข้าคลายเข็ญ
มเหสีภูมณฑร์นูเรงนอง
กำพระทัยราชินทร์ผู้ผอง
คลายลำพองจอมกษัตริย์เป็นอัครา
เจ้าก็ต้องทูลถอนหย่อนโทษา
ไว้มาษาของเจ้าเข้าป้องกัน
จำเวณศรีอ้อมเอมเกษมสันต์
เจ้าต้องพันผูกพระทังนูเรงนอง
ที่เขาหมายแก่ไทยให้หม่นหมอง
พ่อจะครองอยุธยาผาสุกใจ
ก็ข้อมมีมาตั้งแต่ครั้งไหน
เขาข้อมใช้ขอดสตรีเข้ากลีกลาย
มีอำนาจว่ากำลังทัพทั้งหลาย
เพียงใช้สายความรักเข้าชักโยง

โบราณใช้ราชธิดาบรรณาการ
ถึงฝ่ายอำนาจบาตรใหญ่ใจคอค โกง
สตรีปลอบนอบน้อมข้อม้อมข้อมจิต
อันบุรุษแม้จะแข็งแรงปานใด
อิทธิพลสตรีมีเหนืออำนาจใด
ฉะนี้หนอพ่อไคร่ขกแก้วดา
หวังให้เจ้าเอาอิทธิพลหญิง
แล้วโลมเล้าเอาพระทัยคังไผ่ปอง
ขอลูกน้อขงเห็นแก่แม่พ่อ
จงเห็นแก่พวกเราชาวอยุธยา

ลำดับรสนาถราชประสงค
เข้าพระทัยพระบิดาว่าภิเษย
นางศรีศรีกรีกไปให้อนาถ
มีคนรักหวังเป็นคู่เชิดชูฐานะ
ก็พลัดพรากจากไปอาลัยเหลือ
ความมาสุมรมุขทุกข่อนันต์
จะต้องตกไปเป็นบาทบริจา
เกิดเป็นหญิงล้วนเป็นสิ่งสุคระทม
เกิดเป็นหญิงยากจริงจะได้รัก
มีมารรักหักคร่าเอาไป
ควรหรือพระที่คู่ชีวิต
ความวิ้วยังมีหาขวยคร่ำครวญ
เสียดคนรักกรรมกลับชกคนชังส่ง
ต้องเห็นแก่อยุธยาประเทศไทย
สละสิ่งหญิงสงวนควรถนอม
ทั้งมีรักก็ต้องหักตามอุบาย
นางระงับดับโศกพระทัยเค็ด
ทูลพระราชบิดาอาสาไป

เป็นสะพานทอดสนิทปลิดทุกข์โล่ง
ถึงผางโผงแพ้สตรีมีทั่วไป
ให้คลายฤทธิ์ใจอ่อนหย่อนลงไหว
ข้อมติดเบ็ดคณหาได้ไม่ชารณา
เจ้าก็ได้ขึ้นชานโบราณว่า
ให้เข้ากรุงหงสาบูรณอง
เข้าเกลือกกลิ้งจอมกษัตริย์ผู้ของ
อยุธยาจะไม่ต้องนองน้ำตา
จงช่วยก่อช่วยสานการคังว่า
จงช่วยชาติประชาเถิดลูกเอช

นวลอนงค์นั่งนั่งฟังเชื่อนเฉย
มีอาจเอ่ยสนองได้ในบัคค
โอ้อ้อวาสนารักมักไร้ผล
ฝากสกันชร่วมสุขร่วมทุกข์กัน
ก็นี่เนื้อกรรมใดได้สร้างสรรค
กรรมมาบันดาลให้ฤทัยตรม
มหาราชพม่าเนื่องสนม
ไม่เคยสมเรื่องรักสุดหนักใจ
อันสมศักดิ์สมปองต้องการได้
จะแก้ไขแข่งขุดสุดกระบวน
มาพรากหายไปสนิทน้องให้หวล
ความความเข้ามาจนให้กลุ่มใจ
รับไม่ลงก็ต้องรับอภัพโฉน
ต้องรับใช้เสียดสละกระทั่งกาย
พรหมจรรย์จำยอมสูญสลาย
เสมือนชายตัวคนเคียวแก้เกลียวภัย
พลางก็เช็ดชลนาหน้าแฉ่มใส
ตัวถูกไซ้รับสนองพระบัญชา

ลูกตรองตอกอกหญิงนั้นประหลาด
ลูกจึงขอมเสียดสะอย่างชื่นตา

ทั้งสององค์ทรงกอดพระลูกรัก
เจ้าจะมีชื่อเลื่องลือคัง
กลับตำหนักเถิดลูกถูกใจพ่อ
เจ้าเป็นหญิงขี้งประ โยชน์เสียวว่าชาย

มีทางช่วยชาติตามประสา
ขอก้มหน้ารับใช้ไม่อินัง

จุมพิตพัศตรลูกแก้วแล้วลูบหลัง
ว่าเสียดสะจนกระทั่งขอมเสียดกาย
พ่อต้องขอขอบใจใช้สมหมาย
ไอ้เจ้าสาขสุคตสวาทรักชาติจริง

ตอนที่ ๖ พระองค์ขาวพบพระพี่นาง

ครานั้นพระสุวรรณทวินาริรัตน์
บังคมลาทันใดให้ประวิง
สุครักสุดอาลัยใจจะขาด
ลงตำหนักนิกหนึ่งถึงหนทาง

ขณะนั้นพระองค์ขาวสาวพระบาท
เข้ากุมกรอ่อนหวานจ่านรรจา
โฉนไม่มาพาเที่ยวเล่น
แล้วถามไถ่ไล่เสียดเสียดซัก

ฝ่ายพระพี่นางนั้นขวัญหวาด
รู้งพระกรอ่อนโหยด้วยโรยรา
พี่ก็คิดถึงน้อง....สองคน
แต่หมื่นพี่ไม่วางจึงห่างไป
เออนี้แน่เนี่น่น้องขาว
พี่จะไปหงสา ไม่ช้าวัน

เอ๊ะพี่หญิงตรัสจริง ๆ หรือพี่
เมืองหงสาสนุกไหมไหนไขคำ
ทำไมหนอชอบไปแต่หงสา
องค์คำก็ไปหลงอยู่นานครัน

หน่อขัตติยวงศ์สูงส่งขี้ง
ทั้งสององค์ทรงนั่งพินิจนาง
นางค่อยขาดรเอื่องกราบออกไปห่าง
ขณะอย่างนางก็พอพระน้องยา

เข้ามาหานุชนาฏโผผวา
พระพี่จ่าน้องจนถึงพีนึก
หรือพี่เป็นฉันทไคป่วยใช้หนัก
ประสาร์กพี่น้องทั้งสองรา

พระน้องสุดฉลาดเป็นหนักหนา
อนิจจาน้องรักสุดสายไข
เคยชุกชมนเล่นอยู่หวันไหว
น้องอย่าได้ต่อว่าสารพัน
พี่มีข่าวจะแจ้งไขแกล้งสรร
ไปด้วยกันไหมเล่าหาองค์คำ

ไปด้วยซีขอตามพี่งามข้า
พี่ไปทำอะไรในเมืองนั้น
มีอะไรดีหนาบอกหม่อมฉัน
สักกี่วันจะกลับมาระอาใจ

องค์คำยังไม่กลับปีกกลับบอก
จะให้น้องอยู่คนเดียวนะหรืออย่างไร

อนงค์นุชสุดรักพระน้องนิก
ทั้งตัดพ้อต่อว่าประสาจริง
พระน้องเอ๋ยหงสาก็หงสา
พิภพนี้ไม่มีที่แห่งใด
การที่พี่จะไปเมืองหงสา
พี่มีกิจสำคัญอันมิเคย

กระนั้นเองดอกหรือหือพระพี่
พระพี่จำไปหงสาทำอะไร

น้องเอ๋ยอย่าเลยเจ้าอย่าไป
ของชนกชนนีรัฐีวัน
ท่านมีเราสามราแก้วดาท่าน
องค์คำก่อนแล้วพี่จะไปเป็นรอง
อันน้องเอ๋ยถามความพื่อนั้น
พี่ขอบอกตัวเจ้าให้เข้าใจ
พี่ไปแล้วก็ไซ้จะไปลับ
พระปลอบขวัญอนุชาตาประคอง

ตอนที่ ๗ ราชภิเษกพระมหาธรรมราชา

บรรยายความตามนุสนธิ์พอดันเรื่อง
บุเรงนองบัญชากิจจาพลา
ให้ราชภิเษกเอกกษัตริย์
พระนามสมเด็จพระสรรเพชญ์ภูมิ

งามโรงพระราชพิธีศรีสวัสดิ์
มณฑปบูรพาภิเษกเป็นเอกครัน

ว่าจะออกไปอีกรายหมายโฉน
หรือเมืองไทยไม่ศิ่ฟ้จึงทิ้ง

พระวาทะแหลมหลักเป็นอย่างยิ่ง
พระนางนึ่งฟ้คำขำพระทัย
จะดีเหมือนนอชชาก็หาไม่
จะดีกว่าเมืองไทยไปได้เลย
ไม่ไซ้ว่าอยากไปคอกน้องเอ๋ย
พระบิดาท่านเอ๋ยไซ้ให้ไป

แต่น้องนี้ยังมีสิ้นข้อสงสัย
น้องอยากได้ไปค้วยได้ช่วยกัน

เจ้าจะได้อยู่เพื่อนเป็นมิ่งขวัญ
ส่วนพื่อนั้นจำไปไซ้ทั้งน้อง
เหตุบันดาลให้พรากจากไปสอง
เป็นเรื่องของเวรกรรมก็จำไป
ว่ามีกิจสำคัญหรือโฉน
พี่ตามเสด็จภูวนัยบุเรงนอง
ไม่นานนักพี่จะกลับอย่าหมองหมอง
สองพื่อน้องจงหัดถ้ล้ดู่ปรางค์

ให้สืบเนื่องแนวความตามควรอ้าง
ตามเข็ชอย่างนุระพะประเพณี
มหาธรรมราชาครองรัฐกรุงศรี
เจ้าหน้าที่ทุกแผนกแยกทำกัน

บรรจงจัดโอฬารตระการสรรพ์
ต่อไปนั้นอัฐทิวิจิตรจำลอง

พระที่นั่งภัทรบิฐประดิษฐาน
เครื่องราชพิธีสะพรั่งตั้งเนื่องนอง

ครั้นได้มหาพิชัยฤกษ์งาม
เชิญเสด็จพระมหาชรรมราชา
เสด็จสังข์กังวานหวานเสนาะ
แล้วไซสหัสสราศศักดิ์สิทธิ์ครั้น
พนักงานการประโคมโหมสนั่น
เอกรีกฤกษ์งามทั่วมณฑล

ครั้นสรงมูรธาภิเษกเสร็จสรรพ
สมณะพราหมณ์ตามกันเป็นหลั่นเรียง

ฉลององค์ทรงเครื่องเรื่องอร่าม
เสด็จสู่อัฐทิศหันใด
พราหมณ์ราชบัณฑิตแปลคตินั้น
แล้วถวายน้ำตามมีพิธีการ

เสด็จจากพระที่นั่งอัฐทิศ
พระราชครูร้ายเวทวิเศษทรง
ถวายสุพรรณบัตรกุศลักษณ์
ส่วนพราหมณ์พฤติบาทบพาทมี
แล้วทรงไปรยพิกุลเงินทอง
ทรงตั้งสัตยาธิษฐานไป
แล้วทรงไปรยพิกุลเงินทอง
ทรงประเคนของสงฆ์จำนงบำ-
สมเด็จพระสังฆราชถวายอดิเรก
พระสงฆ์จึงถวายพระพรลา
สถิตย์ยังพระบรมราชอาสน์
พระบรมวงศานุวงศ์ทั่วกัน
กราบบังคมทูลถวายชัยมงคล
ราชฎีปรีดีเปรมเกษมสำราญ

โรงพิธีพราหมณ์อยู่ถัดจัดสนอง
ตามละบองแบบบทโบราณมา

พระราชครูพราหมณ์ผู้หัวหน้า
สรงมูรธาภิเษกพลัน
ห้องชัยลั่นเพราะเฉลิมขวัญ
สงฆ์พร้อมกันสวดคคาถาชัยมงคล
บัณฑิตวาลันสังข์แดรแซ่สับสน
ทุกผู้คนได้สดับศัพท์สำเนียง

ก็ทรงรับน้ำตามอย่างเอียง
บรมวงศ์พร้อมเพรียงแน่นไป

ตามสี่พิชัยสงครามงามหาไหน
อยู่ภายใต้เศวตฉัตรชัชวาล
ทูลทรงธรรมให้ครองทิศสถาน
พระภูบาลทรงรับตามจำนง

ประทับบนภัทรพิฐอันสูงส่ง
สรรเสริญไกลาสตรงตามพิธี
ราชูปโภคพระแสงขรรค์ชัยศรี
ถวายเศวตฉัตรภูษิตันใด
เป็นของพระราชทานพราหมณ์ตามอย่างไสย
เจริญในทิศพิชราชธรรม
แต่ผองบรมวงศ์ทรงอุปถัมภ์
เพื่งกุศลธรรมงามตามศรัทธา
อภิเษกเสร็จสมปรารถนา
ราชาเสด็จออกห้องพระโรงพลัน
แท่นพุดตานโอภาสงามเจิดฉิน
บังคมกลพร้อมหน้าข้าราชการ
ให้ครองรัฐมณฑลอันไพศาล
เพราะบุญญาธิการพระทรงธรรม

ตอนที่ ๘ พระสุวรรณเทวีสั่งวัง

ราชาภิเษกเสร็จงามตามประสงค์
พระครุฑให้กรีฑาทักษณพลัน
เมื่อได้ฤกษ์พระให้เบิกพระมหินทร์
ให้เชิญไปในทัพกับภูมิ
พลอบพระทัยว่าจะให้ไปประทับ
เสวยสวัสดิ์สมกษัตริย์อยุธยา

นายทัพรับพระราชบัญชา
พลช้างพลม้าประคามี
พลเดินเท้ากราวเกรียวไพเราะ
งามอาวุธบุทกษัตริย์สรรพหอกทวน
ได้ฤกษ์พระให้เลิกโยธาทัพ
กลองศึกฮึกโหมประโคมคลา

ครานั้นพระสุวรรณเทวี
ประทับวอแวกวิสูตรสุคตาวารณ์
เสียงเขาโห่ไกลาพักตราเสร์รา
ดั่งศรศักดิ์ปักทรวงหน่วงอาลัย
แหวกวิสูตรรุกแลให้แน่จิต
พระอุระประหนึ่งจะกินที่พึง

ไฉ่วาอยุธยาขามหาสถาน
เคยเป็นที่แสนสนุกสุขสมบูรณ์
แต่นี้ไปจะต้องไกลจากไปแล้ว
ต้องเดินป่าปารกหนังกอครัน
ขอลาแล้วมนทிரางค์ปราสาท
ขอลาแล้วเรือนจันทร์ขวัญใจเอย
เสียงลมพัดพัดกระดิ่งกริ่งกริ่งนั้น
เสียดายสุดอุทธานตระการทวง
เหล่าพี่เลี้ยงเคียงเคยสอยถวาย
คิดถึงเหล่าชาวกำนัลหวันพระทัย

ฝ่ายพระองค์บูรณองเกษมสันต์
จะคืนครองเขตชั้นฟ้าหงสาวดี
ผู้เห็นสิ้นไอศูรย์แห่งกรุงศรี
ในฐานะที่เป็นเฉลยเคยท่ามา
ที่หงสาพร้อมสรรพสิ่งสรรพ
พระบัญชาสั่งเสร็จเสนาปรีดี

จัดเตรียมแสนยาประจำที่
สารดีจัดรถกำหนดขบวน
อีกทีกก็ก้องเสียงโห่หวล
ดาบหลาวล้วนซงแลละลานตา
ปืนสับนกดิ่งอิงเอิกหล้า
เป็นสัญญาขกพลบทจร

เสด็จตามภูมิมหิศร
ทรงสะท้อนละเหยียบเสียบพระทัย
เสียงปืนร่ำแรงระทมทนมิไหว
อนิจจานี้จะไกลนิเวศน์วัง
พระนางพิศปรางค์ทองมองเบื้องหลัง
กรประนังทรวงพลาถอย่างอาดูร

ทั้งปรางค์รัตนชวัลเอี่ยมไอศูรย์
ญาติประยูรร่วมเข็นเห็นหน้ากัน
มิได้ชมวังแก้วอันเจิดฉันท
ต้องไปสู่เขตชั้นฟ้าอันไม่เคย
ขอลาแล้วรัตนาสน์ไอ้อกเอ๋ย
จำต้องเลขาหมคกำศรคทรวง
เหมือนเรียกขวัญคืนหลังยังวังหลวง
ผกาดวงดอกผลกลั่นเกลื่อนไป
โง่ใจหายคิดขึ้นมาหน้าตาไหล
จะต้องขากจากไกลพระองค์เคียว

ไพร่ฟ้าประชาไทยฉันไผ่รัก
ถึงฉันไปสายใจมิขาดเกลียว
กระบวนทัพคล้อยเคลื่อนออกไป
ผ่านโศกเขารุกขำป่าทั้งปวง

นี่เขาจักรู้ไหมใจเฉลียว
กงหน่วงเหนี่ยวด้วยรักอย่างหนักทรวง
พระนางไกลกรุงแก้วนครหลวง
ชลเนตรไหลร่วงสุดจาบัลย์

ตอนที่ ๘ พระสุวรรณเทวีชมคง

พระเทวีมีพระทัยไหวหวาด
มีหลายหลากมากหม่นดูหลายพันซ์
จามรีหนืออะไรวิ่งไปนั้น
ขรรคมัจฉามีดีตรง
ถ้าหนามเกี่ยวขนมันจะพลันหุด
ไม่ยอมให้ชนหลดศุคแสนรัก
เป็นสตรีมีศรีพึงสงวน
คือรักษาความดีที่พรหมจรรย์
รักพรหมจรรย์เหมือนจามรีที่รักชน
ไฉนเรากล่าวรักนามาเท่าไร
เห็นนางอายอายหน้าอุตสาห์ชุก
นางอายเอ๋ยเคยทำกรรมไรก่อน
ฉันมีอายเพราะต้องกลายเป็นนางทาส
อายนางอายไม่อิสระเลย
เห็นนางเห็นเขม้นมองจ้อง ๆ เหม่อ
หรือนางเห็นเห็นใจฉันวุ่นวาย
เห็นดวงงามกินน้ำลำธารนั้น
ว่าใจขึ้นขึงนักรักภีเปรย
จะกินอยู่ลำธารนั้นไม่ผันเปลี่ยน
ถ้าใจคนขึ้นข้างอย่างกว้างไพโร
เสียงเอิบ ๆ กระเถิบมาประสาชื้อ
มันช่างไรเคียงสาทุกประเค้น
หากได้อินพรานเขาเป่าไบไม้
เข้าไปใกล้ให้เขาได้ล่ายิง
ที่เชิงเขามีเหล่ากระจะจ้อย
วิสัยมันนั้นก็แปลกแยกขุบล

ทอดพระเนตรมฤคชาติในไพร่สันต์
ตลอดมรรคาไกลคืนคาคอง
พระนางหวั่นหวาดจิตพิศวง
ถนอมขนกงมิให้ขาดประหลาดนัก
ถอยหลังซุกตัวปลดเปลื้องประเทืองศักดิ์
ท่านจึงมักสอนหญิงหญิงเยี่ยงมัน
มิบังควรมีราศีบัคสี่สรรพ
ไว้เป็นขวัญของหญิงขึงสิ่งใด
เกียรติศักดิ์หญิงสั้นกว่าสิ่งไหน
จะต้องเสียแล้วไซริให้อาวรณ์
พระนางถูกกิดอายพระทัยถอน
จึงได้ซ่อนหน้าอายไม่ใคร่เผย
ใจจะขาดเสียให้ได้นางอายเอ๋ย
ขอออกเอ๋ยทุกขัยากฝากนางอาย
ดูซิเอนางเห็นฉันขวัญหาย
จงช่วยถ่ายทุกข์ที่เห็นนางเห็นเอย
เขาวามันวิสัยงามตามเฉลย
ว่าลงเคยกินน้ำลำธาร เรใด
จะเฝ้าเวียนกินที่นั่นเป็นวิสัย
รักคงไม่เป็นชังดังที่เป็น
เสียงนี่คืออীগังนางเล็งเห็น
จึงนำเอ็นดูนักน่ารักจริง
จะดีใจเต็มประดาอุตสาห์วิ่ง
ก็ตาขกลิ่งตามประสาเชื่อซาดตน
ตัวน้อย ๆ คล้ายกว้างอย่างสับสน
ว่าเมื่อพันธุอุผสมพันธุ์

ตัวผู้ทิ้งตัวเมียไม่อยู่ด้วย
เหมือนมนุษย์ชั่วช้าสุดสามัญ

นางชมเนื้อเปื้อนในวิสัยเนื้อ
เสียบงกแก้วแจ้วออกพรอดควาที
หวนคนึงถึงพระพี่ที่เคยพรอด
ไ้อ้บัดนี้กรรมสลัดพรดพรากตาม
นกขมิ้นบินปรือชลอร่อน
กินวันนี้เจ้าจะจรนอนหนใด
ขมิ้นเอ๋ยฉันไม่เคยต้องเซซัด
เคยประสพในเขตนิเวศน์วัง
นกแห่งทูตบินผ่านโผลลา
ฉันคอยข่าวพี่ขาดังดารับ
เห็นขลุ่ยขึ้นเห็นหรรษกระสันเมฆ
ถึงเซษฐ เคะราเข้าทำสงคราม
จากพรากบินพรวดมาอวดโศก
พระนางยิ่งสะท้อนถอนพระทัย
นี่โจนในพนาคนานก
เมื่อยามทุกข์ร้อนสมรมอุรา

ยิ่งชมนกออกอ่อนช้อนอุระ
สักขลุ่ยยางกร่าง ไทร ไม้จักแจจ
เห็นไม้โศกออกอ่อนชะอ่อนโศก
จะได้สุขกลับโศก โศกประนัง
ไม้ตะแบกแจกกันกิ่งสาขา
เห็นลั่นทมไ้อ้ระทมประสมบุค
พระพายพัดกวัดกิ่งลดาควง
หอมสายหยุดพุดพุทธชาติกลาดเคลื่อนแนว
สลัดไ้อ้ไ้อ้กระไรแทงใจนัก
มหาหงส์นิกหงสากี่จาบัลย์
นั่นช้องนางช่างช้อยออกพร้อยพริ้ง
ครั้นลมพานพัดโหม โถมทวี

พระนางขวยคิดขึ้นมาอุราอัน
บำเพ็ญกันเหมือนกระจกก็คงมี

พระทัยเฟือฝืนนักชมปีกมี
ออกจู้ก็เคียงคู่จู้ก็งาม
เขวขอดสุคาอุราหวม
คงแต่ความทรงจำกำกับใจ
สี่เหลียงอ่อนงามนักรักใคร่
ช่างนอนไไหนนอนได้ไม่อินัง
กรรมวิบัติทำให้ไร้ความหวัง
ต้องเซซังในป่าแสนอาภัพ
ทุดเซษฐาหรือโจนไม่แจจคัพท์
แต่นกกลับไม่แจจแถลงความ
พระนางแจกขลุ่ยนั้นกระสันถาม
เหลือแต่นามสุถุชนม์หรือกลใด
ว่าวิโยคพรากคู่อยู่ไหน ๆ
เราก็พรากพลัด ไกลคู่ชีวา
เหมือนรู้ก่อนว่าฉันร้อนช้อนผวา
ไ้อ้นกกาเหมือนจะรู้สู้แสดง

พระนางละชมไม้ในไพรแขวง
ทุกหนแห่งรุกขาฉายาบัง
โจนโลกปราศไม้ชื่อสุซัง
อนิจจังมีแต่ไม้ที่ให้ทุกข์
ฉันแบกทุกข์นุกป่าไร้ความสุข
ฉันต้องชุกหนึหน้าป่านี้แล้ว
ก็ชื่นทรวงเพราะพิกุลบุญนาคแก้ว
ทั้งนมแมวขามแฉ้มขึ้นแซมกัน
สลัดรักสลัดหวังเหมือนคังฉัน
ไม่นานวันก็จะถึงซึ่งเมืองนี้
เกาะกับกิ่งไม้เป็นพรวนเห็นถ้วนถึ
ก็หัวนไหวพลัดที่เปะปะไป

ศรีสวัสดิ์ทรงนั่งด้วยกริ่งจิต
 ฝันตอบโดยเสียมิได้ไซ้ใจจริง
 ได้ชมนภกรมไม้ในไพรพฤกษ์
 ขอบพระคุณทรงเคศที่เมตตา

ช่างสุนทรอ่อนหวานชวนสนอง
 แต่พระพักตร์หมองหม่นจนบัดนี้

อ้อองค์ทรงขศทศทศ
 ธรรมคาสามัญทั่วกันไป
 ย่อมคิดถึงสถานบ้านเมืองมัน
 ขอภูบาลอย่าเป็นห่วงห้วงกมล

โอ้อว่าขัตติยาสยามภพ
 พอสบเนตรชมฐากึกว่าเป็น
 ได้ยลโฉมเสมือนโสมส่องทวิป
 เสน่ห์นุชสุคกำหนดคพจน์รำพัน

อนิจจาน่าอนาถวาสนา
 กระหม่อมฉันเสื่อมยศทั้งหมคมิ
 อย่าถ่อมองค์ลงมาปองให้หมองหม่น
 เหมือนหงส์ทองปองกาเจ้าข้าเคย

โอ้อยอดขัตติยานารีรัตน์
 ขอสัญญาจะถนอมให้พร้อมเพ็ญ
 จะชูชบอุปถัมภ์บำรุงพร้อม
 ตั้งแต่เห็นมิได้เว้นจินตนา
 ขอเชิญโฉมมันพระทัยไค้สนิท
 จงล่าง โสภเสียบ้างวางพระทัย

พระครุฑกลางทางโลมโฉมสวาท
 ผลักพระหัตถ์ปิดป้องพระภูธร

ยากจะทูลทรงฤทธิ์เป็นที่ขึง
 ว่าทุกสิ่งสบพระทัยในมรคา
 ไม่รู้สึกเบื้อหน้าขุศลผา
 เสด็จมาด้วยพระทัยใฝ่ปราณี

ไม่ขุ่นข้องเคืองพระทัยในไพรศรี
 คงจะมีทุกข์บ้างอำพรางไว้

ที่จริงจิตพระก็ทราบซึ่งวิสัย
 ถ้าผู้ใดจากบ้านจากเมืองตน
 ตัวหม่อมฉันก็เช่นนั้น ไม่แตกผล
 จะขอทนทุกข์กรรมไปตามเกณฑ์

เลิศลบนารีมีเคยเห็น
 บุญแล้วเช่นเคยสร้างแต่ปางบรรพ์
 หัวใจตีบตันอุระเหตุหรรษ์
 ขอจอมขวัญเห็นใจในไมตรี

พระผ่านฟ้าไซ้ตรัสให้บัคสี
 ฐานะที่แท้หรือคือลูกเชลย
 แก้วจะปนลูกปักชัคเฉลย
 เขาออกเอ่ยกันอยู่มิรู้เว้น

ไฉนตรัสด้วยอารมณ์ระทมเข็ญ
 ให้เนื้อเย็นทรงขศสมขัตติยา
 ให้เป็นจอมสตรีศรีหงสา
 เสน่ห์หารุมทรงหว่งอาลัย
 จะใจจอกขอมิตรพิสมัย
 ขอขวัญใจรับคำที่พร้าวอน

พระกรพาดปฤษฎางค์นางถอยถอน
 นางขุ่นข้องทรวงในไม่ปริดา

นางแค้นคิดอดทนระอานัก
อายุราวคราวกะพระบิดา

เจ้าผู้ยักษ์สมกับคำที่เขาว่า
อนิจจาเนื้อกรรมช่างตามรอน

อ้อองค์อิศรมาหาราช
ถึงเป็นทาสปราศศักดิ์พรากนคร
พระองค์อาจสมหมายกายหม่อมฉัน
ในเขตไทยไม่ถวายพระภูมี
ถึงหงสาหม่อมฉันพลันเป็นของทรงศักดิ์
ขอทรงบศอกค่อมถนอมไว้

ยังมีอาจจุลฉลองมหิศร
ก็อวรณ์ก็ขรตศักดิ์รักสตรี
ส่วนใจนั้นขอถนอมไม่หมองศรี
เรื่องโลกก็แปรเปลี่ยนสะเทือนใจ
ในเขตไทยจะให้รักเทศมิได้
เหมือนลูกไก่ในหัตถ์ไม่อาจพ้น

จอมกษัตริย์ไม่ขัดอักษมาสัย
พระทัยนางช่างรักศักดิ์ของตน
ไว้พระองค์ดังหงส์ทรงราศรี
ในเขตไทยไม่สมัครรักเทศเป็น
พลางลคองค้งจากที่ประทับ
แล้วจึงเสด็จกลับมาพลับพลา

ข่มพระทัยไม่กล้าให้หมองหม่น
ไม่ยอมทนรับรักถือหลักเกณฑ์
ไม่ยอมพลีแวงงามความคิดเห็น
อุดมคติสูงเด่นนำบูชา
พระตรีลกับนุชนาฏสมบศฐาน์
พอไสยาทรงสุบินด้วยยินดี

ตอนที่ ๑๑ พระสุวรรณเทวีวิปโยค

จงกล่าวฝ่ายพระมหินทร์สิ้นอำนาจ
พระทัยระทมตรมทุกข์ถูกทวิ
ครั้นมาถึงเมืองแครงแรงกำศรวล
ลักไวทำมูกราบทูลพระกรุณา
ทรงคาดโทษแพทย์ไว้ให้ตระหนัก
แพทย์ก็เกรงอาญาภูวไนย
ฝ่ายพระเจ้าสิบทิศอิศเรศ
ทรงโอภาปราศรัยพระทัยคือ
ทรงเตือนให้อุตสาห์ได้เสวย
แต่พระมหินทร์สิ้นชะตาประสาแกน
สิบเอ็ดวันก็พลันสวรรคต
ครัสให้ประหารแพทย์พม่าทั้งมอญไทย

ตกเป็นทาสเป็นเชลยไร้ศักดิ์ศรี
ตามเสด็จภูมีเดินทัพมา
ทรงพระประชวรแรงนักหนา
จอมหงสาส่งแพทย์ช่วยโดยไว
ทิวงคตแพทย์จักต้องดักไสย
ภิบาลให้อย่างดีที่สุดฝีมือ
ก็เสด็จมาเยือนมิทรงถือ
เป็นมิตรชื่อพระมหินทร์มีหมิ่นแคลน
โอสถเอ่ยกระยาหารประทานแสน
พระทุกข์โศกโรคแน่นนี่กระโร
เจ้าหงสาทรงสลดพระทัยไหว
สิบเอ็ดนายบรรลัขไปตามกัน

กรานันโถมพระสุวรรณเทวี
 ก็ร่ำให้อาลัยหาสุดจาบัลย์
 โอ้อ้วพระเจ้าน้ำแสนอาภัพ
 เป็นเชลยศึกทัพกำกับจร
 มาทิ้งหลานกลางทางห่างพระญาติ
 กงแต่ตัวนำอนาถขาดประยูร
 หวังจะได้เป็นที่พึ่งถึงหงสา
 แค้นี่หลานจะได้แต่ตรอมตรม

ทราบคดีพระเจ้าน้ำมาอาลัย
 หวาดพระทัยไหวหวั่นอยู่รอนรอน
 ร่วมทุกข์กับหลานมาแต่กาลก่อน
 ทูเรศรีอนแรมมาด้วยอาดูร
 ใจจะขาดเพราะพระน้ำมาสิ้นบุญ
 หลานยิ่งพูนวิปโยคโศกกระทบ
 พระก็มาทิ้งหลานให้ขึ้นขม
 เอาแต่ทุกข์เป็นอารมณ์เงินม้วยตาม

ตอนที่ ๑๒ พระองค์ดำเสด็จเยี่ยมพระพี่นาง

บรรยายความตามนุสนธิ์หนหงสา
 ก็อนเรศวรโอรสปรากฏพระนาม
 เอาไปเป็นตัวจำนำประจำมัน
 มิให้อูชุกยากลำบาก
 ไกลเสี่ยงว่าจะเลี้ยงสมพระยศ
 พระชนกเข้าพระทัยในเล่ห์กล
 ถวายพระองค์ดำตามระบุ
 หลังสงครามช้างเผือกพระองค์มา

ถึงองค์ดำขัตติยาออกศยาม
 หลังสงครามบูรณองท่านต้องการ
 ในฐานะตัวประกันเป็นหลักฐาน
 คัดก่อการแข็งข้อต่อผู้ตน
 เป็นโอรสบุญธรรมอำนวยผล
 เข้าตาจนจำต้องสนองบัญชา
 แต่พระชนมาบูเกล้าพรพรษา
 สถิตกรุงหงสาประสาแณ

กรานันพระองค์ดำดีพระทัยได้สดับ
 สองพี่น้องต้องพรากจากดินแดน
 ได้โอกาสพระก็ยาดรเยี่ยมพระพี่
 อันความรักพี่น้องไม่ต้องทวง

พระพี่มาประทับปรีดาแสน
 มาอยู่แคว้นของเขาให้เสร์าทรง
 ผู้ที่ดำหนักนางในเรือนหลวง
 น้ำพระเนตรนางก็ร้องอยู่ริน ๆ

องค์ดำเอ๊ยที่จิตใจได้พบน้อง
 ที่คิดถึงน้องนักรักอาจิน
 พระบิดามารดาพากันห้วง
 ส่วนน้องขาวเล่าก็บ่นอยู่ตาปี

ตัวเจ้าต้องแรมร้างอยู่ต่างถิ่น
 ได้ยู่กินเป็นอย่างไรในเมืองนี้
 แกรงจะดวงแต่ทุกข์ไม่สุขศรี
 คิดถึงพี่องค์ดำพรำไม่วาย

กรานันขูวราชชอกศยาม
 แสนสงสารทูลกระหม่อมตรอมใจกาย

สดับความจากพระพี่ก็สี่ยบาย
 มีลูกชายเขากระชากรากเอามา

ทรงรับดับอาภรณ์ข่มเสียบได้
ก็อยู่เย็นเป็นสุขอย่างขรรคมดา
ก็พระที่นี้อย่างไร ไฉนเล่า
หรือพระอันใดน้องใครรู้

เลี้ยง ไถลทูลพระที่ตามประสา
สมกับฐานะเราเขาเสียดู
จึงได้เข้ามาหงสาหรือหากอยู่
โปรดเล่าสู่น้องบ้างยังสงกา

สลับน้องปองถามความสมัคร
ก็หงสาละจะเท่าอูชยา
เสด็จพ่อเห็นคิพีเป็นหญิง
มิฉะนั้นไทยจะนำดากระเด็น
ส่งพี่มาจะให้เป็นนมเหลื
ท่านให้พี่สละเพื่อประชาชน
พี่ตรองดูตามตำนานโบราณแบบ
เขาใช้หญิงอิงความเมืองได้เรื่องคิ

ว่าไซ้เอ๋ยน้องรักไม่ปรารถนา
เท่าที่มาก็เพราะกรรมมันจำเป็น
ไซ้ให้วังเข้ามาคลายความขากเข็ญ
ท่านรู้เช่นว่าสตรีมีอิทธิพล
มิให้พี่วุ่นวายเที่ยวขวยขวน
เป็นเหตุผลความเมืองเรื่องมันมี
ก็เห็นแบบกลอยู่หลายครั้ง
พี่จึงปลืความเป็นหญิงอย่างจริงใจ

องค์คำอ้าอึ้งดลิ่งคิด
จนที่สุดส่งบุตรีศรีหทัย
เสียดาบพรหมจรรย์อันพระที่ค้องเสียดล
เกรงพระที่จะอาวระคายเคือง
หทัยหม่นจนอกวิตกแสน
ทั้งพี่น้องกองกรรมมาตามรอน

อนิจจาท่านคิดทางแก้ไข
หวังให้กลีคลายเข็ญเป็นความเมือง
หักพระทัยมานะมิค่อเรื่อง
จึงชักเยื้องสนทนาแล้วลาจร
ดกมาอยู่ต่างแดนให้สยอน
ต้องเคียดร่อนอาภัพประมาณ

ตอนที่ ๑๓ พระสุวรรณเทวีทูลขอให้ลดหย่อนแก่ไทย

ครานั้นพระเจ้าชนะสิบทิศ
มีเมืองขึ้นใหญ่น้อยคอบงการ
พระดำริริสร้างหงสาใหม่
มีถิ่นฐานจตุรัสตรัสนิคม
แต่ละด้านบานประตูขุมยอด
เกณฑ์เมืองขึ้นมาสร้างอย่างมั่นคง
ตามนามเมืองขึ้นที่เกณฑ์มา
สี่ด้านมีประตูสิบสองบาน
ว่าประตูองวะประตูเรียงใหม่
ที่เกณฑ์ไทยไปทำด้วยน้ำมือ

บรรลือฤทธิ์เกริกไกรแสนไพศาล
พระภูบาลบัญชาตามอาภรณ์
สมศักดิ์ให้จักรพรรดิพระยศสม
ทั้งอุคมป้อมปราการไพศาลทรง
สามทวารตลอดงานสูงส่ง
พระจ่านงจะตั้งนามทวาร
แสดงพระราชกฤษฎาภินิหาร
จะขนานนามไว้ให้โลกถือ
ประตูไทยใหญ่หวังให้ชื่อ
ก็คือประตูอโยชยา

พระราชวังตั้งตระหง่านอยู่ภายใน
สมศักดิ์จักรพรรดิขัตติยา

จะกล่าวฝ่ายพระสุวรรณเทวี
พระเจ้าบุเรงนองฤทธิไกร
แสนสงสารคนไทยมิใช่น้อย
จะต้องเดินทางไกลระคาบเคือง
จะต้องทิ้งนาไร่ไปหงสา
จะพลัดเมียพลัดลูกผูกใจจืด
อย่าเลยจำจะหาหนทางช่วย
จะทูลขอต่อองค์พระทรงฤทธิ

เดือนแอมรเม้งฟ้าวหาหา
บุเรงนองครองสุขสมทุกนัย
พระคำนี้ถึงองค์เจ้าหญิงน้อย
ปิ่นอนงค์แห่งพระวงศ์อยุธยา
ได้แต่งตั้งร้อยชั่งเป็นมเหสี
ช่างแลลุ่มแหลมซ้อขสมเป็นวงศ์
รู้จักถนอมรู้จักกลมเอาใจนัก
รู้ปราศรัยใจเจ้าเข้าใจตาม
จริยวัตรนางนั้นประเสริฐเหลือ
ประเสริฐยิ่งกว่าหญิงในภพไตร

คำพิลาทนางพระก็ย่างบุรชาตร
ที่ประทับสุวรรณเทวีศรีนางปวง

ครานั้นโฉมพระสุวรรณเทวี
ขอเชิญองค์ทรงยศทศทิศไกร

พระพักตร์พริ้มข้มแถมขวนสวาท
รำเลือนเนตรสพเนตรนัยสำออย

หงสากรมกระไรในได้หล้า
เป็นมหาราชฤทธาล้นภพไตร

สัคคคีเรื่องสร้างหงสาใหม่
จะกะเกณฑ์ชาวไทยไปสร้างเมือง
จะต้องพลอยเคียดร้อนมิเข้าเรื่อง
จะต้องเปลืองเวลาการหากิน
ตามบัญชาผู้พิชิตจิตถวิล
การทิ้งสิ้นล้วนแต่ทุกข์นางชุกคิด
มิให้ทวยไทยต้องไปทำกิจ
ให้ทรงคิดปรานีพี่น้องไทย

ระคะดาวเด่นคีลีไสว
เปี่ยมพระทัยโสมนัสเป็นอัตรา
ยอดสร้อยสุวรรณเทวีมีขจรฐาน
หญิงใดได้หล้าไม่เทียมองค์
ถนอมรักเทวีถึงไหลหลง
สูงส่งขัตติยาอัชฌางาม
ทั้งรู้จักเจรจาพาทีถาม
รู้จักความหนักเบาเอาพระทัย
มิรู้เปื้อนปฏิบัติอัชฌาสัย
เป็นขวัญใจขวัญรักสลักทรง

สู่ตำหนักนิวาคน์เรือนหลวง
ด้วยทรงห่วงพะเนียงหายอดขยาย

เห็นพระภูมิบังคมไหว้
ประทับในปรารค์ทองน้องเฝ้าคอย

บุรชาตรมารับขยับถอย
ช่างอ่อนช้อยขวนจิตพิศภิรมย์

บุเรงนองสพเนตรนวลสมร
 หวานอะไรในพิภพประสพชม
 อันรูปสลกิ้นเสียงเคียงสัมผัส
 เป็นความรักหนักแน่นแดนอุรา
 โอ้วว่าควงยี่หวาน่าถนอม
 พี่เห็นเดือนเด่นฟ้านภาลัย
 งามเดือนยังไม่เหมือนพระพักตร์น้อง
 พระพักตร์น้องงามสรรพจับอุรา
 นัยเนตรนิลพราวะวาววับ
 เสน่หาพาจิตคิดมาเยือน
 พระสูงศักดิ์กัลยาอัครมาสัย
 ทั้งสององค์ทรงประทับกับแท่นทอง

โอ้วผ่านฟ้าปราณีนี้หน้า
 ขอลงละอองบาทให้ชื่นชม
 ขอรับใช้ไปสุดกำลังตัว
 น้องตระหนักภักดีที่เมตตา

ขึ้นอะไรไม่เทียบน้ำค่าน้อง
 มีอะไรขุ่นข้องต้องประวิง
 นอกจากดาวกับเดือนเคลื่อนท่องฟ้า
 ขอลนอมน้ำพระทัยสุดกำลัง

โอ้วว่าบรมีพระปกเกศ
 น้องได้แจ้งแห่งราชกิจจา
 พระจะสร้างหงสาให้งามสม
 ทั้งปลูกสร้างขึ้นใหม่ให้บัว
 คนไทยถูกเกณฑ์ทำการนี้
 ไทยจะต้องเดือดร้อนทรวงันดาร
 ด้วยบ้านเมืองเคืองเข็ญอยู่หลัด ๆ
 ขอพระองค์ทรงโปรดประทานอภัย

พระทัยอ่อนอ้อมเอมเกษมสม
 ไม่นิยมเท่าหวานขอคกานดา
 เข้าวรรคควงหทัยจอมหงสา
 พระประหม่อมินมองต้องพระทัย
 เจริญพร้อมจับจิตพิสมัย
 ก็ทำให้คิดถึงนุชรีบรูดมา
 เดือนไม่ส่องถึงหทัยให้หรรษา
 ชูบชีวาพี่ชื่นกว่าหมื่นเดือน
 ถึงดวงดาวยังพยับไม่งามเหมือน
 มาถึงเรือนแก้วหนอขอประคอง
 ฝ่ายทรามวัยผ่อนตามงามสนอง
 กรดระกองกัลยาอ้อมอารมณ์

บำรุงเลี้ยงกรุณาไว้ศักดิ์สม
 ถึงบุญน้อยก็นิยมพระอัชฌา
 จะดีชั่วลงบาทตามวาสนา
 ขอผ่านฟ้าจงแจ้งน้ำใจจริง

ไตรภพไม่มีสองแล้วน้องหญิง
 น้องอย่านิ่งงั้นใจให้พี่ฟัง
 พี่จะหาสนองต้องตามหวัง
 ขอร้อยชั่งแจ้งความตามสัจจา

ขอทรงเดชโปรดสดับข้อถา
 จะทรงเกณฑ์ไทยมาบำรุงนคร
 จะระดมแรงคนมรือถอน
 มีผู้ชื้อนทวารวดีป้อมปราการ
 ขอพระพี่ทรงงดบทรบรหาร
 ต้องทิ้งบ้านไร่นามางานไกล
 จะต้องพลัดบ้านมาเหลือทนได้
 ผ่อนให้ไทยมีเวลาบำรุงเมือง

น้องทูลขอขื่อนี้พระพี่ขา
ขอพระองค์ทรงเมตตาอย่าขุ่นเคือง

อนิจจาเท่านั้นหรือน้อง
ที่จะสนองน้ำใจจอมสุดา
ที่จะเกณฑ์เมืองจีนอื่น ๆ พร้อม
ไม่ต้องให้อยุรยาอนาทร

สุวรรณเทวีคีพระทัยคงได้แก้ว
กราบพระเพลาทันทีด้วยปรีดา

แต่นั้นมาคราใดจอมหงสา
สุวรรณเทวีทูลขอไม่ละวาง
เมื่อทุกขร้อนจะมาถึงพระบิดา
เมื่อชาวไทยจะได้เจ้ญถึงเป็นตาย

ตอนที่ ๑๔ พระองค์ดำชวนพระพี่นางกลับอยุธยา

กาลเวลาล่วงไปวิสัยโลก
ให้นมนุษย์ได้ประสบอย่างครบครัน
องค์คำศึกษามหาอำนาจ
ทรงเรียนรู้ทุกอย่างกระจ่างมี
รู้กำลังแสนยาอาณุภาพ
ของพม่าข้าศึกผู้เกรียงไกร
ทรงฉลาดคาดการณ์อนาคต
ทรงฝึกหัดยุทธวิธีที่ดีแล
ถูกเขาเหยียดเขาหยามทรงทำเฉย
ทรงขันดีมีมานะกะการไว้
พระค่านิ่งถึงความตามลำพัง
จนพระพี่มาพำนักร่วมดินแดน
ในฐานะสูงส่งดำรงยศ
บุเรงนองปองสมครรักเทวี

สุดแต่จะกรุณาไปตามเรื่อง
จงทราบเบื้องบาทมาลย์เถิดผ่านฟ้า

อย่าขุ่นข้องหนักจิตไปเลขหนา
มิให้ชาวอยุธยาต้องเดือดร้อน
ที่จะยอมเว้นไทยเอาไว้ก่อน
ขอขวัญอ่อนจงแจ้งแห่งกิจจา

ชลนัยไหลแหวลงพรากพรา
จอมหงสาโลมลูบปฤษฎางค์

จะบัญชาแก่ไทยไปทุกอย่าง
เพราะพระนางแท้เทียวเกลียวจึงคลาย
นางถลาเข้าห้ามความทุกข์หาย
นางก็ถ่ายทุกข์ภัยไว้ได้ทัน

ทั้งเปลี่ยนโชคเปลี่ยนชัยให้แปรผัน
ที่เรียกกันโลกธรรมประจำมี
อยู่ในราชฐานบดคีรี
เพราะทรงมีปรีชาเขาวนแต่เขาวัว
ทรงทราบชีวิตจนพิลัย
เอาพระทัยสอดส่องอย่างถ่องแท้
ทรงกำหนดทางก่อและทางแก้
คิดผันแปรดวงชะตาประชาไทย
ถึงเขาเรียกลูกเขลยยังยอมให้
จะทำการยิ่งใหญ่ให้สมแก่น
ไม่สมหวังยังบากยังหนักแสน
ในแวนแคว้นหงสाराชธานี
ตามกำหนดตำแหน่งมเหสี
กว่าขวบปีแล้วนางอยู่ต่างแดน

จนทรงครรถ์ครบกำหนดทศมาส
พระพักตราพริ้มพรายละม้ายเม้ม
จอมกษัตริย์โสมนัสจะหาไหน
ถนอมนักสูครักขอชธิดา

ครานั้นองค์คำปริดีเปรมเกษมสันต์
ทรงคิดความตามพระทัย
เพื่อได้ช่วยราชกิจพระบิดา
สพพระทัยใฝ่คิดมานานวัน
เขาเปรียบไว้ว่าเป็นไก่อ่เคลขศึก
จะจิกคอปรปักษ์ให้หักคา

เมื่อจะจากกรุงมอญทรงย้อนคิด
จำจะต้องชี้ชวนกันตามเคย
ให้หนีกลับไปกรุงไทยไปพร้อมกัน
พระที่คงเห็นด้วยช่วยทุกทาง

ครานั้นโฉมพระสุวรรณเทวี
กับพระราชธิดาควงมัลย์
ด้วยโปรดปรานประทานทุกสิ่งพร้อม
เป็นจอมนางเอกองค์หงสาวดี

ขณะนั้นพลันเห็นพระน้องเจ้า
พระนางเยือนเยือนอรรถครสทักไป
ไม่เห็นมาหาที่นี้หลายวัน
หรือโรกภัยไคมาบีฑาเอา

ครานั้นองค์คำทำมูลสนอง
เพื่อปรึกษาเรื่องร้อนแต่ก่อนมี
ด้วยบ้านเมืองเดือดร้อนเป็นขี้ข้า
ถึงมาอยู่หงสาหันตาคน

ประสูติราชธิดาน่ารักแสน
เสมือนจะแทนเทวีศรีโลภา
ผูกพระทัยสนิทเสน่หา
ตั้งแก้วตาทรงธรรมเป็นขวัญใจ

นับจากวันเข้าเฝ้าฟังปราศรัย
จะหนีกลับไปในเร็ววัน
ที่กรุงศรีอยุธยาเขตจันท
ความฝันกลายเป็นจริงยิ่งปริดา
ฮึดต่อไปไก่อ่จะจิกเป็นไก่อ่กล้า
สังเวียนอย่าประมาทไก่อ่ไทยอีกเลย

ถึงพระที่นางจิตมโอาจเฉบ
จำจะเผยความคิดกับพระนาง
จะเลือกสรรถ้อยคำเอาขึ้นอ้าง
พระจึงย่างไปเฝ้าเล่าแผนการ

ประทับที่พระตำหนักกรโอรุาน
เกษมสานต์ตามประสาราชนารี
สุดถนอมมิให้เคืองบทศรี
มิได้มีอนาทรร้อนพระทัย

เข้ามาเฝ้าเยี่ยมหาเพื่อปราศรัย
เป็นอย่างไรสบายหรือหือนังเรา
โจนนั้นพักตราท่าเศร่า ๆ
ดูเหงาหงาที่ใคร่แจ่งแห่งคดี

วันนี้้องมาเยี่ยมพระเจ้าพี่
อกน้องนี้มีได้สุขครองทุกข์ทน
อยุธยาเมืองขึ้น—นหมองหม่น
ก็ไม่พ้นครหาว่าทิ้งเมือง

ทั้งประเทศทั้งชาติญาติพี่น้อง
 ตัวมาหาสุขได้ไม่ผิดเคือง
 ชาวไทยเขาจะไว้หน้าเราหรือ
 มางอมืองอเท้าเฝ้าโจ่งม
 ไทยก็ว่าพม่าก็เขี้ยวที่เอ็บพี
 บุญคุณเขาก็มากเขาตัดดวง
 นื่องตัดสิ้นเค็ดขาดแล้วบัดนี้
 ไปกู้บ้านสร้างเมืองกันต่อไป

ครานั้นโคมพระสุวรรณครระหนัก
 ทรงครระหนักตกพระทัยในทันที
 พระทัยนี้กริ่งจิดอนิจจา
 อยู่ที่ไหนทุกข์โถมให้โถมทรุด
 เกิดเป็นหญิงยากจริง ๆ เขียวอกเอ็บ
 ชรรคมลาถูกหัวผูกตัวแฉ
 ถึงเมื่อแรกมิได้รักสลักจิด
 เกิดเป็นห่วงเสนหาผูกอาลัย
 คิซู้ก็พึ่งหัวเป็นฉัตรแก้ว
 พรหมจรรย์ขวัญหญิงขี้ราคา
 เหมือนเพชรงามน้ำคิมคนหมาย
 ไตรจะซื้อถือใส่ได้สักที
 หักอารมณ์ตรมไว้ในอกน้อย
 ว่าบัดนี้พี่ก็มีบุตรเียว
 ถ้าตัวเปล่าเล่าเปลือยไม่เนียนึง
 เป็นผู้หญิงทั้งหัวลูกควม
 พ่องกลับ ไปเถิดประเสริฐแล้ว
 จงกู้บ้านกู้เมืองเปลื้องทุกข์ทน
 พี่ขออวยพรให้ด้วยใจรัก
 เจริญยศเจริญศักดิ์งานจักทำ
 ส่วนตัวพี่เป็นหญิงก็อย่างนี้
 ขอพระนื่องครองเถอะอย่าเสียใจ

ให้ขุนข่องอยู่เบื้องหลังสมดังเรื่อง
 อยู่ในเมืองแคนอื่นควบชื่นชม
 เขาจะลือโพนทะนาว่าขรม
 มานิยมสุขอื่นเขาขื่นลวง
 ตัวนื่องนี้หนักจิดคิดเป็นห่วง
 ให้เขาทวงอยู่อย่างนี้ดีหรือไร
 มาชวนพี่หนักกลับรับเรื่องใหม่
 ชื่อเป็นไทยควเป็นทนายขาดเสรี

พระนื่องรักมาชวนให้คิดหนี
 ข่มพระทัยมิให้มีทำพิรุช
 ตั้งแต่เกิดมาทุกข์ไม่หยุด
 เห็นจะสุดทุกข์ได้เมื่อตายแล
 หญิงข่อมเคยประจักษ์เป็นหลักแน่
 จะผันแปรทั้งขวังใค้อ่างไร
 ร่วมชีวิตกันแล้วเป็นเรื่องใหม่
 ยากจะให้ทิ้งถอนรอนรักรา
 แล้วไปแล้วถอนได้ไฉนหนา
 สูญแล้วหาได้ใหม่ไฉนมี
 กรรมระคายสิ้นราคาเลื่อมราสี
 ท่านผู้คิไหนจะซื้อเข้าถือเอา
 พระนางค้อยตอบนื่องอย่างหมองเศร้า
 กับพระเจ้าหงสาสามี
 จะไค้วิ่งไปกับนื่องต้องคิดหนี
 คิดไค้คิที่ตรงต้องขอมจน
 เป็นแวนแก้วพระบิดาสถาผล
 ประชาชนคอยนื่องปองผู้นำ
 ให้ชนะปรปักษ์ทุกเข้าคำ
 ขอให้สำเร็จพร้อมข่อมโชคชัย
 ทำหน้าที่เท่าที่จะทำได้
 ไปเถอะไปจงคิพี่อวยพร

พระองค์คำอ้างอิงถึงคำรัส
ว่ารักผัวมากกว่าญาติเขารอน

ต่อแต่นั้นองค์คำน้ำจิต
มหาดเล็กส้วนคนองปองความดี
ได้ฤกษ์อันดีมีนิมิต
นำมามหาดเล็กเข้าสู่อยุธยา

แล้วแกลังตรัสสื่อพระทีที่หนึ่งก่อน
แล้วลาจรกลับมามีข้าที

ข้าไทยที่เป็นมิตรเชื่อเต็มที
เท่าที่มีหกสิบคนเลือกคันมา
พระก็คิดหนีจากหงสา
ตั้งหน้าที่จะกู้สุริ

ตอนที่ ๑๕ มังชยสิงห์พระเจ้าหงสาวดีองค์ใหม่

สืบบุคลคั่นความตามประสงค์
บุเรงนองครองมาสามสิบปี
พระชนม์หกสิบห้าพรรษา
ละไอศูรย์สวรรถลงทันใด
ถึงจะชนะถ้วนสิบทิศ
ไม่ระระมฤตยูอยู่นานพอ
ถึงจะมีจักรวรรดิมหาศาล
ไม่คุ้มภัยมรณะอนาทร

ครานั้นมังชยสิงห์โอรสา
สืบสันตติวงศ์ทรงยศโอรา
ทรงพระนามนันทบุเรงราช
ทรงตั้งมังกะบอชระวาทันที
หวังบำรุงกรุงหงสาสง่าศักดิ์
ให้ไพศาลเฟื่องฟูพระยศ
แต่บารมีนันทบุเรงนั้นยังด้อย
จะสลัดแอกพม่าทำลำพอง
มอญสยามไทยใหญ่ทั้งชะไซ่
ถึงเข้าอังวะพม่าในครานั้น
จักรวรรดิบุเรงนองต้องหวั่นไหว
ครั้งเกณฑ์ทัพปราบอังวะไว้ฝีมือ
คิดอุบายประทุษร้ายนครสวรรค์
พระยาเกียรติพระยารามก็ตามกัน

ลำดับวงศ์หงสาวดีศรี
ก็ถึงที่พรหมลิขิตนิมิตไว้
สิ้นชะตาจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่
ทรงแพ้ภัยมังจूरารามืออาจร
ระบือฤทธิ์ลือไกลถึงไหนหนอ
ถึงเวลาแล้วก็ต้องมีวามรณ
ศฤงคารบริวารออกสลอน
คงขจรอยู่แต่นามตามตำนาน

องค์อุปราชยอดทหาร
ขึ้นผ่านไอศูรย์หงสาวดี
องอาจดั่งพระยาไกรศรี
ดำรงที่อุปราชราชโอรส
รักษาอาณาจักรถ้วนทั้งหมด
เกียรติปรากฏอย่างครั้งบุเรงนอง
เมืองขึ้นใหญ่น้อยต่างผของ
ต่างคอยจ้องโอกาสอยู่ตามกัน
ต่างก็ไม่เกรงองค์ดั่งทรงฝืน
ก็ปลุกปั่นเมืองขึ้นให้ลุกฮือ
นันทบุเรงไม่มีใครนับถือ
ก็ไม่ซ้อกับไทยใจอาธรรม
เถรคันฉ่องทูลถ้วนทุกสิ่งสรรพ
มาสัมพันธ์สามภักดีพระภูมิ

นรศวรรทราบรหัตถศกิดัดขาด
สองแผ่นดินสิ้นสัมพันธไมตรี
โปรดให้กวาดครัวมอญไทย
สุกรรมาตามมาทัน ไม่นาน

แต่นั้นมานันทนุเรงเร่งหวั่นหวาด
จะปราบปรามคามล้าให้วางวาย
ให้พระยาพะสิมพระเจ้าอาวี
ต่อมายกทัพหลวงมาโดยตรง
นรศวรรปล้นค่ายเสียหลายครั้ง
ลักไวทำมูถูกแทงถึงตายไป

ครั้นพระนเรศวรเสวยราชย์
ยกทัพมาหมายฆ่าขืนคร
พระยาภูกามาตายในที่รบ
พระยาอุปราชเกราะหัตถีหนีไว
นันทนุเรงครั้นทรงทราบข่าว
เสียพระทัยในชะตาทำยากเข็น

ตอนที่ ๑๖ ภาพนิมิต

ดึกสงัดหัดหคหน้าค้ำย้อย
สุวรรณเทวีบรรทมค้ำหน้าใน
เคลิ้มนิมิตเห็นผิปลาดเหลือ
ไขสุหร่ายรายครี้นสำราญ
แล้วอ้าปากแยกเขี้ยวท่าเสียวสของ
หางก็ฟาดฉาดฉับจะจับกำ
จระเข้ร้ายไวกว่าตาเข้างับ
โลหิตสาดหวาดเขี้ยวเสียวที่คอ
ไอ้อือนิจจาเข้าข้าเอ๋ย
จะดีร้ายอย่างไรได้แก่ตัว
นี่ถ้าเป็นกลางวันฉันจะหา
แต่ราตรีดึกสงัดผลัดถึงเช้า

ทรงประกาศเอกราชตามวิถี
หลังวาริด้วยสุวรรณพิงการ
กลับมาได้หมื่นเศษด้วยอาญา
พระก็ผลาญด้วยพระแสงปืนขึ้นข้างดาบ

ในอำนาจนเรศวรค่นคิดหมาย
ด้วยอภัยประเทศราชประมาทองค์
มังนรชามารบไม่สมประสงค์
เข้าด้วงล้อมนครจะบ่อนไทย
ถึงรับสั่งจับเป็นเออเป็นโจน
สู้ไม่ไหวพระก็เลิกทัพจร

พระมหาอุปราชมหิศวร
แต่ถูกดื้อนย่อยยับแตกกลับไป
พระยาพะสิมถูกคลบจับตัวได้
หูดหวิดเกือบจะไม่พ้นจับเป็น
พระพักตรขาวผวาอร่าเดิน
ไม่ทรงเห็นทางชนะจะสู้ไทย

พระจันทร์ลอยเวหาพฤกษาไสว
เตียงซิดารักใคร่ดังดวงมาลัย
ว่าคราเมื่อเข้าที่สรงสนาน
กุ่มกิล้พาลปรากฏกายกำยำ
ท่าดาพองก้าวมาท่าขยำ
นางถลารับหนีมีรีรอ
เอาหางพันรัดองค์ตรงพระคอ
พระนางก็พินิตราประหม่ารัว
ยังมีเคยฝันอุบาทว์เป็นชาติชั่ว
สุดจะกลัวสุดวิตกไอ้อกเรา
ให้เขามาแก้ฝันปล้นบอกเล่า
จะให้เขาแก้ฝันจ่านรธา

โผพระองค์ลงจากบรรจจรณ์
เห็นบุรุษคุงเคบได้เห็นมา
คำเนินเคียวเทียวมาหน้าตำหนัก
กัณานักแนใจได้วาวาง
ตกพระทัยชนพองสขของสขค
พันทุกซ์เถิดพี่ขออย่าขย
น้องขอให้ไปผูกไปเกิดใหม่
จะทำบุญตรวจน้ำอุทิศพลัน
ผลึกพระแกลแ่นนิ่งตลึงคค
ภาพนิมิตทั้งหลายไม่หมาขดี
รครีนักรรแสงอยู่ฮัก ๆ
ไอ้ขวัญใจไร้เคียงสาจขออย่าขอม
ขอให้เจ้าเนาสุขชนะลูกน้อย
ทุกวันนี้มีแต่เจ้าเอาไว้เชย

พระทัยอ่อนพิงพระแกลแ่ข้างหน้า
ก็อเจ้าซาขอขุขขาถูรักนาง
พระนางซักอะพระทัยให้หม่นหมาง
ต้องอ้างวังพลัดพรากกันหลายปี
โธ่ช่างมาปรากฏเป็นภาพผี
ในภพนี้ไม่ได้พบประสบกัน
ประสขสุขอยู่ในภพสวรรค์
ขอชีวิตนี้จึงแ่ผิวไร้ราค
อนิจจาวิปริตโฉนนี้
อกเท่านี้สุดจะทนทเวศตรอม
แล้วเหลียวหาถูรักสุดถนอม
ให้ทุกซ์ทนมันเทียวคอมอย่างแม่เลข
แม่จะพลอยเป็นสุขบ้างถูเกย์
หวังออกเอ่ยฝากผีชั่วชีวิต

ตอนที่ ๑๑ คีตกะเลงพ่าย

ครานั้นพระเจ้ากรุงหงสา
อมาตย์มวถ้วนหน้ามาพร้อมกัน
ด้วยคอบทรงสคับซึ่งข่าวศึก
ทรงนับวันเวลาทุกทุ่ม โมง
พระมหาอุปราชาราชโอรส
ให้ไปรบอชุขขาน่าคัสกร
เกรงจะไปเสียดินแระศวร
ขณะนั้นพลันมีเสณินาย

เข้าทำนูลทูลความไปตามสคัย
มังกะขอชะวาทาขาทแห่งแผ่นดิน
พัททกค่อชุทชรุกเข้าปราบ
ครัน ได้ลางแบกถนัคเป็นอัครา
ถูอั้งสาพระมหาอุปราช
เจ้าเมืองจาปะโรเช่นกัน

ประทับแท่นโอหาร์เกษมสันค
ค่างเคียมคัลเฝ้าแหนแ่นพระโรง
คณิงนิก ๆ ไปไมใครโล่ง
ไม่ปลอดโปรงพระทัยให้อาวรณ
หวังปรากฏเกียรคชขในสมร
พระรุ่มร้อนทรงอชผู้มีรูววย
เฝ้าบ้านปวนทรงฤทศคคมิหยา
เฝ้าถววยข่าวสงครามตามระบิล

ว่าวิบัติเสียดแล้วทุกสิ่งสิ้น
ค้องค่าวคินเสียดนมมบนคชา
เจ้าพระยาไชขานุภาพเกือบเสียดทำ
นระศวรราชาจึงจ้วงพัน
เบื่องขวาคชบองค้เสวยสวรรค์
ค้องอัสถุเพระเอกาทศรค

พุทธหัตถ์ศิกราวณี-ขับ
ตะเลงพ่ายหมายว่านำอภัยยศ

พระทรงฟังคังแก่นแน่นอนาถ
เหมือนแวนแก้วแวววิบดับลงไป
คั้งแต่นั้นพระองค์ทรงเสียบขวัญ
ทรงคิมแต่น้ำจันทน์แต่นั้นมา

คนไทยตั้งเป็นศัพท์ไว้ปรากฏ
มอญพม่าแพ้มคด้วยมือไทย

สุดอาลัยบุพราชมวิสัย
ภูวไนยเสด็จขึ้นคั่นอุรา
พระทัยหวั่นโศกเศร้าเฝ้าผวา
ทั้งโกรธาอาลัยไม่บรรเทา

ตอนที่ ๑๘ อวสานสุวรรณเทวี

โคมพระสุวรรณเทวีราตรีหนึ่ง
ว่าลูกเอ๋ยอนาถวาสนาเรา
กำพร้าพ่อยังเยาว์เจ้าลูกน้อย
นี่สงครามหงสากับเมืองไทย

ฝ่ายชิดาผวากอดพระแม่
เสด็จมาอาการพล่านมีนเมา
ชิดาน้อยถอยหลังบังพระแม่
เอ๊ะไฉนไม่แจ้งแห่งกิจจา

ครานั้นนันทบุเรง
สู่คำหนักชกดาบออกมาว่า
เสียงหวีดหวีดกรีดเสียงชิดาน้อย
สองแม่ลูกสูญชนม์ถึงด้วยกัน

ทรงรำพึงกับชิดาโฉมฉาย
เมื่อพระเจ้าพ่อควนวนินิจฉัย
แม่อีกพลอยห่วงเจ้าหาวันไม่
เป็นอย่างไรก็ไม่รู้ชะตาเรา

ว่านั่นแน่จอมกษัตริย์พระอยู่เกล้า
พระแสงดาบปลานเงาทรงถือมา
พระนางแลเห็นพระองค์ตรงมาหา
จึงคอยท่าทุลฉลองสนองคำ

โผงผองอะอะจะถล่ำ
แล้วกระหน่ำฟันสองพระองค์พลัน
แล้วเสียบค้อยสุดลงตรงที่นั่น
พระสุวรรณหมดบทสตรีเอย

ประวัติผู้เขียน

นางสาวมนต์จันทร์ อินทรจันทร์ เกิดวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ที่กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา ๒๕๓๕ และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อพ.ศ. ๒๕๔๐